

**T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**EBEVEYNLERİN BEBEKLİK DÖNEMİNDE KARŞILAŞTIĞI PROBLEM
DAVRANIŞLAR VE ÇÖZÜM YAKLAŞIMLARI**

Sümevra GÖKBAYRAK

**Özel Eğitim Programı
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**ANKARA
2018**

**HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**EBEVEYNLERİN BEBEKLİK DÖNEMİNDE KARŞILAŞTIĞI PROBLEM
DAVRANIŞLAR VE ÇÖZÜM YAKLAŞIMLARI**

Sümevra GÖKBAYRAK

Özel Eğitim Programı

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI

Dr. Öğr. Üyesi Haktan DEMİRCİOĞLU

**ANKARA
2018**

TEŞEKKÜR

Bu çalışmada özgün bakış açısı ve yenilikçi tavrıyla beni her daim destekleyen, ufkumu açan değerli hocam Sayın Dr. Öğr. Üyesi Haktan DEMİRCİOĞLU'na,

Bilgisiyle beni aydınlatan, özveri ile çalışmamı destekleyen ve yardımını esirgemeyen Sayın Uzm. Ebru ÖZTÜRK'e,

Çalışma sürecinde bana yardımcı olan ve desteklerini esirgemeyen sevgili aileme, özellikle kardeşim Esra ŞAHİN'e,

Hep yanımda hissettiğim; azmime, hevesime ve heyecanıma ortak olan, hayallerimi ve ideallerimi paylaştığım biricik eşim Murat GÖKBAYRAK'a,

Bana öğrettikleri ile bu çalışmanın kaynağı olan güzel bebeklere,

Bu çalışmaya katılarak alan yazına katkıda bulunan tüm ebeveynlere,

En içten teşekkürlerimi sunuyorum.

ÖZET

Gökbayrak, S., Ebeveynlerin Bebeklik Döneminde Karşılaştığı Problem Davranışlar ve Çözüm Yaklaşımları, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Özel Eğitim Programı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2018. Bu araştırmada ebeveynlerin bebeklik döneminde karşılaştığı problem davranışlar ve çözüm yaklaşımları, geliştirilen Bebeklikte Problem Davranış Ölçeği (BEPDÖ) ve sonrasında yapılan karma araştırma yöntemi ile incelenmiştir. İlk aşamada, Ankara ili Keçiören ilçesindeki Aile Sağlığı Merkezlerine kayıtlı ve 19-36 ay içerisinde bebeği olan 295 ebeveynin katılımı ile sınıanan 20 maddelik BEPDÖ'nün Cronbach's Alpha katsayısı 0.89 ile güvenilir bir ölçek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Daha sonra yapılan karma araştırmaya, Ankara ilinde ikamet eden, bebeği 19-36 ay aralığında olan 404 ebeveyn, basit tesadüfi örnekleme yöntemiyle katılmıştır. Nicel çalışma sonucunda eğitim kurumuna devam eden ve etmeyen bebekler arasında, tek çocuğu olan ebeveynlerle iki çocuğu olan ve tek çocuğu olan ebeveynlerle üç ve üzeri çocuğu olan ebeveynler arasında, birinci doğum sırasına sahip bebeklerle iki ve üzeri doğum sırasına sahip bebekler arasında, çocuk eğitiminde aile büyüklerinden yararlanan ebeveynlerle yararlanmayanlar arasında, çocuk eğitiminde yazılı kaynaklardan yararlanan ebeveynlerle yararlanmayanlar arasında BEPDÖ toplam puan ortalamaları açısından anlamlı bir farklılığın olduğu belirlenmiştir. Araştırmanın nitel kısmında ise ebeveynlerin problem davranış karşısında çoğunlukla konuşma, dikkat dağıtma, bebeğin sakinleşmesini bekleme, fiziksel temas kurma, uyarma yöntemlerine başvurduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bebeklik dönemi, problem davranış, ebeveyn, bebeklik döneminde problem davranış ölçeği

ABSTRACT

Gokbayrak, S., Problem Behaviours That Parents Encounter in Toddlerhood and Their Approaches for Solutions, Hacettepe University Institute of Health Sciences Special Education Master of Science Thesis, Ankara, 2018. In this study, problem behaviours that parents encounter in toddlerhood and their approaches for solutions are investigated with the developed Toddler Problem Behavior Scale (TPBS) and by mixed research. At first, it was tested that TPBS is reliable with 295 parents who has child between 19-36 months and was registered the Family Health Centers in Ankara province Keçiören county; with 0.89 Cronbach's Alpha Coefficient, the scale was reliable. Second, there was a mixed research that 404 parents who lived in Ankara and whose child was between 19-36 months participated, they were chosen by simple random sampling. Quantitative research's results were showing that there was TPBS mean score significance between the toddlers who is educated in a preschool and not educated, between the parents who has only one child and two children, between the parents who has only one child and three and over children, between the toddlers who has first birth order and second and over birth order, between the parents who follow up family elders as a source of child education and the parents not follow up them, between the parents who use inscribed sources for child education and parents not use them. Qualitative research's result showed that the parents mostly talk with toddler, distract the toddlers attention, wait for toddlers calming down, have physical contact with toddler, warn the toddler against problem behaviors.

Key Words: Toddlerhood, problem behaviour, parents, problem behaviour scale in toddlerhood

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI	iii
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	iv
ETİK BEYAN SAYFASI	v
TEŞEKKÜR	vi
ÖZET	vii
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER	ix
SİMGELER VE KISALTMALAR	xii
ŞEKİLLER	xiii
TABLolar	xiv
1. GİRİŞ	1
1.1. Kapsam	1
1.2. Amaç	2
1.3. Varsayımlar	3
1.4. Sınırlılıklar	3
2. GENEL BİLGİLER	4
2.1. 19-36 Ayda Gelişim	4
2.1.1. Kaba Motor Gelişim	4
2.1.2. İnce Motor Gelişim	5
2.1.3. Sosyal ve Duygusal Gelişim	5
2.1.4. Dil Gelişimi	6
2.1.5. Bilişsel Gelişim	7

2.1.6. Özbakım Gelişimi	8
2.2. Problem Davranış	8
2.2.1. Problem Davranışın Ortaya Çıkma Sebepleri	9
2.2.2. Bebeklik Döneminde Sık Karşılaşılan Problem Davranışlar	21
2.2.3. Problem Davranışın Yapısı, Gelişimsel Beklenen Davranış ile Farkları	29
3. YÖNTEM	33
3.1. Araştırma Modeli	33
3.2. Evren ve Örneklem	33
3.2.1. Geçerlilik-Güvenilirlik Evreni ve Örneklemi	33
3.2.2. Çalışma Evreni ve Örneklemi	39
3.3. Veri Toplama Araçları	50
3.3.1. Geçerlilik-Güvenilirlik Araçları	50
3.3.2. Araştırma Araçları	50
3.4. İşlem Yolu	52
3.5. Verilerin Analizi	53
3.5.1. BEPDÖ'nün Geçerlilik ve Güvenilirlik Analizleri	53
3.5.2. Karma Araştırmada Kullanılan Analizler	54
3.5.3. Verilerin Analizinde Kullanılan Programlar	54
4. BULGULAR	55
4.1. BEPDÖ'nün Geçerlilik ve Güvenilirliğine İlişkin Bulgular	55
4.1.1. BEPDÖ'nün Kapsam Geçerliliği	55
4.1.2. BEPDÖ'nün Güvenilirliği	61
4.2. Karma Araştırmaya İlişkin Bulgular	74
4.2.1. Nicel Araştırmaya İlişkin Bulgular	74
4.2.2. Nitel Araştırmaya İlişkin Bulgular	93
5. TARTIŞMA	110

5.1. Nicel Verilere İlişkin Tartışma	110
5.2. Nitel Verilere İlişkin Tartışma	116
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	121
6.1. Sonuç	121
6.1.1. BEPDÖ'nün Geçerlilik ve Güvenilirlik Örneklemine Ait Demografik Bulgular	121
6.1.2. BEPDÖ'nün Geçerlilik ve Güvenilirliğine İlişkin Bulgular	123
6.1.3. Karma Araştırma Örneklemine Ait Demografik Bulgular	124
6.1.4. Karma Araştırmaya İlişkin Bulgular	126
6.2. Öneriler	130
6.2.1. Çocuk Odaklı Çalışan Uzmanlara Öneriler	130
6.2.2. Kamu Kurum ve Kuruluşlarına Öneriler	131
6.2.3. Araştırmacılara Öneriler	131
7. KAYNAKLAR	132
8. EKLER	
EK-1: Tez Çalışması ile İlgili Etik Kurul İzni	
EK-2: Tez Çalışması ile İlgili Kurum İzni	
9. ÖZGEÇMİŞ	

SİMGELER VE KISALTMALAR

BEPDÖ	Bebeklikte Problem Davranış Ölçeği
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu

ŞEKİLLER

Grafik

4.1 Toplam puan ortalamalarına yönelik histogram.

TABLULAR**Tablo**

3.1	Örneklemdaki ebeveynlerin rol dağılımı.	34
3.2	Örneklemdaki ebeveynlerin yaş aralıkları.	34
3.3	Örneklemdaki ebeveynlerin öğrenim düzeyleri.	35
3.4	Örneklemdaki ebeveynlerin medeni durumları.	35
3.5	Örneklemdaki bebeklerin cinsiyetleri.	36
3.6	Örneklemdaki bebeklerin yaşları.	36
3.7	Örneklemdaki bebeklerin eğitim durumları.	36
3.8	Örneklemdaki bebeklerin bakım durumları.	37
3.9	Örneklemdaki bebeklerin aile dışından bakım aldığı kişiler.	37
3.10	Örneklemdaki bebeklerin kardeş durumu.	37
3.11	Örneklemdaki bebeklerin kardeş sayısı.	38
3.12	Örneklemdaki ebeveynlerin ailelerinin aylık geliri.	38
3.13	Ebeveynlerin çocuk eğitiminde bir kaynaktan faydalanma durumları.	39
3.14	Ebeveynlerin çocuk eğitiminde faydalandıkları kaynaklar.	39
3.15	Örneklemdaki ebeveynlerin rolleri.	40
3.16	Örneklemdaki ebeveynlerin medeni durumları.	40
3.17	Örneklemdaki ebeveynlerin aile yapıları.	41
3.18	Örneklemdaki annelerin yaş aralıkları.	41
3.19	Örneklemdaki annelerin öğrenim düzeyleri.	42
3.20	Örneklemdaki annelerin çalışma durumları.	42

3.21	Örneklemdede annelerin meslek sınıfları.	43
3.22	Örneklemdede babaların yaşları.	43
3.23	Örneklemdede babaların öğrenim düzeyleri.	44
3.24	Örneklemdede babaların çalışma durumları.	44
3.25	Örneklemdede babaların meslek sınıfları.	45
3.26	Örneklemdede bebeklerin cinsiyetleri.	45
3.27	Örneklemdede bebeklerin yaş aralıkları.	45
3.28	Örneklemdede bebeklerin eğitim durumları.	46
3.29	Örneklemdede bebeklerin bakım durumları.	46
3.30	Örneklemdede bebeklerin aile dışından bakım aldığı kişiler.	47
3.31	Örneklemdede annelerin hamilelik durumları.	47
3.32	Örneklemdede ebeveynlerin toplam çocuk sayısı.	47
3.33	Hakkında form doldurulan bebeğin doğum sırası.	48
3.34	Örneklemdede ailelerin aylık geliri.	48
3.35	Ebeveynlerin çocuk eğitiminde bir kaynaktan faydalanma durumları.	49
3.36	Ebeveynlerin çocuk eğitiminde faydalandıkları kaynaklar.	49
4.1	Madde kodları, içerikleri, kapsam geçerlik oranları ve durumları.	56
4.2	58 madde için Cronbach's Alpha değerleri.	61
4.3	58 maddenin puan ortalamaları ve standart sapmaları.	62
4.4	58 madde için tanımlayıcı istatistikler.	65
4.5	58 madde için madde-bütün istatistikleri.	65
4.6	58 madde için toplanabilirlik değeri.	67
4.7	20 madde için toplanabilirlik değeri.	67

4.8	Ölçeğin Cronbach's Alpha iç tutarlılık katsayısı.	68
4.9	Ölçeğin puan ortalamaları ve standart sapmaları.	69
4.10	Ölçeğin maddelerinin korelasyon matrisi.	70
4.11	Ölçeğin istatistik özeti.	71
4.12	Ölçeğe ait madde-bütün istatistikleri.	71
4.13	Split-Half testi Spearman-Brown katsayıları.	72
4.14	Ölçeğin kodları, içerikleri ve madde-bütün korelasyon katsayıları.	73
4.15	Karma araştırma için Cronbach's Alpha iç tutarlılık katsayısı.	74
4.16	BEPDÖ maddelerinin araştırmadaki tanımlayıcı istatistikleri.	75
4.17	BEPDÖ toplam puan ortalamalarına ilişkin tanımlayıcı istatistikler.	76
4.18	Formu dolduran ebeveyne göre BEPDÖ toplam puan ortalamalarına yönelik Mann Whitney-U testi sonuçları.	78
4.19	Formu dolduran ebeveynin medeni durumuna göre BEPDÖ toplam puan ortalamalarının tanımlayıcı istatistikleri.	78
4.20	Formu dolduran ebeveynin aile yapısına göre BEPDÖ toplam puan ortalamalarının tanımlayıcı istatistikleri.	79
4.21	Annelerin yaş aralıklarına göre BEPDÖ toplam puan ortalamalarına yönelik Kruskal Wallis-H testi sonuçları.	79
4.22	Annelerin öğrenim düzeylerine göre BEPDÖ toplam puan ortalamalarına yönelik Kruskal Wallis-H testi sonuçları.	80
4.23	Annelerin çalışma durumlarına göre BEPDÖ toplam puan ortalamalarına yönelik Mann Whitney-U testi sonuçları.	80
4.24	Annelerin mesleklerine göre BEPDÖ toplam puan ortalamalarına yönelik Kruskal Wallis-H testi sonuçları.	81
4.25	Babaların yaş aralıklarına göre BEPDÖ toplam puan ortalamalarına yönelik Kruskal Wallis-H testi sonuçları.	81
4.26	Babaların öğrenim düzeyine göre BEPDÖ toplam puan ortalamalarına yönelik Kruskal Wallis-H testi sonuçları.	82

4.27	Babaların çalışma durumuna göre BEPDÖ toplam puan ortalamalarına yönelik tanımlayıcı istatistikleri.	83
4.28	Babaların mesleğine göre BEPDÖ toplam puan ortalamalarına yönelik Kruskal Wallis-H testi sonuçları.	83
4.29	Bebğin cinsiyetine göre BEPDÖ toplam puan ortalamalarına yönelik Mann Whitney-U testi sonuçları.	84
4.30	Bebğin ay grubuna göre BEPDÖ toplam puan ortalamalarına yönelik Kruskal Wallis-H testi sonuçları.	84
4.31	Bebğin eğitim kurumuna devam edip etmemesine göre BEPDÖ toplam puan ortalamalarına yönelik Mann Whitney-U testi sonuçları.	85
4.32	Bebğin bakımını aile dışından üstlenen birinin olup olmamasına göre BEPDÖ toplam puan ortalamalarına yönelik Mann Whitney-U testi sonuçları.	85
4.33	Bebğin bakımını aile dışından üstelen kişiye göre BEPDÖ toplam puan ortalamalarına yönelik Mann Whitney-U testi sonuçları.	86
4.34	Annenin hamilelik durumuna göre BEPDÖ toplam puan ortalamalarına yönelik tanımlayıcı istatistikleri.	86
4.35	Ailenin sahip olduğu toplam çocuk sayısına göre BEPDÖ toplam puan ortalamalarına yönelik Kruskal Wallis-H testi sonuçları.	87
4.36	Hakkında form doldurulan bebğin doğum sırasına göre BEPDÖ toplam puan ortalamalarına yönelik Kruskal Wallis-H testi sonuçları.	88
4.37	Ailenin aylık gelirine göre BEPDÖ toplam puan ortalamalarına yönelik Kruskal Wallis-H testi sonuçları.	88
4.38	Ailenin çocuk eğitiminde bir kaynaktan yararlanma durumuna göre BEPDÖ toplam puan ortalamalarına yönelik Mann Whitney-U testi sonuçları.	89
4.39	Çocuk eğitiminde kaynak olarak aile büyüklerinden yararlanmaya göre BEPDÖ toplam puan ortalamalarına yönelik Mann Whitney-U testi sonuçları.	89
4.40	Çocuk eğitiminde yazılı kaynaklardan yararlanmaya göre BEPDÖ toplam puan ortalamalarına yönelik Mann Whitney-U testi sonuçları.	90
4.41	Çocuk eğitiminde medyayı kaynak olarak kullanmaya göre BEPDÖ toplam puan ortalamalarına yönelik Mann Whitney-U testi sonuçları.	90

- 4.42** Çocuk eğitiminde sosyal medyayı kaynak olarak kullanma durumuna göre BEPDÖ toplam puan ortalamalarına yönelik Mann Whitney-U testi sonuçları. 91
- 4.43** Çocuk eğitiminde kaynak olarak çocuk doktorundan yararlanmaya göre BEPDÖ toplam puan ortalamalarına yönelik Mann Whitney-U testi sonuçları. 92
- 4.44** Çocuk eğitiminde kaynak olarak alan uzmanından yararlanmaya göre BEPDÖ toplam puan ortalamalarına yönelik Mann Whitney-U testi sonuçları. 92
- 4.45** Çocuk eğitiminde diğer kaynaklardan yararlanmaya göre BEPDÖ toplam puan ortalamalarının tanımlayıcı istatistikleri. 93
- 4.46** “Bebğinizin yapmaktan hiç hoşlanmadığı şeyler nelerdir?” sorusuna verilen cevapların ana ve alt kodları. 93
- 4.47** “Bebğiniz bir şeyi yapmak istemediğinde ne yaparsınız?” sorusuna verilen cevapların ana ve alt kodları. 95
- 4.48** “Bebğiniz inatlaştığında ya da öfkelenildiğinde ne yapar?” sorusuna verilen cevapların ana ve alt kodları. 96
- 4.49** “Bebğinizi sakinleştirmek için nasıl bir yol izlersiniz?” sorusuna verilen cevapların ana ve alt kodları. 97
- 4.50** “Bebğiniz istediği bir şeyi elde etmek için neler yapar?” sorusuna verilen cevapların ana ve alt kodları. 98
- 4.51** “Bebğinizin bir şeyi isteme davranışlarına karşı siz ne yaparsınız?” sorusunun verilen cevapların ana ve alt kodları. 100
- 4.52** “Bebğiniz sizin istemediğiniz hangi davranışları sergiler?” sorusuna verilen cevapların ana ve alt kodları. 101
- 4.53** “Bebğinize yapmaması gereken bir şeyi nasıl açıklarsınız?” sorusuna verilen cevapların ana ve alt kodları. 102
- 4.54** “Bebğiniz teknolojik bir cihazı ne zaman kullanmak ister?” sorusuna verilen cevapların ana ve alt kodları. 103
- 4.55** “Bebğiniz teknolojik cihazları kullanmak istediğinde ne yaparsınız?” sorusuna ilişkin cevapların ana ve alt kodları. 104
- 4.56** “Bebğinizle yaşadığınız sorunları evde ve dışarıda hangi yöntemlerle çözmeye çalışırsınız?” sorusuna verilen cevapların ana ve alt kodları. 105

- 4.57** “Bebeğiniz bir nesneye, size veya bir akranına zarar verdiğinde ne yaparsınız?” sorusuna verilen cevapların ana ve alt kodları. 106
- 4.58** “Bebeğiniz hayatınıza girdikten sonra neler değişti?” sorusuna verilen cevapların ana ve alt kodları. 107
- 4.59** “Bebeğiniz hayatınıza girdikten sonra geriye dönmesini ya da hiç olmamasını istediğiniz bir durum var mı?” sorusuna verilen cevapların ana ve alt kodları. 108

1. GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın kapsamı, amacı, varsayımları ve sınırlılıkları hakkında bilgi verilmiştir.

1.1. Kapsam

Bebek dünyaya geldiği andan itibaren kişiler, nesnelere ve olaylar arasındaki sürekli etkileşime tanık olmaktadır; üstelik bu etkileşime kendisi de dahildir. Bebeğin doğuştan getirdiği genetik kodları ve içerisinde büyüdüğü çevre, belirli davranışları gerçekleştirme potansiyelini artırmakta veya azaltmaktadır.

İlk başta davranışları rastgele ve refleksif olan bebek, zaman içerisinde daha amaca yönelik ve örüntülü davranışlar sergilemeye başlamaktadır (1). Bebeğin davranışları içgüdüsel ve basit yapıdadır. Davranışın sonuçlarını öngörememekte, sosyal uygunluğunu ölçememektedir.

Davranışın sosyal normlara uygunluk seviyesi, normal ya da problemliliğini belirlemektedir. Bebeklik döneminde gelişimin hızla seyretmesi problem davranışı belirlemeyi zorlaştırmaktadır. Bu belirlemeyi zorlaştıran diğer bazı etkenler; bebeğin ifade edici dil gelişiminin henüz tamamlanmamış olması ve ebeveynlerin öznel yorumları olarak ifade edilebilir. Bununla birlikte, bebeğin içgüdüsel davranışları ile tepkisel davranışları karıştırılabilmektedir. Problem davranışı ayırt etmek için, gelişimsel özelliklerden ve risk unsurlarından arınık olarak; sıklık, yoğunluk ve süre göz önüne alınmalıdır. Gelişimsel risk unsurlarından kaynaklı sorunların, ilgili risk etkeninin gelişimsel süreçte azalması ile ortadan kalkma seyri gösterdiği bilinmektedir (2). Buna dayandırılarak, bebeklik döneminde karşılaşılan problemlili davranışların, bu davranışların oluşmasına neden olacak durumları barındıran bir ortamdan etkilendiği söylenebilir.

Aile bebeğin ilk öğrenme ortamıdır. Bebeğin davranışlarına aldığı dönüt, davranışı yineleme oranını etkilemektedir. Ebeveynlerin uyguladığı doğru disiplin, problem davranışın sönmesini sağlamaktadır. Bebeğin edindiği doğru deneyimler

sağlıklı gelişmesine olanak tanımaktadır (3). Bu sebeple, bebeklik döneminde ebeveynlerin karşılaştığı problem davranışların belirlenmesi ve sağlıklı ya da sağlıksız çözüm yaklaşımlarının açığa çıkarılması büyük önem taşımaktadır.

1.2. Amaç

Bu çalışmada öncelikle ebeveynlerin karşılaştığı problem davranışları belirlemek için araştırmacı tarafından geliştirilen Bebeklikte Problem Davranış Ölçeği'nin (BEPDÖ) geçerliliği ve güvenilirliği sınanmıştır.

Araştırmada, ebeveynlerin bebeklik döneminde karşılaştığı problem davranışları belirlemek ve bu davranışlara yönelik çözüm yaklaşımlarını incelemek amaçlanmıştır. Araştırmanın temel problemi, ebeveynlerin bebeklik döneminde karşılaştığı problem davranışların, belirlenen değişkenler açısından farklılık gösterip göstermediği ile ebeveynlerin çözüm yaklaşımlarının neler olduğunu ortaya koymaktır. Belirlenen amaç ve temel problem doğrultusunda aşağıdaki alt problemlere yanıt aranmıştır.

1. Bebeklikte Problem Davranış Ölçeği (BEPDÖ) geçerli ve güvenilir midir?

2. Ebeveynlerin bebeklik döneminde karşılaştıkları problemler; ebeveynin yaşı, öğrenim düzeyi, medeni hali, sosyoekonomik durumu, ailesindeki çocuk sayısı ve çocuk eğitimi konusunda yararlandığı kaynaklar açısından anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

3. Ebeveynlerin bebeklik döneminde karşılaştıkları problemler; bebeğin cinsiyeti, kronolojik yaşı, devam ettiği bir eğitim kurumunun olup olmaması, bakımını üstlenen kişilerin kim olduğu açısından anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

4. Ebeveynlerin bebeklik döneminde karşılaştıkları problem davranışlara yönelik çözüm yaklaşımları nelerdir?

1.3. Varsayımlar

Ebeveynlerin, Bebeklik Döneminde Problem Davranış Ölçeği'ne gerçeği yansıtarak cevap verdikleri varsayılmıştır.

Ebeveynlerin rastgele dahil olduğu ölçek geliştirme ve araştırma örneklemelerinin evreni temsil ettiği varsayılmıştır.

1.4. Sınırlılıklar

Bu araştırma;

Normal gelişim gösteren 19-36 aylık bebeklerin ebeveynleri ile sınırlıdır.

Araştırmada kullanılan Bebeklikte Problem Davranış Ölçeği'nin ölçtüğü ile sınırlıdır.

Araştırma ebeveynlerin nicel ve nitel veri araçlarına verdikleri cevaplar ile sınırlıdır.

2. GENEL BİLGİLER

Bu bölümde 19-36 ayda gelişim, problem davranışın tanımı ve problem davranışı etkileyen etkenler ile bebeklik döneminde sık görülen problem davranışlar hakkında alanyazın bilgilerine yer verilmiştir.

2.1. 19-36 Ayda Gelişim

Bebeklik dönemi ve yürüme çağı gelişimin en hızlı olduğu zaman dilimidir. Çoğu ilk deneyim bu yaşlarda elde edilmekte, sağlıklı bir gelişimin temeli bu dönemde atılmaktadır. Bebeğin kendini, diğer kişileri ve çevresini ilk kez gözlemlediği bu dönem benlik gelişimi ve sosyalleşme için büyük adımlar içermektedir. Bebek bu dönemde benliğiyle var olmaya, sosyal çevre içerisindeki yerini edinmeye başlamaktadır.

Gelişimsel basamakların bilinmesi, problem davranışı belirlerken yaşa uygunluğu ölçebilmeyi ve *gelişimsel beklenen davranışı* kestirebilmeyi sağlamaktadır.

2.1.1. Kaba Motor Gelişim

Bir buçuk yaşını dolduran bebek dengesini daha iyi sağlayabilmekte; ellerini, kollarını ve bacaklarını aynı anda kullandığı koordine hareketleri yapabilmektedir. On dokuz aylık bir bebek artık koşmakta, bir sandalyeye tırmanmakta, çömelip kalkmakta, eliyle top atmaktadır. Bir nesneyi taşıyabilmekte, itebilmekte ve çekebilmektedir. İki yaşına doğru destek almadan basamak çıkmaya ve inmeye başlamaktadır. Aynı zamanda yerinde çift ayak zıplama becerisini göstermektedir. İki buçuk yaşına doğru kısa bir süre için tek ayak üzerinde durmaya başlamakta, bir karış ileriye çift ayağıyla zıplamaktadır. Üç yaşına doğru ise bir karış yükseklikten zemine sıçramakta, yine bir karış yüksekliğin üzerinden atlayarak geçmektedir (3).

Bebekler ve çocuklar zamanla artan fiziksel beceriler sayesinde bağımsızlıklarını artırmaktadır; artık daha özgürdürler ve isteklerine göre hareket edebilmektedirler. Bedensel güç, denge ve eşgüdüm, yürüme çağı çocuğuna fiziksel

olarak karşı koyma becerisini kazandırmaktadır; bunun yanısıra, kişileri ve nesnelere bedeniyle yönlendirebilmektedir. Artık kucağa alınmak istemediğinde kollarıyla yetişkini itebilmekte, akranından zorla oyuncak alabilmektedir. Tüm bu davranışlar bedensel ifadenin bir parçası olmaktadır.

2.1.2. İnce Motor Gelişim

Bir buçuk yaştan iki yaşa doğru bebek küçük nesnelere baş ve işaret parmağıyla kavramakta, kitap sayfalarını teker teker çevirebilmektedir. İki yaşa doğru el tercihi belirginlik kazanmaktadır. Dört küpü üst üste koyarak kule yapabilirken iki buçuk yaşına doğru altı-yedi küple kule yapabilmektedir. İki buçuk yaşa kadar gösterildiğinde dikey çizgi çizerken, üç yaşa doğru bu beceri yatay çizgi ve daire çizebilmeye dönüşmektedir. Üç yaşında makasla tek açıklık kesim yapabilmektedir (4,5).

2.1.3. Sosyal ve Duygusal Gelişim

Bir buçuk yaşındaki çocuk tanıdık ve yabancı kişileri ayırt etmektedir. Günlük yaşamda gördüğü basit etkinlikleri kendince taklit edebilmektedir. İki yaşına doğru basit canlandırma ve taklit oyunları oynayabilmektedir. *Paralel oyun* evresindedir, diğer çocuklarla birlikte değil yan yana oynamaktadır. Kendisine ait nesnelere ayırt edebilmekte ve sahiplenmektedir. İki buçuk yaşına doğru diğer çocuklarla *birlikte oynamaya* başlamaktadır. Oyun sırasında kendi kendine konuşurken, bu durum üç yaşına doğru diğer çocuklarla konuşarak oynamaya dönüşmektedir. Bir şeyleri yapıyormuş gibi davrandığı *sembolik oyun* üç yaşa doğru ağırlık kazanmaktadır. Taklit becerilerinin aksine sembolik oyunda çocuk oyununa bir anlam yüklemekte ve bu anlam gerçekmiş gibi davranmaktadır. Çocuğun sosyal çevresiyle etkileşimi artmakta, “günaydın, iyi akşamlar, teşekkür ederim, lütfen, ellerine sağlık” gibi sosyal iletişim kalıplarını kullanabilmektedir (4,5).

Bir buçuk ile üç yaş arasında çocuk yetişkine giderek azalan bir bağımlılığa sahiptir. Özerkliğini artırma çabasını göstermektedir ancak bağımlılık ile karşı koyma arasında gidip gelmektedir (4). Piaget, bu dönemde bebeğin *egosantrik* düşünceye

sahip olduğunu belirtmektedir (6). Bebek öğrenme ve tanımlama sürecini kendi deneyimlerine dayandırmakta; başkalarının isteklerini, duygularını anlamamaktadır. Duygularını yönetmekte ve ifade etmekte zayıftır, bu sebeple duygu patlamaları yaşayabilmektedir. *Öfke nöbetlerinin* oldukça sık görüldüğü bu dönem *iki yaş sendromu* olarak adlandırılmaktadır. Üç yaşına doğru çocuk kendi istekleri ile başkalarının istekleri arasında yönlendirmeye de olsa denge kurabilmeye başlamaktadır; paylaşma anlayışı gelişmektedir. İsteklerini ve duygularını ifade edebilmeye başlamaktadır.

2.1.4. Dil Gelişimi

Bir buçuk yaşındaki çocuk anlaşılmayan ancak konuşmaya benzeyen sesler çıkardığı *jargon konuşmasından* tek heceli ses tekrarına geçmektedir. Tek heceli kelimeleri ve nesnelere söyleyebilmektedir. İsteklerini ifade etmek için beden hareketlerini de kullanmaktadır. İki-üç kelime içeren basit yönergeleri anlamaktadır. Bir buçuk yaştan iki yaşa doğru önce iki kelimeyi bir araya getirerek kendini ifade etmekte, zamanla bu ifadeler iki kelimelik anlamlı cümlelere dönüşmektedir. Bebeğin bildiği ve kullandığı sözcük sayısı artmaktadır. Üç-dört kelime içeren yönergeleri yerine getirmektedir. İki yaşında bebek kendinden bahsederken ismini söylemektedir. Sıklıkla nesnelere adını sormakta, aldığı cevabı tekrar etmektedir. İki buçuk yaşa doğru üç-dört kelime içeren cümleler kurmakta, bir-iki kelimelik soru cümlesi oluşturmaktadır. Yetişkinle karşılıklı konuşmaya başlamaktadır. Üç yaşına doğru bebek ek ve çekim yapısına daha uygun cümleler kurmaktadır. Zamirleri, çoğul eklerini, iyelik eklerini, basit edat ve bağlaçları kullanmaktadır. Cümle kurarken kullandığı kelime sayısı dördü geçmektedir. Bazı kelimeleri yanlış söylemekte, bazı harfleri telaffuz edememektedir (1, 4, 5).

Kendini ifade etme becerisi sınırlı olan bebek özenle anlaşılmaya ihtiyaç duymaktadır; sözel olmayan ipuçlarının okunması bebeğin iletişim sürecini rahatlatarak tepkisel davranmasını engelleyebilir. Kelime ve cümle evrelerinde bebek isteklerini daha rahat ifade edebilmekte ancak hala kendini yeterli düzeyde

tanımlayamamakta ve bunu ifade edememektedir. Yetişkinin bebeğin isteklerini ve duygularını onun yerine tanımlaması, kriz durumların çözülmesine yardımcı olabilir.

2.1.5. Bilişsel Gelişim

Bir buçuk yaşındaki çocuk nesnelerin birbirlerine etkilerini basit düzeyde öngörmektedir. Neden ve sonuç ilişkisini anlamaktadır; bu durum ona basit sorunları çözme yeteneğini kazandırmaktadır. Rastgele davranışların yerine amaca yönelik davranışlar vardır. Gösterilen basit hareketleri belleğinde tutarak tekrar etmektedir. İki yaşına yaklaştıkça birbiri ile ilişkili olan iki nesneyi eşleştirmeye başlamaktadır (4, 5).

Piaget'nin (6) *sembolik algı* kavramı iki yaşındaki çocuk için önemli gelişimsel kazanımlardan biridir. Çocuk bu algının gelişmesiyle resimlerin *sembolik işlevlerini* kavramaktadır. Bu kavrama ile birlikte görünürde olmayan nesne ve canlılar ile resimleri arasındaki ilişkiyi anlamaktadır: resimler canlıları ve nesnelere temsil etmektedir (4).

İki yaşından iki buçuk yaşına doğru büyük-küçük kavramı ile birlikte ıslak-kuru, sıcak-soğuk, yumuşak-sert gibi duyularına hitap eden bazı kavramları anlamakta ve ifade etmektedir. Sembolik kavrayış nesne ve canlılardan eylemlere doğru gelişmektedir; çocuk resimde gördüğü eylemi anlamakta ve söylemektedir. Kişilerin görünüşlerine bakarak cinsiyetlerini ayırt etmektedir, kendi cinsiyetini üç yaşına doğru söyleyebilmektedir. Üç yaşındaki çocuk iki nesnenin birbirine göre konumunu anlamakta ve ifade etmektedir. Nesnelerin ne için kullanıldığını söyleyebilmektedir. Ritmik olarak sayı saymaktadır (5).

Çocuğun bilişsel işlevleri arttıkça nesnelerin yanı sıra kişilerin birbirlerine etkilerini de kavramaktadır. Kişilerin davranış örüntülerini anlamakta, davranışının neden olacağı sosyal etkiyi kestirebilmektedir. Engellenebileceğini bildiği isteklerini elde etmek için basit sosyal izlemler oluşturmaktadır. Bebek bir davranışı gösterdiği zaman yetişkinin buna vereceği karşılığı bilir ve davranışını buna göre düzenleyebilir.

2.1.6. Özbakım Gelişimi

Bir buçuk yaşındaki bebek acıkma ve susama ihtiyacını belirtmektedir. Çoraplarını, bağcığı çözülmüş ayakkabılarını, bol alt giysilerini çıkarmaktadır. Şapkasını takmakta ve çıkarmaktadır. İki eliyle bardağı tutarak sıvı tüketebilmektedir. İki yaşındaki çocuk çatal ve kaşık kullanmaktadır. Peçeteyle ağzını ve burnunu üstünkörü silmektedir. Tuvaletini yaparken ya da yaptıktan sonra haber vermektedir. İki buçuk yaşında ellerini üstünkörü yıkamakta ve kurulamaktadır. Ayakkabılarını giyebilmektedir. Üç yaşında kendi başına soyunmakta ve giyinmektedir (5).

Bebek kendi bakımıyla oldukça ilgilidir, model aldığı davranışları kendi başına yapmak için ısrarcı davranmaktadır. Bebeğin özbakım davranışları üstünkörüdür; ellerini sabunlamak, dişlerini fırçalamak, kıyafetlerini giymek gibi becerileri tam olarak yapamamaktadır. Motor ve bilişsel gelişim becerileri, ayrıntılara dikkat edebileceği ve gerçekleştirebileceği zamana kadar henüz yeterli olmamaktadır. Ayakkabılarını ters giyebilmekte, arka dişlerini fırçalayamamakta, burnunu tamamen silememektedir. Bebeğin temiz-kirli kavramı henüz oluşmaktadır.

Özbakım gelişiminin kilit noktası olan tuvalet eğitimi; kas kontrolünü sağlayan fiziksel olgunlaşmayı, tuvalet ihtiyacını ifade etmeyi sağlayacak dil gelişimi becerilerini ve tuvalet ihtiyacını anlamayı sağlayacak bilişsel gelişim becerilerini gerektirmektedir. Bu üç olgunun kesişme zamanı her çocukta farklı olmaktadır. Bu durum tuvalet eğitimi kazanmanın geniş zamana yayılan bir gelişimsel beceri olduğunu göstermektedir.

2.2. Problem Davranış

Bebeklik döneminde çocuğun deneyimlediği yaşantılar geleceğindeki davranış örüntülerini etkilemektedir. Doğru ve yanlış olan davranışlara yönelik tepkiler bu davranışları pekiştirmekte veya söndürmektedir. Bebeğin hızla geliştiği bu dönemde problem davranışı gelişimsel davranıştan ayırmak doğru davranışı desteklemek için önemlidir.

2.2.1. Problem Davranışların Ortaya Çıkma Sebepleri

Problem davranışın ortaya çıkma sebepleri olarak bireysel sebepler, aileden kaynaklanan sebepler, çevreden kaynaklanan sebepler gösterilebilir. Bu bölümde bu sebepler ve alt başlıkları açıklanacaktır.

Bireysel Sebepler

Problem davranışın ortaya çıkmasında etkili olan bireysel sebepler mizaç, yaş ve cinsiyet, iki yaş sendromu, duygu gelişimi, bağlanma olarak ifade edilebilir. Bu bölümde bu alt başlıklar açıklanacaktır.

Mizaç

Mizaç çocuğun doğumuyla birlikte gözlenebilen bireysel özellikleridir. Rothbart ve Bates'e (7) göre mizaç dikkat, hareket ve duygusal etkileşimdeki *tepkisellik* ve *özdüzenleme* farklılıklarıdır. Bu farklılıklar varoluştan kaynaklanmakta, genetik temellerden ortaya çıkmaktadır. Tepkisellik içerde ve dışarıda verilen pek çok tepkiyi ifade etmektedir. Bu tepkilerin değerlendirilme ölçütleri gecikme süresi, devam süresi ve yoğunluktur. Özdüzenleme ise tepkilerin hafifletilmesi ve uyumlu hale getirilmesi işlemidir.

Thomas ve Chess (8) yaptıkları çalışmada çocuk mizacını üç sınıfa ayırmaktadır. *Kolay çocuk* genellikle neşeli, düzenli rutine sahip ve yeni deneyimlere uyum sağlayan çocuktur. *Yavaş ısınan çocuk*, durgun ve uyarılara karşı hafif tepkiler veren, yeni deneyimlere çok yavaş uyum sağlayan çocuktur. *Zor çocuk* düzensiz rutine sahip, olumsuz ve yoğun tepki göstermeye meyillidir. Çalışma grubunda yer alan çocukların bir kısmı bu mizaç biçimlerinin karışımını göstermektedir.

Mizaç sabit değildir, fiziksel ihtiyaçların karşılanmaması ve duygusal uyarıların yoksunluğu, daha sonradan telafi edilse bile, mizaç üzerinde kalıcı bir etki bırakmaktadır (1). Thomas ve Chess (8) tarafından geliştirilen *Uyum İyiliği Modeli* her çocuğun mizacının çevreyle uyum içerisinde olmasını ve çocuğun

özdüzenleme kapasitesini artırmayı amaçlamaktadır. Çocuğun mizacı problem durumun ortaya çıkışını etkilemektedir, zor bir mizaca sahip olan çocuk problem davranış göstermeye eğilimli olmaktadır (9). Ebeveynler çocuklarının duygu düzenlemelerine yardımcı olacak şekilde olumlu ve duyarlı olduklarında çocuğun zor davranışlarında azalma meydana gelmektedir (10).

Yaş ve Cinsiyet

Çocuğun dürtülerini engellemesi, sosyal olarak kabul edilebilir davranışları sergilemesi, olumsuz duygularıyla baş etmesi *özdenetimi* ifade etmektedir. Çocuğunun özdenetimi gerçekleştiriyor olması, kendi eylemlerini yönlendirebilen, yönergeyi hatırlayabilen bunu kendi davranışlarına yansıtabilen bir gelişimsel seviyeye geldiğini göstermektedir (1).

Özdenetimin bir önceki basamağı bir-bir buçuk yaş arasında ortaya çıkan *uyuma* becerisidir; çocuk basit emir ve istekleri fark etmekte, bunlara uygun davranabilmektedir. Bu dönemde çocuğun özerlik arayışı yönergeyi reddetmesine neden olabilmektedir. Ebeveynin duyarlı, destekleyici, sabırlı, onaylayıcı tutumu sonucunda çocuk kuralları benimsemekte ve yetişkine uyum sağlamaktadır (1).

Çocukların özdenetim becerileri yaşa bağlı olarak artmaktadır. Bir buçuk yaştan üç yaşa doğru çocuklar ilgilerini çeken bir eylemi gerçekleştirmek ve doyuma ulaşmak için artan bekleme kapasitesi göstermektedir (11). Dil gelişimi ve dikkat becerileri özdenetim üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir, kız çocukları erkeklere oranla daha kontrollü davranışlar sergilemektedir (12).

İki Yaş Sendromu

Bebek bir buçuk-iki yaş civarında daha rahat hareket etmeye, isteklerini ifade etmeye, basit yöntemlerle sorunları çözmeye başlamaktadır. Gelişimdeki bu atak ile bebek davranışa ilişkin kararını verme ve davranışı kendi başına yapma özgürlüğünü elde etmektedir. *Duygularını düzenlemede* ve ifade etmekte ise yetersizdir. Özgürlüğünü kısıtlayan bir engel tepkisel davranmasına neden olmaktadır. Ağlama,

bağırma, inatlaşma, vurma gibi tepkisel davranışlar engele duyulan öfkenin sonucudur (3,13).

Egosantrik düşüncenin etkisiyle bebek, durumu sadece tek bir açıdan kavramaktadır. Kendi düşünce ve isteklerini doğrudan algılamakta; duruma ilişkin olanakları ya da diğerlerinin taleplerini fark etmekte zorlanmaktadır. İsteklerin gerçekleşmemesini anlamlandıramayan bebek kararlı ve ısrarcı davranmaktadır. Üç yaşına doğru kuralları benimsemekte, bağımsızlığını kaybetmekten endişe duymadan yönergeye uymaktadır (3).

Duygu Gelişimi

Temel duygular olarak belirtilen mutluluk, korku, üzüntü, öfke yaşamın ilk yılı içerisinde bebekte gözlenmektedir. İlk yılın sonlarında oluşan *sosyal referans alma* becerisi ile bebek ses, jest ve mimiklerdeki duygu ipuçlarını anlamaktadır (1, 14). Bu beceri ile ilerleyen dönemlerde çevrenin güvenliğini değerlendirmekte, davranışlarını yönlendirmekte, diğerlerinin niyet ve tercihlerini anlamaktadır (15,16).

İkincil duygular olarak belirtilen suçluluk, utanç ve gurur bir buçuk yaştan itibaren gelişmekte; kıskançlık ise üç yaşta ortaya çıkmaktadır. Benliğe yönelik bu duygular *özbilinçli duygular* olarak adlandırılmaktadır. Bebeğin kendisini özerk bir varlık olarak algılamasını ifade eden *öz farkındalık*, özbilinçli duyguların ortaya çıkmasını desteklemektedir. Yetişkin yönlendirmesi ve kültürel normlar bu duyguların ortaya çıkışını etkilemektedir (1, 17).

Duygusal durumu rahatlatma izlemlerini ifade eden *duygusal özdüzenleme*, yine yaşamın ilk bir yılı içerisinde oluşmaktadır. Mizacın bir boyutu olan duygusal özdüzenlemede bakım verenin sabırlı, anlayışlı ve açıklayıcı tutumu olumlu bir etkiye sahiptir (1,18,19). Bu becerinin zayıf olması gelişimsel gecikmeleri ve problem davranışları işaret etmektedir (20).

Bağlanma

Bağlanma bireyin kendisi için özel olan insanlarla kurduğu duygusal bağı ifade etmektedir; bu bağ sayesinde birey kendisi için özel olan insanlarla etkileşim içerisindeyken olumlu duygular hissetmekte ve rahatlamaktadır (1).

Bowlby'nin *etolojik bağlanma teorisine* göre (21) bebek altıncı ayı ile ikinci yaşı arasında *bağlılık aşamasındadır*. Güven duyduğu yetişkinden ayrıldığında *ayrılık kaygısı* ya da *yabancı kaygısı* gösterebilmektedir. Artan gelişimsel becerilerle bebek, ayrılığı anlamakta ve ayrılığın sonlanacağını öngörmektedir. İki yaştan sonra oluşan *karşılıklı ilişki oluşturma aşamasında* ayrılığa gösterdiği tepki azalmakta, pazarlık ve karşılıklı konuşma artmaktadır.

Ainsworth ve arkadaşlarına göre (22) bağlanma üç şekilde gerçekleşmektedir. *Güvenli bağlanan* çocuk ebeveynin yokluğuna ölçülü bir tepki vermekte, ayrılığın sonunda ebeveyn ile bir araya geldiğinde yatışmaya meyilli olmaktadır. *Dirençli bağlanan* çocuk ebeveyne fiziksel olarak yakın olmak istemekte, ayrılığa yoğun tepki göstermektedir; ayrılığın sonunda öfkeli ve şiddet içeren davranışlar göstermekte, sakinleşmekte zorlanmaktadır. *Kaçınmacı bağlanan* çocuk ebeveyne karşı duyarsız davranmakta, ayrılma sürecinde tepkisiz kalmaktadır; ayrılığın sonunda ebeveyninden kaçınmakta, fiziksel teması reddetmektedir. Main ve Solomon (23) bu bağlanma türlerine *dağınık bağlanmayı* eklemiştir. Dağınık bağlanan çocuk tutarsız davranışlar göstermektedir; ebeveyne karşı donuk davranırken aniden yoğun tepkiler verebilmektedir. Ayrılık sonrasında ebeveyn ile göz teması kurmaktan kaçınmakta, endişeli ve şaşkın görünmektedir.

Aileye yeni bir bebeğin katılması, çocuğun bağlanma biçiminde değişikliğe yol açabilmektedir. Ebeveyn ile yakınlığını paylaşmak istemeyen çocuk talepkar, dirençli ve ısrarlı olabilmektedir (24). Kardeşler arasındaki duygusal bağın gelişmesiyle, büyük çocuk kardeşine sevgi ve şefkatle yaklaşmaktadır; küçük çocuk ise büyük kardeşini bağlanma ögesi olarak görmektedir (1, 25). Kardeşler arasındaki bireysel farklılıkların fazlalığı çatışmayı artırmaktadır (26).

Bağlanma biçimi ebeveynin davranış örüntüsü, çocuğun mizacı, kültür gibi etkenlere göre değişebilmektedir. Bağlanmanın güvenli olması problem davranış eğilimini azaltmaktadır. Güvenli bağlanan çocuklar yaşamlarının ilerleyen yıllarında kendi benliklerine saygılı, sosyal becerileri gelişmiş, olumlu ilişkiler kuran çocuklar olmaktadır (27).

Aileden Kaynaklanan Sebepler

Problem davranışın ortaya çıkmasında etkili olan aileden kaynaklanan sebepler disiplin ve tutum olarak belirtilebilir. Bu bölümde bu alt başlıklar açıklanacaktır.

Disiplin

Yaşamın ilk yıllarında disiplin, bebeğin geliştirmekte olduğu özdenetim mekanizmasını güçlendiren; sınırlama, yönlendirme ve sorumluluk vermeyi içeren kurallar bütünüdür. Yavuzer'e (2) göre disiplin, bireye kazandırılan alışkanlıklarla onu kendisi ve çevresi ile uyumlu yaşamaya hazırlamaktır.

Hoffman ve Saltzstein'a göre (28) ebeveynlerin disiplin yöntemleri üçe ayrılmaktadır. *Güç dayatma* yöntemi tehdit, mahrum bırakma ve fiziksel cezayı içermektedir; çocuk ebeveyne karşı korku duymaktadır. Uygun davranış içselleşmemekte, kontrolsüz ortamda yinelenebilmektedir. *Sevgiyi geri çekme* yöntemi küsme, yok sayma, kınama, terk etmeyle tehdit etmeyi içermektedir; çocuk kaygı ve suçluluk duymaktadır. *Usavurma* yöntemi davranışın etkilerini ve sonuçlarını açıklamayı, empati kurmayı, kurallara uymayı içermektedir; uygun davranışın içselleştirilmesini sağlamaktadır. Güç dayatma ve sevgiyi geri çekme yöntemlerinde odak noktası ebeveyn iken, usavurma yönteminde odak noktası çocuğun kendi eylemleridir; böylelikle uygun davranışı destekleyecek dengede ve yeterli bir baskı sağlanmaktadır (29).

Yavuzer'e göre (2) disiplinin beş ilkesi bulunmaktadır. *Kararlılık*, çocuğa yönelik istemlerin net bir tavırla ifade edilmesidir. *Kesinlik*, istemin

gerçekleşmesinden ödün vermemek ve ısrara kapalı olmaktır. *Sürekli*lik, kuralların kişilere, şartlara ve zamana göre değişmemesidir. *Sakinlik*, ebeveynin kriz durumlarını yönetmesi ve soğukkanlılığını korumasıdır. *Ödüllendirme*, çocuğun istemi gerçekleştirmesinin ardından verilen sosyal pekiştireçlerdir.

Disiplin her çocuğun üzerinde aynı etkiye sahip olmamaktadır, çocukların disiplin ihtiyaçları birbirinden farklıdır. Kochanska'ya göre (30) nazik bir disiplin, ürkek çocuklar üzerinde ahlak gelişimini destekleyecek bir etkiye sahipken; korkusuz ve dürtüsel davranan çocuklarda yeterli olmamaktadır. Dürtüsel çocuklara yönelik baskının artırılması, uygun davranışın içselleştirilmesini engellemektedir. Bu çocuklara yönelik disiplin güvenli bağlanmayı temel alan yakın bir ebeveyn çocuk ilişkisini içermelidir (31).

Tutum

Baumrind'e göre (32) ebeveynler çocuklarını yetiştirirken üç farklı tutum sergilemektedir. *İzin verici ebeveyn* çocuğun dürtülerini, istek ve davranışlarını kabullenmekte, görüşlerini dikkate almakta, kurallar konusunda açıklama yapmakta, ancak çok az kural koymaktadır. Bu tutumda ebeveyn kendini çocuğuna isteklerini karşılayacak bir kaynak olarak sunmaktadır. Ebeveyn, çocuğun taklit edebileceği bir örnek olmadığı gibi, çocuğun davranışını değiştirmek ya da şekillendirmek için sorumluluk almamaktadır. Çocuğa olabildiğince izin vermekte, kontrol etmekten kaçınmaktadır. *Otoriter ebeveyn* çocuğunun davranışını şekillendirmekte, kontrol etmekte ve yargılamaktadır. İtaat etmeyi bir erdem olarak görmektedir. Çocuk ile çatıştığı durumda zorlayıcı ölçülerle zapt etmeyi ve cezalandırmayı desteklemektedir. Bu tutumda ebeveyn çocuğu sınırları içinde tutmayı, bağımsızlığını kısıtlamayı amaçlamaktadır. Karşılıklı konuşmayı desteklememektedir. Ebeveyne göre çocuk doğru olanı kabul etmelidir. *Yetkili ebeveyn* çocuğun davranışlarını mantıklı ve duruma uygun biçimde yönlendirmektedir. Karşılıklı konuşmayı desteklemekte, kurallar konusunda açıklama yapmaktadır. Bu tutumda hem çocuğun bağımsız iradesi hem de disipline edilmiş bir uyum önemlidir. Ebeveyn çatışma durumunda sağlam bir kontrol uygulamakta ancak çocuğu kısıtlamamakta

ve baskı altında bırakmamaktadır. Çocuğun mevcut kişilik özelliklerini kabul eden ebeveyn aynı zamanda gelecekteki davranışları için müdahalede bulunmaktadır. Kararları sadece çocuğun isteklerine ya da ebeveyn ile ortak görüşlerine dayanmamaktadır. Bu ebeveyn tutumunda sağduyu, dengeli bir güç, devamlı düzen ve çocuğa yönelik desteği kullanmaktadır.

Maccoby ve Martin (33) Baumrind'in yaklaşımını güncelleyerek dört ebeveyn tutumu tanımlamıştır: *Yetkili, otoriter, izin verici ve ihmalkar*. Bu sınıflamada temel alınan kavramlar *beklenti* ve *duyarlılıktır*. Çocuğun davranışlarını kontrol etmek, denetlemek; çocuğun olgun davranışlar sergilemesini istemek, beklenti kavramının içeriğidir. Duyarlılık kavramı ise samimi olmayı, çocuğu kabul etmeyi ve ilgi göstermeyi kapsamaktadır (34).

Yetkili ebeveyn yüksek beklenti duymakta, aynı zamanda yüksek duyarlılık göstermektedir. *Demokratik tutum* olarak da bilinen bu tutumda yetiştirilen çocuklar iyimser bir ruh haline sahip, benlik saygısı yüksek, sosyal becerileri gelişmiş, akademik açıdan başarılı çocuklar olmaktadır.

Otoriter ebeveyn yüksek beklenti duymakta, ancak düşük duyarlılık göstermektedir. Bu tutumda yetiştirilen çocuklarda karamsar olma eğilimi, davranış problemleri, düşük sosyal beceriler, düşük akademik başarı görülmekte, çocuk sosyal açıdan daha bağımlı olmaktadır.

İzin verici ebeveyn düşük beklenti duymakta, yüksek duyarlılık göstermektedir. Bu tutumda yetiştirilen çocuklar kurallara uymada zorluk çekmekte, iradesizlik göstermekte, bencil davranışlar sergilemektedir. Sosyal ilişkilerde problem yaşamaktadırlar.

İhmalkar ebeveyn düşük beklentiye sahiptir, aynı zamanda düşük duyarlılık göstermektedir. Çocuğa karşı soğuk, ilgisiz ve kayıtsızdır. Bu tutumda yetiştirilen çocuklar dürtüsel davranmakta, duygularını düzenleyememekte; ilerleyen dönemlerde suça, madde bağımlılığına ve intihara meyilli olmaktadır (35).

Yavuzer'e göre (2) ebeveyn tutumları beşe ayrılmaktadır. *Baskıcı-otoriter tutum*, çocuğun ihtiyaçlarını dikkate almayan, ebeveynin çizdiği katı sınırların olduğu, baskı ve ceza içeren bir tutumdur. Bu tutum çocukta düşük benlik saygısı ve çekingenliğe sebep olmaktadır. *Destekleyici-yetkili ve güvenilir tutum*, çocuğa yakınlık ve ilgi gösteren, çocuğu olduğu gibi kabul eden, onu destekleyen ve aynı zamanda ona uygun sınırlar koyan bir tutumdur. Bu tutum çocukta özgüveni, sorumluluk bilincini ve sosyal ilişkileri desteklemektedir. *Gevşek tutum*, kendi içinde ikiye ayrılmaktadır. *İhmalkar tutumda* ebeveyn çocukla ilgili değildir; benlik kontrolü düşük, sosyal yönü zayıf çocuklar ortaya çıkmaktadır. *Aşırı hoşgörölü tutum* ise çocuğa fazlasıyla özgürlük tanıyan ve boyun eğen bir tutumdur. Bu tutum çocuğun benlik kontrolünün düşük olmasına, benmerkezci davranmasına, sosyal uyum becerilerinin zayıf olmasına sebep vermektedir. *Aşırı korumacı tutum*, çocuğun bebekleştirildiği, büyümesine izin verilmediği bir tutumdur; çocuğun tüm ihtiyaçları ebeveyn tarafından karşılanmaktadır. Bu tutum çocukta gelişimsel sapmalar ve sosyal uyum becerilerinde yetersizlik görülmesine sebep vermektedir. *Tutarsız ve kararsız tutumda* ebeveyn çocuğun davranışlarına her seferinde farklı tepkiler vermektedir. Bu durum çocuğun uygun davranışları öğrenmesine engel olmaktadır.

Çevreden Kaynaklanan Sebepler

Problem davranışın ortaya çıkmasında etkili olan çevreden kaynaklanan sebepler model alma, ebeveyn dışında üçüncül kişiler ve kültür olarak ifade edilebilir. Bu bölümde bu alt başlıklar açıklanacaktır.

Model Alma

Bebek dünyaya taklit etme becerisini gerçekleştirecek donanımla gelmekte, ancak bu becerisi gelişimin ilerleyen süreçlerinde aktifleşmektedir. Taklit becerisi bilişsel ve fiziksel olgunluğu gerektirmektedir. Meltzoff'a göre (36) 14. aydan itibaren bebekler hem *anında taklidi* hem de *ertelenmiş taklidi* gerçekleştirmektedirler.

Taklit etme becerisi beynin *premotor* ve *parietal korteksinde* yer alan *ayna nöronlar* ile ilişkilendirilmektedir (37, 38, 39). Bu teoriye göre amaca yönelik bir davranışı gerçekleştirirken aktif olan nöronlar, aynı davranışı bir başkasının yapmasını izlerken de aktif olmaktadır. Ayna nöronlar bir davranışın nedeninin ve sonucunun anlaşılması, eylemin planlanması, empati gibi becerilerle ilişkilendirilmektedir (40). Bebek gerekli bilişsel olgunluğa geldikten sonra gözlemlerini davranışlara ve çıkarsamalara dönüştürmektedir.

Bandura'ya göre (41) bir davranış *doğrudan deneyimleyerek* ya da *gözlem yoluyla* öğrenilmektedir. Gözlem yoluyla öğrenme, bir davranışın nasıl yapılacağına ve sonucuna ilişkin bir öngöründe bulunmayı sağlamaktadır; bu öngörü özdüzenleme becerilerini desteklemektedir. Davranışın öğrenilmesi dört süreci kapsamaktadır. *Dikkat sürecinde* algı modele yöneltilmiş durumdadır. *Akılda tutma sürecinde* öğrenilen bilgi belleğe yerleşmektedir. *Yeniden üretme sürecinde* davranış model alındığı şekilde gerçekleştirilmektedir. *Güdülenme sürecinde* davranışı gerçekleştirilmeye yönelik istek duyulmaktadır.

Bandura'ya göre gözlemlenen davranışın sonucunda elde edilen ödül ya da ceza, davranışın gerçekleştirilmesini ya da yinelenmesini etkilemektedir (42, 43). Bununla birlikte, teorisinde *dolaylı pekiştireç*, *sosyal pekiştireç* ve *özel pekiştireç* olmak üzere üç tür pekiştireci irdemiştir (42, 44, 45, 46). Dolaylı pekiştireç, gözlemlenen bir davranışın sonucunun birey üzerinde aynı davranışı gerçekleştirilmeye yönelik oluşturduğu olumlu ya da olumsuz etkidir. Sosyal pekiştireç, bireyin gerçekleştirdiği bir davranış sonucunda, bu davranışı tekrarlamasına yönelik olumlu ya da olumsuz sosyal dönütlerdir. Özel pekiştireç ise bireyin kendine yönelik yaptırımlarıdır.

Bandura, insan zihninin gözlemediği davranışı sadece taklit etmediğini, üretken, yaratıcı, etkin ve kendine özgü olduğunu ifade etmektedir (47).

Bebeklik döneminde bilişsel beceriler, odaklanma becerileri, bellek ve fiziksel koordinasyon henüz gelişmektedir. Bu durum davranışın öğrenilmesi sürecinde

kesinti oluşturmaktadır. Bebeğin model alması hedeflenen davranışlar bilişsel düzeyine uygun, yeterli uyaran içeren, sınırlama yerine yönlendirmeyi temel alan, tekrarlayan bir modelleme ile aktarılmalıdır. Çocuğun beslenme, uyku, dinlenme gibi ihtiyaçları; hastalık, kaygı düzeyi gibi koşulları dikkate alındığı takdirde öğrenme için gerekli güdülenme sağlanmaktadır.

Bebek *özyargıda* bulunabilecek olgunlukta değildir; bebeğin öğrenme sürecinde sosyal ve dolaylı pekiştireçler ön plandadır. Dolaylı pekiştirme için çocuk kitapları, çocuk şarkıları, kuklalar kullanılabilir. Bebek, gözlemlediği diğer kişilerden de dolaylı pekiştireç elde edebilir. Sosyal pekiştirme ise fiziksel temas, jest, mimikler, davranışı onaylayan, destekleyen ya da reddeden sözel ifadeleri kapsamaktadır. Davranış değişiminin pekiştireçler ile sağlanması neden-sonuç ilişkisini kurma becerisi ile ilgilidir.

Ebeveynler Dışında Üçüncül Kişiler

Çocuk bakımı, çocuğun fizyolojik ihtiyaçlarının yanı sıra gelişimsel ihtiyaçlarını da kapsamaktadır. Bebeklik döneminde bakım; dönemin içerdiği bağlanma süreci, benlik gelişimi ve bu dönemde kazanılan pek çok gelişimsel beceri nedeniyle oldukça önemlidir.

Çocuk bakımı tercihinde etkili olan etmenler; bakımın maliyeti, bakımın kalitesi, ailenin özellikleri ve ailenin kaynakları olarak belirtilmektedir (48). Türkiye’de yapılan bir çalışmada ebeveynlerin bakım veren tercihlerinde ilk sırada kendileri, daha sonra sırasıyla akraba, bakıcı, son olarak kreş gelmektedir. Akraba ve bakıcının bakımı ebeveynlerin evinde vermesi daha çok tercih edilmektedir (49).

Yurtdışında yapılan çalışmalarda, ebeveynlerin bakım tercihleri ilk sırada kendileri ve akrabaları, daha sonra sırasıyla kreş ve benzeri kurumlar, çocuğa kendi evlerinde bakım veren aileler, son olarak bakıcılar gelmektedir (50). Bakım tercihlerinde çocuğun yaşı önemli bir değişkendir; çocuğun yaşı büyüdükçe bakım tercihi ebeveynlerden kreş ve benzeri bakım kurumlarına kaymaktadır (50, 51).

Bebeklik dönemindeki bakım tercihinin çocuğun gelişimi üzerine etkisi hala araştırılmaktadır. The NICHD Study'den (51) elde edilen bulgulara göre, kreş ve benzeri kurumlardan bakım alan çocuklar, anne bakımı dışındaki diğer bakım türlerini alan çocuklara göre, bilişsel gelişim ve dil gelişimi alanlarında bir miktar daha iyidir, ancak problem davranış oranı biraz daha yüksektir. Yaşamlarının ilk üç yılında anneden bakım alan çocuklarla kreş ve benzeri kurumlara devam eden çocuklar arasında bilişsel beceriler ve dil becerileri arasında belirgin bir farklılık bulunmamaktadır.

Çocuğun gelişiminde en etkili ve kalıcı etken *duyarlı bakımdır*; bakımveren çocuğa karşı duyarlıdır, destekleyicidir ve çocukla sık sık etkileşime girmektedir. Yaşamın ilk üç yılında yüksek kalitede bakım alan çocuklar bilişsel becerilerde ve dil becerilerinde daha başarılıdır (51).

Bakımveren ile ebeveynin disiplinde ve tutumda çatışması, çocuğun farklı davranışlar edinmesine sebep verebilmektedir. Çocuğun gelişimi konusunda yeterli bilgiye sahip olmayan bakımveren bazı gelişimsel sapmalara neden olabilmektedir. Bu durum, ebeveyn çocuğun gelişimi ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmadığında da gerçekleşebilmektedir. Farklı disiplinlere ve tutumlara maruz kalan çocuk, farklı kişilerin yanında farklı davranış örüntüleri geliştirmektedir.

Kültür

Birey yaşadığı toplum ile devamlı bir etkileşim içerisinde; bu etkileşim çoğunlukla toplumun yargıları ve beklentileri ile bireyin kanıları ve davranışları arasındadır. Toplumsal normlar, birlikte yaşamın görünmez kurallarını oluşturmaktadır. Toplumun yaşama alışkanlıkları kültür ile ifade edilmektedir.

Geleneksel toplum yapısında birey geri plandayken, toplum ön plandadır. Yeniliğe ve farklılığa karşı tutucu bir tavır benimsenmektedir. *Toplumsal roller* baskındır ve bu roller arasında hiyeraşi bulunmaktadır. Ataerkil bir tutum mevcuttur. *Modern toplum yapısında*, birey ön plandadır, farklılıklar hoşgörü ile

karşılanmaktadır. Ataerkil tutum reddedilmekte ve daha az görülmektedir. Sosyal eşitlik daha belirgindir (52).

Gelişen teknoloji ve değişen toplumla ortaya çıkan *postmodern toplum yapısı*, sınıf farklılıklarının ve hiyerarşinin belirsizleştiği, çeşitliliğin ön planda olduğu bir yapıdır (53). Postmodern anlayış, bilginin öznel olduğunu, kesin olarak bilinemeyeceğini, sorgulanabileceğini ve yorumlanabileceğini ifade etmektedir (54, 55). Geleneksel ve modern toplumlarda üretici konumunda olan bireyin, postmodern toplumda tüketici konumunda olduğu söylene de, aslında birey postmodern dönemde bilgiyi üretmektedir.

Geleneksel anlayıştaki ebeveyn, anne ve baba rollerini fazlasıyla benimsemiştir, çocuk ile arasında kendisinin üstte olduğu hiyerarşik bir yapı mevcuttur. Bu anlayışta ebeveynin tutumu çocuğun cinsiyetine göre değişmekte, kız çocukları daha fazla sınırlandırılmaktadır. Çocuğun öğrenmesi beklenen davranışlar toplumsal rollerle birebir örtüşmektedir. Çocuğun temel görevi sosyal yapıya hizmet etmektir. İstenmeyen davranışlar toplumsal normlarla söndürülmeye çalışılmaktadır. Aile yapısı genellikle geniş ailedir.

Modern anlayıştaki ebeveynin anne ve baba rolleri birbirini destekler niteliktedir. Ebeveyn çocuğa karşı yönlendirici konumundadır. Bu anlayışta çocuk korunması gereken bir varlık olarak görülmektedir (56). Çocuğun istekleri ve ihtiyaçları ön plandadır. Çocuk özerkliğini kazanacak şekilde yetiştirilmektedir. İstenmeyen davranışlar ebeveyn yönlendirmesi ile söndürülmeye çalışılmaktadır. Aile yapısı genellikle çekirdek ailedir.

Postmodern aile anlayışı çocuğu yetkin, yaşamla başa çıkabilecek biri olarak görmektedir (56). Ebeveyn çocuğa karşı paylaşımcı bir konumdadır. Bu anlayışta her aile bireyinin istekleri ve ihtiyaçları eşit oranda ön plandadır. Ebeveyn çocukla birlikte gelişimine devam etmektedir. Toplumsal anne ve baba rolleri daha belirsizdir. Çocuğun aktif olduğu, kendine kendine öğrendiği bir süreç

benimsenmektedir. İstenmeyen davranışlar çocuğun çıkarımı ve içselleştirmesi ile söndürülmeye çalışılmaktadır. Aile yapısı çeşitlidir.

Bebeklik döneminde kültür, çocuğun problem davranışı üzerinde dolaylı bir etkiye sahiptir, bebek kültür ile ailesi aracılığıyla etkileşime girmektedir. Toplum yapılarının karma biçimde görüldüğü kültürlerde çocuklar farklı tutumlarla karşılaşabilmekte, bu durum çocuğun davranışı edinme sürecinde karmaşaya neden olabilmektedir. Toplumsal yapılar arasındaki bu çatışmalar, çocuğun yargılayıcı bir çevrede büyümesine neden olmaktadır.

2.2.2. Bebeklik Döneminde Sık Karşılaşılan Problem Davranışlar

Uyku ile İlgili Problem Davranışlar

Yaşamın ilk bir yılı beyin gelişiminin en hızlı olduğu dönemdir, bu hızlı gelişim ikinci ve üçüncü yılda ivmesini düşürerek de olsa diğer yaşlardan daha hızlı biçimde ilerlemektedir (57). Beyin gelişimin en hızlı olduğu dönem aynı zamanda toplam uyku saatinin de oldukça fazla bir dönemdir. Beyin gelişimi uyku süreci ile ilişkilendirilmektedir (58). Bir buçuk - üç yaş aralığında toplam uyku süresi 12-16 saat arasındadır. Gece uykusu 8-10 saat; gündüz uykusu 4-6 saat arasındadır (59).

Çocuğu uyuturken tercih edilen yöntemler çocuğun yaşından etkilenmektedir. Küçük bebeğe sahip olan ebeveynler bebeklerini çoğunlukla sarılarak, emzirerek ya da sallayarak uyuturken; biraz daha büyük çocuğa sahip olan ebeveynler çocuklarını çoğunlukla beşiğe bırakıp odada yalnız başına uyumasını sağlamaktadır. Bebek uyandığında en çok tercih edilen tekrar uyutma yöntemi küçük bebekler için emzirme iken; daha büyük çocuklar için en çok tercih edilen yöntemler birkaç dakika müdahale etmeme ve pışpışlamadır (59).

Çocuğun yaşı uyuduğu yeri de etkilemektedir. Küçük yaştaki bebekler çoğunlukla ebeveynleriyle aynı odada; daha büyük çocukların çoğu kendi odasında uyumaktadır. Ebeveynleri ile aynı yatakta uyuyan çocuk sayısı yaşa bağlı olarak belirgin bir değişim göstermemektedir (59).

Çocuğun mizacı uyku sürecini etkilemektedir. Kendini sakinleştirme becerisi yüksek olan ve kaygı düzeyi düşük olan bebekler daha az uyku problemi yaşamaktadır (60).

Owens ve arkadaşları (61) çocukların uyku alışkanlıkları ile ilgili geliştirdikleri ölçekte uyku problemlerini; yatma zamanı direnci, uykuya dalmanın gecikmesi, uyku süresi, uyku kaygısı, gece uyanmaları, *parasomniler*, uykuda solunumun bozulması, gün içinde uyuklama olarak sınıflandırmaktadır. Bu problemlerden bir kısmı psikolojik ve sağlıksal sorunları işaret etmektedir. Bebeklik döneminde uyku ile ilgili problem davranışlar bebeğin geliştirdiği davranışları kapsamaktadır.

Bebeklik döneminde problem davranışlar uykuya direnme, uyku öncesinde ebeveynle oyalanma, sallama ya da pırpırlama gibi bir uyku rutini talep etme, ebeveynle bir arada uyuma olarak ifade edilebilir. Ebeveynler bu davranışları problem davranış olarak görmeyebilmektedir. Geleneksel toplum anlayışında ön planda olan *bizlik algısı* ebeveynin ve çocuğun bütünleşik ilişkisini destekler niteliktedir; bu durum birlikte uyuma davranışını ortaya çıkarabilmektedir. Çocuğun yalnız kalmasına izin verilmeyen durumlarda özerkliği, benlik algısı, kendini yatıştırma becerisi ve kendini oyalama becerisi sekteye uğrayabilmektedir.

Bebeğin yaşadığı uyku problemi, uykuya geçecek kadar yorgun olmaması, uykuya dalamayacak kadar yorgun olması ve ebeveynlerin bebeğe yönelik sallama, kucağa alma gibi koşullandırıcı davranışlarından kaynaklanabilmektedir. Biyolojik bir rutin olan uyku süreci stresten arındırılmış biçimde yönetilmelidir.

Beslenme ile İlgili Problem Davranışlar

Bebeğin anne sütü ile başlayan beslenme süreci ek gıdalarla ve tamamlayıcı öğünlerle devam etmektedir. Protein, karbonhidrat ve yağları dengeli biçimde içeren sağlıklı beslenme çocuğun fiziksel büyümesi kadar gelişimini de olumlu etkilemektedir. Bir - üç yaş arasındaki bebeğin günlük kalori ihtiyacı ağırlığına ve kilosuna bağlı olarak 900 - 1700 kcal arasında değişmektedir (62). Bu ihtiyacın bir kısmı anne sütünden, bir kısmı da gıdalardan temin edilmektedir.

Bebeklik döneminde sık karşılaşılan yeme sorunları sırayla bebeğin her yemek saatinde aç olmaması, birkaç lokma yedikten sonra öğünü sonlandırmak istemesi, yemek seçme, sıkı yemek tercihleri olarak belirtilmektedir; yemek seçen çocuklar daha yavaş yemektirler (63). Çocuğun yaşı büyüdükçe yemekle ilgili problem davranışlar farklılaşmaktadır. Ebeveynler problem yeme davranışlarını yemek yerken etrafta dolaşma, televizyon izlerken yemek yeme, yemek seçme ya da yerken mızızlanma, kusma veya öğürme, yemeği ağzında uzun süre bekletme, bazı katı yiyecekleri yememe olarak belirtmektedir (64).

Woods ve arkadaşları (65) çalışmalarında uygunsuz yeme davranışlarını; kesme davranışı (kaseyi veya kaşığı atmak, eliyle itmek, başını kaşıktan başka yöne çevirmek, eliyle ağzını kapatmak), çıkarma davranışı (çiğnemediği yiyeceği ağzından çıkarmak), öğürme ya da öksürme, kusma, mızızlanma (çığlık atmak, ağlamak, yemekle ilgili olumsuz sözler kullanmak), problem davranışlar (birine vurmak ya da tekme atmak, kendine zarar vermek) olarak belirtmektedir. Bu davranışlar ebeveynin tepki vermesiyle azalmaktadır; net bir biçimde tepki göstermek, ilgi göstermek, çocuğu rahatlatmak, ikna etmek aynı zamanda çocuğun lokmayı kabul etmesini sağlamaktadır (65).

Wardle ve arkadaşları (66) geliştirdikleri ölçekte çocukların yeme davranışlarını; yeme hevesi, yemekten keyif alma, duygusal aşırı yeme, içecek isteme, tokluk gösterme, yavaş yeme, duygusal az yeme, yemek seçme başlıklarında toplamaktadır ancak bu davranışları problem davranışlar olarak belirtmemektedirler.

Çocuğun mizacı ve *annenin duyarlılığı* da beslenmeyi etkilemektedir; daha duyarsız annelere sahip olan zor bebekler daha fazla problem davranış göstermektedir (67).

Bebeklik döneminde beslenmenin önemli bir parçası olan anne sütü problem davranışlar üzerinde etkilidir; çok kısa süre anne sütü alan ve çok uzun süre anne sütü alan çocuklar daha fazla problem davranış göstermektedirler (68). Anneler

çoğunlukla iki yaşta çocuklarını süttten kesmektedir (69). Emzirme pozisyonunu sağlama, meme ucunu bebeğe verme, bebeği emzirme ve süt geçişini sağlamayı içeren etkili emzirme yönteminin kullanılmadığı durumlarda emzirme problemleri yaşanmaktadır; emzik kullanımı ile emzirme arasında bir ilişki bulunamamıştır (70).

Tuvalet Eğitimi ile İlgili Problem Davranışlar

Brazelton (71), çocuğun tuvalet eğitimini dört etkene dayandırmaktadır. İlk olarak, *sfinkter kasların* kontrolünü kazanmaktan bahsetmektedir; bu bölgeyi kontrol eden *piramidal yolların miyelinizasyonunun* onikinci - onsekizinci aylara kadar tamamlanmadığını aktarmaktadır. İkinci olarak çocuğun yürümek, oturmak gibi motor becerileri yapıyor olmasını ve bazı sözel ifadeleri anlıyor olmasını beklemektedir. Üçüncü olarak dürtüleri kontrol etme arzusundan ve psikolojik hazırlıktan bahsetmektedir. Dürtüleri kontrol etme isteğini etkileyen etmenleri; ebeveynleriyle ilişkisinde güven ve haz hissetmek, ebeveynleriyle işbirliği kurmak ve onları taklit etmek, özerkliğini geliştirmek ve kendini kontrol etme isteği olarak aktarmaktadır. Dördüncü olarak düzen ve temizlik anlayışın gelişebileceği diğer psikolojik süreçlere değinmektedir. Brazelton'ın çalışmasındaki çocukların büyük bir çoğu mesane ve bağırsak kontrolünü aynı anda kazanmıştır.

Miranda ve Machado (72) tuvalet eğitimi için gerekli gelişimsel basamakları; yürüme, konuşma, etkinliklere odaklanma, basit yönergelere tepki verme, evet-hayır cevaplarını verme, eşyaların yerlerini bilme, taklit edebilme, tahmin edilebilir saatte kaka yapma, sabahları kaka yapma, öğlenleri kaka yapma, kakayı isimlendirme, yardımsız soyunma ve giyinme şeklinde belirtmektedir.

Tuvalet eğitimi süreci çocuğun yaşından, cinsiyetinden, sosyoekonomik düzeyden, hastalık ve travmalardan, eğitim yönteminden etkilenmektedir (73, 74, 75). Yaşı küçük ya da büyük çocuklarda eğitim süreci daha uzun olmaktadır. Kız çocukları tuvalet eğitimini daha erken kazanmaktadır. Tuvalet eğitimine yakın bir zamanda taşınma, doğum, hastalık, ölüm, boşanma gibi travmatik bir olay yaşayan çocukların eğitim süresi daha uzundur. Geliri düşük olan aileler tuvalet eğitimine

daha erken yaşlarda başlamaktadır. Ödül ve ceza yöntemleri kullanılan çocukların eğitim süresi daha uzundur.

Tuvalet eğitiminde karşılaşılan problemler, altına çiş kaçıрма, kabızlık, tuvalete gitmeyi reddetme, enkoprezis ve enürezis olarak ifade edildiği gibi (76); süreç boyunca çocuğun kakasını yapmayı reddetmesi, kakasını tutması, kaka yaparken saklanması görülebilmektedir (77).

Tuvalet eğitimi kasları kontrol edebilmeyi sağlayan fiziksel olgunluğu, alıcı ve ifade edici becerileri kapsayan dil olgunluğunu, özfarkındalığın etkin olduğu bilişsel olgunluğu gerektirmektedir; aynı zamanda çocuğun ve ebeveynin motivasyonu ile ilgilidir. Tuvalet eğitimindeki problem davranışlar tuvaletini bilerek altına yapma, tuvaletini yapmayı reddetme, tuvaletini tutma ve tuvalette çok uzun zaman geçirerek oyalanma olarak belirtilebilir. Tuvalet eğitimi ile ilgili kitaplar, şarkılar, oyunlar çocuğun motivasyonunu artırmaktadır. Ebeveynin düzenli olarak hatırlatması ile kazalar engellenebilmektedir.

Akran ve Yetişkin İletişimi ile İlgili Problem Davranışlar

Bebeklik döneminde ilk iletişim becerileri göz kontağı ve dikkatle başlamakta; daha sonradan eklenen jestler, mimikler ve sözel ifadeler iletişimi zenginleştirmektedir. İletişim, sosyal etkileşim için önemli bir basamaktır; sosyal beceriler, sosyal öngörü, özfarkındalık ve özdenetim gibi pek çok beceri sosyal etkileşim sürecinde güçlenebilir.

Wetherby ve Prizant (78) geliştirdikleri ölçekte, bebek ve yürüme çağı çocuklarının iletişim ve sembolik davranışlarını; duyguyu yansıtma ve göz kontağı kurma, iletişimi kurma ve cevaplama, jest yapma, ses çıkarma, kelime söyleme, kelime ve cümleleri anlama, nesnelere kullanma ve oynama olarak sınıflamaktadır.

Bakkaloğlu ve Sucuoğlu (79) bebek ve yürüme çağındaki çocukların etkileşim becerilerini; etkileşim başlatma (sesli ya da sözel etkileşim, sözel olmayan etkileşim), tepki verme (sesli veya sözel tepki, sözel olmayan tepki, olumsuz tepki, tepki

vermeme), etkileşimi sürdürme, etkileşimli oyun oynama, uzak durma, bağımlılık, istenmedik davranışlar olarak belirlemişlerdir.

Çocukların arasındaki iletişim yetişkinlerin iletişiminden daha açık ve farklı olabilmektedir. Brownlee ve Bakemann (80), yürüme çağı çocukluğunda vurma davranışının bir iletişim biçimi olabileceğini ifade etmekte ve bu davranışını üç türde sınıflandırmaktadır. Serbest vuruş, genellikle el açık konumdayken, gövdeye ya da uzuvlara hafifçe vurma davranışdır. Nesneyle vurma, bir nesneyi kullanarak hafifçe vurma davranışdır. Sert vuruş, genellikle gevşek sıkılan bir yumrukla, şiddetli bir vurma ya da kafaya vurmadır. Çalışma grubunda olan bir yaşındaki bebeklerde serbest vuruş daha fazlayken, iki ve üç yaşındaki çocuklarda serbest vuruş ve nesneyle vurma daha fazla gözlenmiştir. Tüm çalışma boyunca gözlemlenen vurma davranışlarının yarısının sonucu diğer akran tarafından olumlu tepkiyle karşılanmıştır.

Honig ve Witmar'a göre (81) yürüme çağı çocukları bakımverenlerle beş şekilde etkileşime girmektedir. Yardım isterken; çocuk bir objeyi kullanırken yardım isteme, izin isteme, bir nesneyi ya da yiyeceği isteme, jestlerle ne istediğini belirtme gibi davranışları gerçekleştirmektedir. İlgi isterken; çocuk dikkatin kendisine ya da bir başkasına yöneltilmesini isteme, bu sırada durumla ilgili bilgi verme gibi davranışlarda bulunmaktadır. Olumlu paylaşım; çocuk gülümseme, sarılma, bir şey verme, fiziksel temasta bulunma gibi davranışları gerçekleştirmektedir. Bilgi isterken; çocuk bilgi ya da açıklama isteme, sorular sorma gibi davranışlar sergilemektedir. Olumsuz hissettirmek amacıyla; çocuk ağlama, mızırdanma, surat asma, vurma, dil çıkarma gibi davranışlar sergilemekte, fiziksel veya duygusal olarak saldırgan davranmaktadır.

Bebeklik döneminde yaş büyüdükçe sosyal temasları ve akrana yönelik sosyal davranışları içeren etkileşim düzeyleri artmaktadır; akran ile birlikte geçirilen süre arttıkça da aynı etki görülmektedir. Aynı yaş grubundaki çocuklardan akranları ile daha uzun süre vakit geçirenlerin sosyal etkileşim düzeyleri daha yüksektir (82).

Bebeğin akranlarına ya da yetişkinlere yönelik iletişim sürecindeki problem davranışları; sosyal temastan kaçınma, ilgi merkezi olmayı talep etme, akranlarına karşı zarar verici davranışlarda bulunma, sıra beklerken zorluk yaşama, iletişimi reddetme olarak ifade edilebilir. Tüm bu davranışlar çocuğun kendisi ile sosyal çevresi arasındaki dengenin henüz oluşmadığına ya da bozulduğuna işaret edebilmektedir.

Medya Araçları ile İlgili Problem Davranışlar

Ebeveynlerin kullandığı akıllı telefon, tablet, bilgisayar, televizyon gibi teknolojik cihazlar görsel ve işitsel uyarıları yoğun biçimde içermelerinin yanısıra içerikleri çeşitli, sürekli, sınırsız ve değişkendir. Medyatik cihazlar tüm bu özelliklerle çocuğun ilgisini ve merakını canlı tutmaktadır. Cihazların kullanım kolaylığı, kendi davranışının etkisini görerek güdülenen bebeğin bu cihazları kullanmaktan aldığı keyfi artırmaktadır. Ancak medyatik cihazlar, birebir sosyal etkileşim sırasında etkin olan göz kontağı kurma, jest ve mimikleri anlamlandırma, ses özelliklerini ayırt etme gibi becerileri ve karşılıklılığı çoğu zaman içermemektedir.

Amerikan Pediatri Akademisi (83) iki yaştan önce çocuklara televizyon izletilmemesini önermektedir; bebeklik döneminde diğer medyatik cihazlara maruz kalmanın ya da bu cihazları kullanmanın etkileri ile ilgili alanyazında henüz bir çalışma bulunmamaktadır. Plovman ve arkadaşlarından uyarlanarak (84), bebeklik döneminde teknolojinin etkileri şu şekilde ifade edilebilir:

Sosyokültürel açıdan; çocuğun sosyal gelişimi riske girmektedir, çünkü çocuk yalnız başına oynamaktadır. Teknoloji gerçek ve doğrudan deneyim yerine sanal, dolaylı, ekranla sınırlı bir deneyim yaşatmaktadır.

Bilişsel açıdan; bilişsel kaynaklardan talep edilenler nedeniyle çocuğun entelektüel gelişimi risk altındadır. Çocuğun hayalgücü kısıtlanmaktadır, çünkü teknoloji pasifliği telkin etmektedir. Çocuğun dilbilimsel gelişimi kısıtlanmaktadır.

İyilik hali açısından; çocuk açık havada vakit geçirmek yerine kapalı alanlarda kalmaktadır. Çocuğun sağlığı tehlike altındadır çünkü hareketsiz yaşam obezite riskini artırmaktadır. Teknoloji bağımlılık yapmaktadır. Uygunsuz içeriğe maruz kalma riski bulunmaktadır. Sosyal gelişimi destekleyen aile üyeleriyle etkileşime girme fırsatları azalmaktadır.

Bebekler hareketli görüntüleri bir buçuk yaştan itibaren ayırt etmeye başlamaktadır. Richard ve Kronise (85) çalışmalarında 6 ve 12 aylık bebeklerin, aynı videonun normal görüntüsü ve bozulmuş versiyonuna aynı oranda dikkat gösterdiklerini; 18 ve 24 aylık bebeklerin ise normal versiyona daha fazla dikkat gösterdiklerini belirtmektedir. Pempek ve arkadaşları (86), bebeklere yönelik bir programın arka planına rastgele sesler eklenerek bozulmuş olan versiyonuna ve normal versiyonuna, 6 ve 12 aylık bebekler benzer oranda bakarken; 18 ve 24 aylık bebeklerin normal versiyona daha fazla baktıklarını belirtmektedir.

Bebekler doğrudan öğrenmeye daha açıktır. Borr ve Hayne (87) çalışmalarında; 12, 15 ve 18 aylık bebeklerin davranışı ekrandan gördüklerinde daha az, canlı olarak izlediklerinde ise daha çok taklit ettiğini belirtmektedir. Troseth ve Deloache (88) çalışmalarında kameralı bir odada oyuncağın saklandığı süreci gözlem penceresinden ya da televizyondan 24 ve 30 aylık bebeklere izletmişlerdir. Videoyu izleyen bebeklerden 30 aylık olanlar oyuncağı bulmakta daha başarılı olurken; doğrudan gözlemde bulunan bebekler arasında 24 aylık olanlar oyuncağı bulmakta daha başarılı olmuştur. Schmidt ve Anderson (89) çalışmalarında, bir oyuncağın yerleştirildiğini 24 aylık bebeklere gözlem penceresinden ve televizyondan izletmiş; çocuklardan oyuncağı odada aynı yere yerleştirmelerini istemiştir. Süreci gözlem penceresinden izleyen çocuklar oyuncağı aynı yere yerleştirmekte daha başarılı olmuşlardır.

Bebeklerin medyatik cihazlara yönelik problem davranışları; bu cihazlarla sürekli vakit geçirmek istemeleri, cihazları almak ya da kapatmak isterken ebeveyni zorlamaları, cihazlara yönelik ilgilerinin kontrol edilemez olması olarak ifade edilebilir. Bebeğin teknolojik cihazları kullanma isteği ebeveynin kullanım

alışkanlıklarına göre şekillenebilmektedir. Bazı ebeveynler teknolojik cihazları ödül olarak sunmaktadır.

Gündelik Yaşam ve Bebeğin Bakımı ile İlgili Problem Davranışlar

Bebeklik döneminde temiz ve kirli kavramları henüz oluşmamıştır. Bebekler neyin kirli, neyin temiz olduğunu yetişkinin söylemlerini referans alarak ayırt etmektedir. Üç yaşa doğru, somut olarak lekeyi görebildikleri durumlarda cismin kirli olduğunu düşünmektedirler. Bebekler özbakımlarını gerçekleştirirken giderek artan becerilere sahip olsalar da yetişkine bağımlıdırlar.

Özbakım süreci temel olarak bedenin hijyenini ve düzeni içermektedir. Çocuklar genellikle özbakım süreçlerine ilgili ve heveslidirler; el yıkamaktan, diş fırçalamaktan, ayakkabılarını giymekten keyif almaktadırlar. Bakım davranışlarından kaçınma korku ve hoşnutsuzluk ile ilişkilendirilebilir; bazen ise sadece bağımsızlık arzusu ile ilişkilidir. Yüksek düzeyde tepkilerin görüldüğü durumlarda ise bir problem davranış olarak ele alınabilir. Hijyen açısından uygun olmayan burun karıştırma, çöp karıştırma gibi davranışlar da problem davranışlara dahil edilebilir.

Gündelik yaşamda bebekler bilmedikleri çevrelerde temkinli davranma eğilimdedirler; yine de merak duygusu onları sınırsız ve dikkatsiz davranmaya itebilmektedir. Bu davranışlar tepkisel olarak gerçekleştirildiğinde problem davranış olarak ele alınabilir. Bilinmeyen çevreye yönelik aşırı korku ve kaçınmada bu şekilde değerlendirilebilir.

2.2.3. Problem Davranışın Yapısı, Gelişimsel Beklenen Davranış ile Farkları

Problem davranış çocuğun öğrenme ve gelişim sürecini engelleyen, çocuğa veya diğerlerine zarar veren davranış olarak tanımlanmaktadır (90). Her ne kadar bu tanım normal gelişim gösteren bebek ve çocukların problem davranışlarını tam olarak kapsamasa da davranışın yapısı hakkında ipucu vermektedir. Bebeklik dönemi gelişimin oldukça hızlı olduğu, çocuğun davranış örüntülerinin henüz oluştuğu, kendi denetimini sağlamayı yeni yeni öğrendiği bir yaşam sürecidir; hangi davranışların

“çocukluktan” hangi davranışların “sorundan” kaynaklandığı yetişkinler tarafından kestirilemeyebilir.

Bebeklik ve yürüme çağındaki gelişim ile bunları etkileyen tüm etkenler göz önüne alındığında bu dönemin problem davranışının şu şekilde tanımlanabilir: Bebeğin yoğun, ısrarlı, uzlaşmaya kapalı, kaçınmacı, reddedici, ihtiyacı dışındaki taleplerle ayırt edilen, tekrarlayıcı ve zorlayıcı davranışdır.

Bebeklik dönemindeki problem davranışlar yine, tüm etkenler göz önüne alınarak üç başlıkta toplanabilir. Pasif tepkiler; sabit kalma, oyalanma, duymazdan gelme, omuz silkme gibi durağan davranışlardır. Birincil tepkiler; bağırma, ağlama, kaçma, tepinme gibi aktif davranışlardır. İkincil tepkiler; vurma, nesnelere kırma, nesnelere parçalama, nesnelere fırlatma gibi aktif bir zarar verme eylemi içeren davranışlardır.

Alanyazında bebeklik ve yürüme çağındaki çocukların davranışlarına yönelik çalışmalar henüz az sayıdadır. Bu davranışlar sosyal-duygusal beceriler ve sosyal normlar dikkate alınarak değerlendirilmektedir; davranışların belirlenme sürecine ise araştırmacılar, eğitimciler ve ebeveynler dahil olmaktadır.

Carter ve arkadaşları (91) geliştirdikleri ölçekte bebek ve yürüme çağı çocuklarının sosyal ve duygusal davranışlarını yedi başlıkta toplamışlardır. *Dışadönük* belirtileri hareketlilik veya dürtüsellik, saldırganlık ve karşı koyma, akran saldırganlığı başlıkları altında toplamışlardır. *İçedönük* belirtileri depresyon veya kendini geri çekme, genel kaygı durumu, ayrılmada zorluk, yeniliğe kapalılık başlıkları altında toplamışlardır. Metabolik ve fiziksel bozuklukları uyku, duygusal yönden aksi olma, beslenme ve duygusal hassasiyet başlıkları altında toplamışlardır. Yetkinlik belirtilerini dikkat, (yetişkin) uyma, taklit ve oyun, güdülerini yönlendirme, empati, prososyal akran ilişkileri başlıkları altında toplamışlardır. Bununla birlikte ölçeklerinde çevreye veya duruma uyumsuzluğu (kontrol edilemeyen sesler çıkarma, yiyecek olmayan şeyleri yeme, donup kalma gibi), sosyalliğe ilişkin belirtileri (sarılmaktan keyif alma, diğer çocuklara ilgi gösterme, yetişkinlere uzanma gibi), atipik belirtileri (eşyaları

sürekli belirli bir düzene göre yerleştirme, çevresine karşı duyarsız kalma gibi) eklemiştirlerdir. Ölçeğin bir parçası olmayan klinik belirtileri de (çığlık atarak uyanma ve sakinleşmeme, yabancılara karşı aşırı ilgi gösterme, canı acıdığına tepki vermeme, kendine zarar verme gibi) eklemiştirlerdir.

Tubic ve Dijordjik'in aktarımıyla (92), Hosek ve arkadaşları geliştirdikleri ankette okulöncesi çocukların anormal davranışlarını iki grupta toplamaktadır. Dışadönük davranışlar; bazen oldukça saldırgan davranma, söz dinlememe; diğer çocuklarla tartışma, bazen diğer çocuklarla kavga etme, bazen diğer çocukların oyuncaklarını zorla alma, istediğini alamama durumunda oldukça sinirlenme, bazen eşyaları izinsiz alma, sinirlendiğinde bağırma ve nesnelere atma, bazen oyuncakları kırma ya da ezme olarak belirtilmektedir. İçedönük davranışlar; oldukça çekingen olma, oldukça ağlamaklı olma, aşırı derecede içine kapanık olma, fazlaca kuşkulu olma, çocuğun bir şey yaparken kolayca kafasının kolayca karışması, çocuğun çok utangaç olması, çocuğun çok alıngan olması olarak belirtilmektedir. Okulöncesi döneme yakın olan bebeklik döneminin son dönemlerinde bu davranışlardan bazıları problem davranış olarak ele alınabilir.

Larzelere ve arkadaşları (93) ebeveynlere danışarak oluşturdukları kontrol listesinde 9 - 48 aylık bebek ve çocukların davranışlarını beş başlıkta toplamışlardır. Karşı gelme davranışları; sinirlenmek, mızızlanmak, yönergelere hayır demek, yetişkinlere vurmaya, sabırsızca davranmaya, yapmaması söylenen davranışı tekrarlamak, bağırma ve çığlık atma gibi davranışları içermektedir. Olgunlaşmamış davranışlar; gündüz altına yapma, çişini ve kakasını tuvaletin dışına yapma, birkaç dakikadan azla oynamama, eşyaları ağzına alma, eşyaları yere atma gibi davranışlardır. Duygusal açıdan dengesiz davranışlar; burnunu ya da vücudun diğer parçalarını karıştırma, temizliğe aşırı takıntılı olma, yaşına göre oldukça küçük davranma, korkması gerekirken korkmama, fikrini çokça değiştirme gibi davranışlardır. Fiziksel açıdan saldırgan davranışlar; eşyalara ya da oyuncaklara zarar vermek, diğer çocukları ısırma veya tekmeleme, akranlarından zorla oyuncak alma, yanlış davranışlarının ardından suçluluk hissetmeme, çok yükseğe tırmanma, bir şeyi

kendi başına yapmak için tutturma gibi davranışlardır. Utangaçlığa işaret eden davranışlar; sebepsiz ağlama, utangaç ve ürkek davranma, yetişkinlere yapışma, korkulu, kaygılı ve içekapanık davranma gibi davranışlardır.

Yaş aralığı 0-6 olan çocukların, çocuk ve ergen ruh sağlığı ile ilgilenen klinik merkezlere en çok getirilme sebepleri arasında sinirli olma, hırçın olma, ağlama, yaramazlık, söz dinlememe ve zarar verici davranışlar yer almaktadır (94, 95).

Türkiye’de bebeklik döneminde bakım ve eğitim veren kurumlar az sayıdadır. Bebeklik dönemindeki çocuklarla çalışan eğitimciler özellikle bu alana yönelik bir eğitim almamakta ve farklı disiplin gruplarından gelmektedir. Bu durum problem davranışın belirlenme ve müdahale sürecini etkilemektedir. Ebeveynler, çocuklarıyla ilgili koruyucu bir tutum geliştirebilmekte ya da problem durumun farkında olmayabilmektedirler. Bebeklik dönemindeki problem davranışları belirlemek ve bu davranışlara yönelik müdahale sistemlerini desteklemek amacıyla Bebeklikte Problem Davranış Ölçeği (BEPDÖ) geliştirilmiş ve uygulanmıştır.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli

Araştırma modeli, 19-36 aylık bebeğe sahip ebeveynlerin ölçek verilerinin ve açık uçlu sorulara verdikleri cevapların birlikte değerlendirildiği *karma modeldir*. Karma model nicel ve nitel yöntemlerin bir arada toplanmasını, analizini ve kullanılmasını ifade etmektedir (96). Bu model, tek bir yöntemin kullanılmasına kıyasla araştırma problemine ilişkin daha kapsamlı ve daha detaylı bilgiye ulaşılmasını sağlamaktadır.

Araştırma süreci üç aşamadan oluşmuştur. Birinci aşamada, Bebeklikte Problem Davranış Ölçeği'nin (BEPDÖ) geçerliliği ve güvenilirliği sınanmıştır. İkinci aşamada BEPDÖ uygulaması yapılmış, ebeveynlerin bebeklerinde karşılaştıkları problem davranışların toplam puanı elde edilmiştir; aynı zamanda bu puanın çeşitli değişkenlere göre farklılığı incelenmiştir. Üçüncü aşamada ise ebeveynlerin çeşitli problem durumlara çözüm yaklaşımları açık uçlu sorularla belirlenmiştir.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın aşamaları farklı evren ve örneklemi kapsamaktadır.

3.2.1. Geçerlilik - Güvenilirlik Evreni ve Örnelemi

Bebeklikte Problem Davranış Ölçeği'nin güvenilirlik evreni Türkiye İstatistik Kurumu'ndan (TÜİK) alınan verilere göre belirlenmiştir. Edinilen raporda, 01.01.2017 tarihi itibarıyla, Ankara ilinde ikamet eden ve Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan 12-36 ay aralığında 160922 bebek olduğu tespit edilmiştir; en çok bebeğin ise 28085 ile Keçiören ilçesinde olduğu görülmüştür (97). Bu bilgi ile, en çok bebeğin bulunduğu Keçiören ilçesi ölçeğin geliştirilmesine yönelik ulaşılabilecek ebeveyn grubunun evrenini oluşturmuştur. Keçiören ilçesine bağlı Aile Sağlığı Merkezleri'ne (ASM) kayıtlı ve 19-36 ay aralığında olan 295 bebeğin ebeveyni ise çalışmanın örneklemini oluşturmuştur.

Ölçek geliştirme sürecinde örneklem büyüklüğünün madde sayısının en az beş katı olması gerektiği belirtilmektedir (98). Analiz sürecindeki düzenlemeler sonucunda, örneklem 58 madde için 295 veriden oluşmuştur. Maddeler konu başlıkları altında verilmemiş, karıştırılarak sorulmuştur. Ebeveynler basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile çalışmaya dahil edilmiştir.

Geçerlilik Güvenilirlik Örnekleme İlişkin Demografik Bilgiler

Bu bölümde BEPDÖ'nün geçerlilik ve güvenilirlik örnekleme ilişkili demografik bilgiler yer almaktadır.

Tablo 3.1'de BEPDÖ geliştirme sürecine dahil olan ebeveynlerin rollerine göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 3.1. Örneklemden ebeveynlerin rol dağılımı.

Formu dolduran kişi	n	%
Anne	277	93,9
Baba	18	6,1
Toplam	295	100,0

Örneklemden ebeveynlerden %93,9'u bebeğin annesi, %6,1'i bebeğin babasıdır. Bu yüzdelerle bakılarak formu dolduran kişilerin çoğunlukla anne olduğu söylenebilir.

Tablo 3.2'de örneklemden yer alan ebeveynlerin yaş aralıkları verilmiştir.

Tablo 3.2. Örneklemden ebeveynlerin yaş aralıkları.

Yaş aralığı	n	%
21-25	49	16,6
26-30	100	33,9
31-35	89	30,2
36-40	49	16,6
41 ve üstü	8	2,7
Toplam	295	100,0

Örneklem grubundaki ebeveynler 21-25 yaş aralığında %16,6, 26-30 yaş aralığında %33,9, 31-35 yaş aralığında %30,2, 36-40 yaş aralığında %16,6, 40 yaş ve üzeri aralıkta %2,7 oranında yer almıştır. Bu yüzdelerle bakılarak örneklemdeki ebeveynlerin çoğunlukla 26-35 yaş aralığı arasında olduğu söylenebilir.

Tablo 3.3'te örneklemdeki ebeveynlerin öğrenim düzeyleri verilmiştir.

Tablo 3.3. Örneklemdeki ebeveynlerin öğrenim düzeyleri.

Öğrenim düzeyi	n	%
İlkokul	18	6,1
Ortaokul	48	16,3
Lise	121	41,0
Ön lisans	8	2,7
Üniversite	86	29,2
Yüksek lisans	14	4,7
Toplam	295	100,0

Örneklemdeki ebeveynlerden %6,1'i ilkokul, %16,3'ü ortaokul, %41'i lise, %2,7'si ön lisans, %29,2'si üniversite, %4,7'si yüksek lisans öğrenim düzeyine sahiptir. Bu yüzdelerle bakılarak örneklemdeki ebeveynlerin çoğunlukla lise ve üniversite mezunu olduğu söylenebilir.

Tablo 3.4'te örneklemdeki ebeveynlerin medeni durumları verilmiştir.

Tablo 3.4. Örneklemdeki ebeveynlerin medeni durumları.

Medeni Durum	n	%
Evli	295	100,0
Boşanmış	0	0,0
Toplam	295	100,0

Örneklem grubunda yer alan tüm ebeveynler evlidir, boşanmış ebeveyn yer almamıştır.

Tablo 3.5'te örneklemde yer alan ebeveynlerin bebeklerinin cinsiyetleri verilmiştir.

Tablo 3.5. Örneklemdaki bebeklerin cinsiyetleri.

Cinsiyet	n	%
Kız	140	47,5
Erkek	155	52,5
Toplam	295	100,0

Örneklem grubundaki bebeklerin %47,5'i kız, %52,5'i erkektir. Kız ve erkek bebek sayısının yaklaşık olarak aynı oranda olduğu söylenebilir.

Tablo 3.6'da örneklemda yer alan ebeveynlerin bebeklerinin yaşları verilmiştir.

Tablo 3.6. Örneklemdaki bebeklerin yaşları.

Yaş	n	%
19-24 ay	108	36,6
25-30 ay	103	34,9
31-36 ay	84	28,5
Toplam	295	100,0

Bebeklerin %36,6'sı 19-24 ay aralığında, %34,9'u 25-30 ay aralığında, %28,5'i 31-36 ay aralığındadır. Bu yüzelere bakıldığında yaş aralıklarının birbirine yakın oranda dağıldığı söylenebilir.

Tablo 3.7'de örneklemdaki bebeklerin eğitim durumları verilmiştir.

Tablo 3.7. Örneklemdaki bebeklerin eğitim durumları.

Eğitim durumu	n	%
Eğitim kurumuna gidiyor	18	6,1
Eğitim kurumuna gitmiyor	277	93,9
Toplam	295	100,0

Örneklemdaki bebeklerden %6,1'i bir kreş ya da anaokuluna devam etmekte, %93,9'u herhangi bir eğitim kurumuna gitmemektedir. Bu yüzelere bakılarak

örnekleme yer alan bebeklerin büyük bir çoğunluğunun herhangi bir eğitim kurumuna gitmediği söylenebilir.

Tablo 3.8'de örnekleme yer alan bebeklerin bakımında aile dışından yardım alınıp alınmadığı verilmiştir.

Tablo 3.8. Örneklemedeki bebeklerin bakım durumları.

Bakım durumu	n	%
Aile dışından yardım almıyor	194	65,8
Aile dışından yardım alıyor	101	34,2
Toplam	295	100,0

Örneklemedeki ebeveynlerin %65,8'i bebeğin bakımı için aile dışından yardım almamaktadır; %34,2'si ise bakım yardımı almaktadır. Örneklem grubundaki ebeveynlerin bebeklerine ağırlıkla kendilerinin baktıkları söylenebilir.

Tablo 3.9'da bebeklerinin bakımında aile dışından yardım alan ebeveynlerin bakım yardımını kimden aldığı verilmiştir.

Tablo 3.9. Örneklemedeki bebeklerin aile dışından bakım aldığı kişiler.

Bakım yardımı alınan kişi	n	%
Bakıcı	20	19,8
Akraba	81	80,2
Toplam	101	100,0

Bakım yardımı alan ebeveynlerin %19,8'i bakıcıdan, %80,2'si bir akrabadan yardım aldığını belirtmiştir. Bu bilgilere bakılarak bebeğinin bakımında aile dışından yardım alan ebeveynlerin çoğunlukla bir akrabalarını tercih ettikleri söylenebilir.

Tablo 3.10'da örnekleme yer alan bebeklerin kardeş durumları verilmiştir.

Tablo 3.10. Örneklemdaki bebeklerin kardeş durumu.

Kardeş durumu	n	%
Kardeşi yok	105	35,6
Kardeşi var	190	64,4
Toplam	295	100,0

Örneklem grubundaki ebeveynlerden %35,6'sı hakkında form doldurduğu bebeği dışında çocuğu olmadığını, %64,4'ü ise başka çocuğa da sahip olduğunu belirtmiştir.

Tablo 3.11'de örneklemden yer alan bebeklerin kardeş sayıları verilmiştir.

Tablo 3.11. Örneklemden yer alan bebeklerin kardeş sayısı.

Kardeş sayısı	n	%
Bir kardeşi var	124	65,3
İki kardeşi var	50	26,3
Üç kardeşi var	14	7,4
Dört kardeşi var	2	1,1
Toplam	190	100,0

Örneklemden yer alan ebeveynlerin, hakkında form doldurdukları bebeklerinin %65,3'ünün bir kardeşi, %26,3'ünün iki kardeşi, %7,4'ünün üç kardeşi, %1,1'inin dört kardeşi bulunmaktadır.

Tablo 3.12'de örneklemden yer alan ebeveynlerin ailelerinin aylık gelir aralıkları verilmiştir.

Tablo 3.12. Örneklemden yer alan ebeveynlerin ailelerinin aylık geliri.

Ailenin aylık geliri	n	%
0-1500 TL	38	12,9
1501-3000 TL	109	36,9
3001-4500 TL	59	20,0
4501-6000 TL	42	14,2
6001-7500 TL	30	10,2
7501 TL ve üstü	17	5,8
Toplam	295	100,0

Örneklemdaki ebeveynlerin %12,9'u 0-1500 TL, %36,9'u 1051-3000 TL, %20'si 3001-4500 TL, %14,2'si 4501-6000 TL, %10,2'si 6001-7500 TL, %5,8'i 7501 TL ve üzerinde aylık kazanca sahiptir. Örneklemden yer alan ebeveynlerin kazancının çoğunlukla 1501 ile 4500 TL arasında olduğu söylenebilir.

Tablo 3.13'te Ebeveynlerin çocuk eğitiminde herhangi bir kaynaktan faydalanıp faydalanmadığı verilmiştir.

Tablo 3.13. Ebeveynlerin çocuk eğitiminde bir kaynaktan faydalanma durumları.

Kaynak durumu	n	%
Bir kaynaktan faydalanmıyor	71	24,1
Bir kaynaktan faydalanıyor	224	75,9
Toplam	295	100,0

Örneklemden ebeveynlerin %24,1'i herhangi bir kaynaktan yararlanmadığını, %75,9'u ise bir kaynaktan yararlandığını belirtmiştir.

Tablo 3.14'te Ebeveynlerin çocuk eğitiminde faydalandıkları kaynakların dağılımı verilmiştir.

Tablo 3.14. Ebeveynlerin çocuk eğitiminde faydalandıkları kaynaklar.

Kaynaklar	f*	%
Yazılı kaynaklar	129	30,8
Sosyal medya	160	38,2
Medya	79	18,9
Alan uzmanı	51	12,2
Toplam	419	100,0

*f sayısı n sayısından büyüktür.

Kaynaktan yararlanan ebeveynlerin %30,8'i yazılı kaynakları (kitap, dergi, gazete gibi), %38,2'si sosyal medyayı (Facebook, Instagram, Twitter gibi), %18,9'u medyayı (televizyon, radyo gibi), %12,2'si alan uzmanını (çocuk gelişimci, psikolojik danışman, çocuk doktoru gibi) yararlandığı kaynaklar arasında belirtmiştir. Bu

bilgilere bakılarak, ebeveynlerin çocuk eğitiminde faydalandığı kaynakların çoğunlukla sosyal medya ve yazılı kaynaklar olduğu söylenebilir.

3.2.2. Çalışma Evreni ve Örneklemi

TÜİK verileri incelendiğinde, 1 Ocak 2017 tarihine göre Ankara ilinde ikamet eden, sadece 1-3 yaş aralığında olan bebeklerin sayısının 160922 olduğu görülmüştür (97). Buna göre, Ankara ilinde ikamet eden ve Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan, 19-36 ay aralığında normal gelişim gösteren bebeğe sahip ebeveynlerin çalışmanın evreni olmasına karar verilmiştir. Israel (99) tarafından 100000'in üzerindeki evren için %95 güven aralığı ile örneklem gruplarının 400 olması önerilmektedir. Bu doğrultuda, araştırmanın çalışma örnekleme –veri kaybı riski de gözetilerek– 19-36 ay arasında bebeği olan ve Ankara'da ikamet eden 404 ebeveyn olarak belirlenmiştir. Ebeveynler basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile çalışmaya dahil edilmiştir. Nitel form nicel formla eşzamanlı olarak verilmiştir.

Çalışma Örneklemine İlişkin Demografik Bilgiler

Bu bölümde karma araştırmanın yapıldığı örnekleme ilişkin demografik bilgiler yer almaktadır.

Tablo 3.15'te araştırmaya katılan ebeveynlerin rolleri verilmiştir.

Tablo 3.15. Örneklemdeki ebeveynlerin rolleri.

Formu dolduran kişi	n	%
Anne	309	76,5
Baba	95	23,5
Toplam	404	100,0

Örneklemde yer alan ebeveynlerin %76,5'i bebeğin annesi, %23,5'i ise bebeğin babasıdır. Bu yüzdelerle bakılarak, örneklemdeki ebeveyn rollerinin çoğunlukla annelerden oluştuğu görülmektedir.

Tablo 3.16'da örneklemdeki ebeveynlerin medeni durumları verilmiştir.

Tablo 3.16. Örneklemdaki ebeveynlerin medeni durumları.

Ebeveynin medeni durumu	n	%
Evli	385	95,3
Boşanmış	19	4,7
Toplam	404	100,0

Örneklemden yer alan ebeveynlerin %95,3'ü evli, %4,7'si boşanmıştır. Örneklemden yer alan ebeveynlerin çoğunun evli olduğu görülmektedir.

Tablo 3.17'de örneklemden yer alan ebeveynlerin aile yapıları verilmiştir.

Tablo 3.17. Örneklemden ebeveynlerin aile yapıları.

Ebeveynin aile yapısı	n	%
Çekirdek aile	347	85,9
Geniş aile	41	10,1
Boşanmış / tek ebeveyn	16	4,0
Toplam	404	100,0

Örneklemden yer alan ebeveynlerden %85,9'u çekirdek aile (anne, baba ve çocuklar), %10,1'i geniş aile (anne, baba, çocuklar ile dede, nine, amca gibi akrabalar), %4'ü boşanmış ya da tek ebeveynli aile olduğunu belirtmiştir. Örneklemden yer alan ebeveynlerin büyük çoğunlukla çekirdek aile yapısında olduğu söylenebilir.

Tablo 3.18'de örneklemden annelerin yaş aralıklarına göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 3.18. Örneklemden annelerin yaş aralıkları.

Annenin yaş aralığı	n	%
20 yaş ve altı	5	1,2
21-25	70	17,3
26-30	164	40,6
31-35	113	28,0
36-40	36	8,9
41 ve üstü	16	4,0
Toplam	404	100,0

Örneklemdaki annelerin %1,2'si 20 yaş ve altında, %17,3'ü 21-25 yaş aralığında, %40,6'sı 26-30 yaş aralığında, %28'i 31-35 yaş aralığında, %8,9'u 36-40 yaş aralığında, %4'ü 41 yaş ve üzerindedir. Bu yüzdelerle bakılarak örneklemdaki annelerin çoğunlukla 26-30 ve 31-35 yaş aralığında olduğu söylenebilir.

Tablo 3.19'da örneklemdaki annelerin öğrenim düzeylerine göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 3.19. Örneklemdaki annelerin öğrenim düzeyleri.

Annenin öğrenim düzeyi	n	%
İlkokul	20	5,0
Ortaokul	50	12,4
Lise	158	39,1
Ön lisans	51	12,6
Üniversite	107	26,5
Yüksek lisans	15	3,7
Doktora	3	0,7
Toplam	404	100,0

Örneklemdaki annelerden %5'i ilkokul, %12,4'ü ortaokul, %39,1'i lise, %12,6'sı ön lisans, %26,5'i üniversite, %3,7'si yüksek lisans, %0,7'si doktora mezunudur. Bu bilgilere bakılarak örneklemdaki annelerin çoğunun lise ve üniversite mezunu olduğu söylenebilir.

Tablo 3.20'de örneklemdaki annelerin çalışma durumları verilmiştir.

Tablo 3.20. Örneklemdaki annelerin çalışma durumları.

Annenin çalışma durumu	n	%
Çalışıyor	139	34,4
Çalışmıyor	265	65,6
Toplam	404	100,0

Örneklemdaki annelerden %34,4'ü çalışmakta, %65,6'sı çalışmamaktadır. Anneler bebeklerine bakma yükümlülüğü nedeniyle aktif olarak çalışmıyor olabilirler.

Tablo 3.21’de örneklemdaki annelerin meslek sınıflarına göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 3.21. Örneklemdaki annelerin meslek sınıfları.

Annenin mesleği	n	%
İşçi	40	28,8
Memur	66	47,5
Serbest meslek	27	19,4
Diğer	6	4,3
Toplam	139	100,0

Çalışan annelerin %28,8’i işçi, %47,5’i memur, %19,4’ü serbest meslek sahibidir; %4,3’ü diğer iş alanlarında çalışmaktadır.

Tablo 3.22’de örneklemdaki babaların yaş aralıklarına göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 3.22. Örneklemdaki babaların yaşları.

Babanın yaş aralığı	n	%
20 yaş ve altı	2	0,5
21-25	24	5,9
26-30	85	21,0
31-35	179	44,3
36-40	76	18,8
41 ve üstü	38	9,4
Toplam	404	100,0

Örneklemdaki babaların %0,5’i 20 yaş ve altında, %5,9’u 21-25 yaş aralığında, %21’i 26-30 yaş aralığında, %44,3’ü 31-35 yaş aralığında, %18,8’i 36-40 yaş aralığında, %9,4’ü 41 yaş ve üzerindedir. Bu yüzdelerle bakılarak örneklemdaki babaların yaş aralıklarının çoğunlukla 26-30 ve 31-35 yaş aralıklarında olduğu görülmektedir; anne ve babaların benzer yaş aralıklarında çoğunlukta olduğu söylenebilir.

Tablo 3.23’te örneklemdaki babaların öğrenim düzeyleri verilmiştir.

Tablo 3.23. Örneklemdaki babaların öğrenim düzeyleri.

Babanın öğrenim düzeyi	n	%
İlkokul	17	4,2
Ortaokul	41	10,1
Lise	126	31,2
Ön lisans	57	14,1
Üniversite	133	32,9
Yüksek lisans	22	5,4
Doktora	8	2,0
Toplam	404	100,0

Örneklemdaki babaların %4,2'si ilkokul, %10,1'i ortaokul, %31,2'si lise, %14,1'i ön lisans, %32,9'u üniversite, %5,4'ü yüksek lisans, %2'si doktora mezunudur. Bu yüzdelere bakılarak, örneklemdaki babaların öğrenim düzeylerinin çoğunlukla lise ve üniversite olduğu söylenebilir.

Tablo 3.24'te örneklemdaki babaların çalışma durumları verilmiştir.

Tablo 3.24. Örneklemdaki babaların çalışma durumları.

Babanın çalışma durumu	n	%
Çalışıyor	399	98,8
Çalışmıyor	5	1,2
Toplam	404	100,0

Örneklemdaki babaların %98,8'i çalışırken %1,2'si çalışmamaktadır. Babaların çalışma yüzdesinin annelere oranla daha yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 3.25'te örneklemdaki babaların meslek sınıflarına göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 3.25. Örneklemdaki babaların meslek sınıfları.

Babanın mesleği	n	%
İşçi	149	37,3
Memur	119	29,8
Serbest meslek	115	28,8
Diğer	16	4,0
Toplam	399	100,0

Çalışan babalardan %37,3'ü işçi, %29,8'i memur, %28,8'i serbest meslek çalışanı iken; %4'ü diğer meslek gruplarında yer almaktadır.

Tablo 3.26'da örneklemdaki bebeklerin cinsiyetlerine göre dağılımları verilmiştir.

Tablo 3.26. Örneklemdaki bebeklerin cinsiyetleri.

Bebegin cinsiyeti	n	%
Kız	178	44,1
Erkek	226	55,9
Toplam	404	100,0

Örneklemdaki bebeklerden %44,1'i kız, %55,9'u erkektir. Bebeklerin cinsiyetlere göre dağılımının birbirine yakın oranda olduğu söylenebilir.

Tablo 3.27'de örneklemdaki bebeklerin yaş aralıklarına göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 3.27. Örneklemdaki bebeklerin yaş aralıkları.

Bebegin yaş aralığı	n	%
19-24 ay	122	30,2
25-30 ay	128	31,7
31-36 ay	154	38,1
Toplam	404	100,0

Örneklemdaki bebeklerin %30,2'si 19-24 ay, %31,7'si 25-30 ay, %38,1'i 31-36 ay aralığındadır. Bu yüzelere bakılarak bebeklerin yaş aralıklarının birbirine benzer oranda dağıldığı söylenebilir.

Tablo 3.28'de örneklemdaki bebeklerin herhangi bir eğitim kurumuna gidip gitmediği verilmiştir.

Tablo 3.28. Örneklemdaki bebeklerin eğitim durumları.

Eğitim durumu	n	%
Eğitim kurumuna gidiyor	57	14,1
Eğitim kurumuna gitmiyor	347	85,9
Toplam	404	100,0

Örneklemdaki bebeklerin %14,1'i bir eğitim kurumuna giderken, %85,9'u herhangi bir eğitim kurumuna gitmemektedir. Bu yüzelere bakılarak örneklemda bebeklerin eğitim kurumuna devam etme oranının düşük olduğu söylenebilir.

Tablo 3.29'da örneklemdaki ebeveynlerin bebeklerinin bakımında aile dışından yardım alıp almadığı verilmiştir.

Tablo 3.29. Örneklemdaki bebeklerin bakım durumları.

Bakım durumu	n	%
Aile dışından yardım almıyor	277	68,6
Aile dışından yardım alıyor	127	31,4
Toplam	404	100,0

Örneklemdaki ebeveynlerin %68,6'sı bebeğinin bakımında aile dışından yardım almamakta, %31,4'ü bebeğinin bakımında aile dışından yardım almaktadır.

Tablo 3.30'da bebek bakımında aile dışından yardım alan ebeveynlerin kimleri tercih ettiği yer almaktadır.

Tablo 3.30. Örneklemdaki bebeklerin aile dışından bakım aldığı kişiler.

Bakım yardımı alınan kişi	n	%
Bakıcı	39	30,7
Akraba	88	69,3
Toplam	127	100,0

Bebek bakımında aile dışından yardım alan ebeveynlerin %30,7'si bakıcılardan, %69,3'ü akrabalarından yardım almaktadır. Bu yüzdelerle bakılarak örneklemdaki ebeveynlerin bebek bakımında yardım almak istediklerinde çoğunlukla akrabalarını tercih ettikleri söylenebilir.

Tablo 3.31'de örneklemdaki annelerin hamile olup olmadığı verilmiştir.

Tablo 3.31. Örneklemdaki annelerin hamilelik durumları.

Annelerin hamilelik durumu	n	%
Hamile	26	6,4
Hamile değil	378	93,6
Toplam	404	100,0

Örneklemdaki annelerden %6,4'ü hamile iken %93,6'sı hamile değildir.

Tablo 3.32'de örneklemdaki ebeveynlerin toplam çocuk sayısı verilmektedir.

Tablo 3.32. Örneklemdaki ebeveynlerin toplam çocuk sayısı.

Ailedeki çocuk sayısı	n	%
1	213	52,7
2	148	36,6
3	40	9,9
4	3	0,7
Toplam	404	100,0

Örneklemdaki ebeveynlerin %52,7'sinin toplamda bir, %36,6'sının toplamda iki, %9,9'unun toplamda üç, %0,7'sinin toplamda dört çocuğu bulunmaktadır.

Tablo 3.33'te hakkında form doldurulan bebeğin doğum sırası verilmiştir.

Tablo 3.33. Hakkında form doldurulan bebeğin doğum sırası.

Bebeğin doğum sırası	n	%
1	262	64,9
2	114	28,2
3	24	5,9
4	3	0,7
5	1	0,2
Toplam	404	100,0

Hakkında form doldurulan bebeklerin %64,9'u birinci, %28,2'si ikinci, %5,9'u üçüncü, %0,7'si dördüncü, %0,2'si beşinci doğum sırasına sahiptir.

Tablo 3.34'te örneklemdaki ailelerin aylık gelirlerine göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 3.34. Örneklemdaki ailelerin aylık geliri.

Ailenin aylık geliri	n	%
0-1500 tl	74	18,3
1501-3000 tl	129	31,9
3001-4500 tl	110	27,2
4501-6000 tl	44	10,9
6001-7500 tl	31	7,7
7501 TL ve üstü	16	4,0
Toplam	404	100,0

Örneklemdaki ebeveynlerin %18,3'ü 0-1500 TL, %31,9'u 1501-3000 TL, %27,2'si 3001-4500 TL, %10,9'u 4501-6000 TL, %7,7'si 6001-7500 TL, %4'ü 7501 TL ve üstünde gelire sahiptir. Bu yüzdelerle bakılarak ebeveynlerin aylık gelirlerinin çoğunlukla 1501-3000 TL ve 3001-4500 TL aralıklarında olduğu söylenebilir.

Tablo 3.35'te ebeveynlerin çocuk eğitiminde herhangi bir kaynaktan faydalanıp faydalanmadığı verilmiştir.

Tablo 3.35. Ebeveynlerin çocuk eğitiminde bir kaynaktan faydalanma durumları.

Kaynak durumu	n	%
Bir kaynaktan faydalanıyor	318	78,7
Bir kaynaktan faydalanmıyor	86	21,3
Toplam	404	100,0

Ebeveynlerin %78,7'si çocuk eğitiminde bir kaynaktan faydalandığını, %21,3'ü herhangi bir kaynaktan faydalanmadığını belirtmiştir.

Tablo 3.36'da çocuk eğitiminde herhangi bir kaynaktan faydalanana ebeveynlerin hangi kaynakları tercih ettikleri yer almaktadır.

Tablo 3.36. Ebeveynlerin çocuk eğitiminde faydalandıkları kaynaklar.

Kaynaklar	f*	%
Aile büyükleri	126	20,9
Yazılı kaynaklar	116	19,3
Sosyal medya	39	6,5
Çocuk doktoru	106	17,6
Medya	120	19,9
Alan uzmanı	87	14,5
Diğer	8	1,3
Toplam	602	100,0
*f sayısı n sayısından büyüktür.		

Kaynaktan yararlanan ebeveynlerin %20,9'u aile büyüklerini, %19,3'ü yazılı kaynakları (kitap, dergi, gazete gibi), %6,5'i sosyal medyayı (Facebook, Instagram, Twitter gibi), %17,6'sı çocuk doktorunu, %19,9'u medyayı (televizyon, radyo gibi), %14,5'i alan uzmanını (çocuk gelişimci, psikolojik danışman gibi), %1,3'ü ise diğer kaynakları yararlandığı kaynaklar arasında belirtmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları

3.3.1. Geçerlilik - Güvenilirlik Araçları

Genel Bilgi Formu

Bu formda katılımcıya cinsiyeti, yaşı, öğrenim düzeyi, medeni durumu sorulmuştur. Aynı zamanda hakkında form doldurulan bebeğin cinsiyeti, kaç aylık olduğu, devam ettiği bir eğitim kurumunun olup olmadığı, bakımını aile dışında üstelenen birinin olup olmadığı ve varsa kim olduğu sorulmuştur. Bununla birlikte ailedeki diğer çocukların yaşları ve cinsiyetleri, ailenin aylık toplam geliri, ailenin çocuk eğitimi ile ilgili herhangi bir kaynaktan yararlanıp yararlanmadığı ve yararlanıyorsa bu kaynakların neler olduğu sorulmuştur.

Ölçek Formu

Bebeklikte Problem Davranış Ölçeği'nin (BEPDÖ) geçerliliğini ve güvenilirliğini sınamakta kullanılacak olan bu form ile 19-36 aylık bebeklerde görülen problem davranışlar saptanılmak istenmiştir. Dörtlü likert tipte olan ölçek formunda "katılmıyorum", "kısmen katılıyorum", "çoğunlukla katılıyorum", "tamamen katılıyorum" seçenekleri bulunmuştur. Bu formda toplam 71 madde yer almıştır. Maddelerin dahil oldukları başlıklardan ayrılarak karıştırılmış ve yeniden numaralandırılmıştır.

3.3.2. Araştırma Araçları

Genel Bilgi Formu

Bu formda ebeveynlere formu dolduran kişinin anne mi yoksa baba mı olduğu, ebeveynlerin medeni durumu, aile yapısı, anne ve babanın yaşları, öğrenim düzeyleri, çalışıp çalışmadıkları ve meslekleri sorulmuştur. Aynı zamanda hakkında form doldurulan bebeğin cinsiyeti, kaç aylık olduğu, devam ettiği bir eğitim kurumunun olup olmadığı, bakımını aile dışında üstelenen birinin olup olmadığı ve varsa kim olduğu sorulmuştur. Bununla birlikte annenin hamile olup olmadığı,

ailedeki toplam çocuk sayısı ve hakkında form doldurulan bebeğin doğum sırası, ailenin aylık toplam geliri, ailenin çocuk eğitimi ile ilgili herhangi bir kaynaktan yararlanıp yararlanmadığı ve yararlanıyorsa bu kaynakların neler olduğu sorulmuştur.

Bebeklikte Problem Davranış Ölçeği (BEPDÖ)

Bebeklikte Problem Davranış Ölçeği (BEPDÖ) geçerlilik ve güvenilirlik analizleri sonucunda elde edilen toplam 20 maddeyi içermektedir. Yaş aralığı olarak 19-36 ay olarak belirlenmiştir. Ölçek puanları 20 ile 80 arasında değişmektedir. Dörtlü likert tipte olan ölçek formunda “katılmıyorum”, “kısmen katılıyorum”, “çoğunlukla katılıyorum”, “tamamen katılıyorum” seçenekleri bulunmaktadır. Toplam puanın 20’ye yakın olduğu durumlar problem davranışların az olduğunu, toplam puanın 80’e yakın olduğu durumlar problem davranışların çok olduğunu göstermektedir; bununla birlikte her bir madde puanının bir uzman tarafından değerlendirilmesi önerilmektedir.

Nitel Veri Formu

Bu formda ebeveynlerin bebeklik döneminde karşılaştıkları problem davranışlara ilişkin çözüm yaklaşımlarını belirlemek amacıyla 8 adet açık uçlu soru yer almıştır:

1. Bebeğinizin yapmaktan hiç hoşlanmadığı şeyler nelerdir? Bebeğiniz bir şeyi yapmak istemediğinde ne yaparsınız?
2. Bebeğiniz inatlaştığında ya da öfkeli olduğunda ne yapar? Onu sakinleştirmek için nasıl bir yol izlersiniz?
3. Bebeğiniz istediği bir şeyi elde etmek için neler yapar? Bebeğinizin davranışlarına karşı siz neler yaparsınız?
4. Bebeğiniz sizin istemediğiniz hangi davranışları sergiler? Bebeğinize yapmaması gereken bir şeyi nasıl açıklarsınız?

5. Bebeğiniz teknolojik bir cihazı (televizyon, tablet, bilgisayar, akıllı telefon vb.) ne zaman kullanmak ister? Bebeğiniz teknolojik cihazları kullanmak istediğinde ne yaparsınız?
6. Bebeğinizle yaşadığınız sorunları evde (aile içinde) hangi, dışarıda (başkalarının yanında) hangi yöntemlerle çözmeye çalışırsınız?
7. Bebeğiniz bir nesneye, size veya bir akranına zarar verdiğinde ne yaparsınız?
8. Bebeğiniz hayatınıza girdikten sonra neler değişti? Geriye dönmesini ya da hiç olmamasını istediğiniz bir durum var mı?

3.4. İşlem Yolu

BEPDÖ madde havuzu bebeklik döneminde karşılaşılan problem davranışların gözlenmesi, ebeveynlerin söylemleri ve alanyazın taramaları ile oluşturulmuştur. Ölçeğin maddeleri uyku, beslenme, akran ve yetişkin iletişimi, yönerge alma, özbakım, tuvalet eğitimi, medya, gündelik yaşam, anne ve baba olmak üzere toplam dokuz başlık ele alınarak belirlenmiştir.

Ölçeğin dile uygunluğu ve anlaşılabilirliği iki dil uzmanı tarafından kontrol edilmiş ve düzeltmeler yapılmıştır. Pilot çalışma 30 ebeveyn ile gerçekleştirilmiş, değerlendirme sonuçları ölçeğin uygun, anlaşılır ve gözlenebilir olduğunu göstermiştir. Belirlenen madde havuzu 11 uzmana iletilmiş, maddelerin kapsam geçerlilik oranları elde edilmiştir. Elenen maddelerin çıkarılmasıyla 68 maddeye ulaşılmıştır. Ölçeğin yaş aralığı uzmanlardan alınan geri bildirimler ve uygulamalardan elde edilen veriler üzerinden 19-36 ay olarak belirlenmiştir.

Geçerlilik ve güvenilirlik 295 ebeveynin katılımıyla, 68 madde ile yapılmıştır. Ebeveynler Ankara ili Keçiören ilçesinde ikamet eden ve buradaki Aile Sağlığı Merkezleri'ne (ASM) kayıtlı olan, bebeği 19-36 aylık olan ve normal gelişim gösteren kişilerden basit tesadüfi yöntemle seçilmiştir. Veriler, yüzyüze görüşme tekniği kullanılarak elde edilmiştir. Verilerin 180 tanesi ASM'lere çocuklarının rutin kontrolleri, aşıları ya da kendilerini muayene ettirmek için gelen ebeveynlerden elde

edilmiştir. Kalan 115 veri ebeveynlerin çocuklarıyla birlikte vakit geçirdiği sırada oyun parklarında ebeveynlerle birebir görüşülerek elde edilmiştir. Geçerlilik ve güvenilirlik çalışması 2017 yılının Ocak ve Ağustos ayları arasında gerçekleştirilmiştir.

Analiz sürecine eksik veriye sahip olan 10 maddenin analizlerden çıkarılmasıyla 58 madde ile devam edilmiştir. Madde-bütün korelasyon katsayısı 0,40 ve üzerinde olan maddelerin ölçeğe dahil edilmesiyle nihai ölçek formu 20 maddeden oluşmuştur.

Karma araştırma, Ankara ilinde ikamet eden, bebeği 19-36 aylık olan ve normal gelişim gösteren 404 ebeveyn ile gerçekleştirilmiştir. Ebeveynler basit tesadüfi yöntemle örnekleme yer almışlardır. Veriler internet üzerinden toplanmış, nicel ve nitel form aynı anda verilmiştir. Karma araştırma 2017 yılının Kasım ve Aralık aylarında gerçekleştirilmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

3.5.1. BEPDÖ'nün Geçerlilik ve Güvenilirlik Analizleri

BEPDÖ'nün geçerlilik ve güvenilirlik analizlerinde kapsam geçerliliği, madde analizi, testin iki yarıya bölünmesi (split-half) yöntemleri kullanılmıştır.

Madde analizinde puanların toplanabilir olup olmadığına Tukey Nonadditivity Testi ile bakılmış, 58 maddenin toplanılmaz olduğu sonucuna varılmıştır. Bunun üzerine maddelerin testin bütünü ile korelasyon değerini gösteren madde-bütün korelasyon katsayısı değeri 0,40 ve üzerindeki maddeler ölçeğe dahil edilmiştir. Tekrar yapılan Tukey Nonadditivity Testi ile maddelerin toplanabilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Testin iki yarıya bölünmesi yönteminde (split-half), kalan 20 maddenin rastgele iki yarıya bölünmesiyle, her bir yarım için Spearman-Brown katsayısı elde edilmiştir. Bu oran iki yarım da eşit çıkmıştır; aynı zamanda 20 maddeden oluşan ölçeğin Cronbach's Alpha değerine yakın bir sonuç vermiştir.

3.5.2. Karma Araştırmada Kullanılan Analizler

Nicel araştırmada, BEPDÖ puanlarının her bir demografik etkene göre normal dağılıp dağılmadığı Kolmogorov-Smirnov testi ile test edilmiştir. Yapılan normallik testleri sonucunda değişkenlerin hiçbirinin normal dağılımda olmadığı gözlenmiştir. İki değişkenin normal dağılmadığı durumda Mann-Whitney U testi uygulanmıştır. Üç ve üzerindeki değişkenin normal dağılmadığı durumlarda ise Kruskal-Wallis H testi uygulanmıştır.

Nitel araştırmada içerik analizinden yararlanılmış, ebeveynlerin verdiği cevaplar yakın anlamlara göre kodlanmış ve bu kodların dağılımına bakılmıştır.

3.5.3. Verilerin Analizinde Kullanılan Programlar

Verilerin analizinde SPSS 22.0, SPSS 24.0 ve Microsoft Excel programları kullanılmıştır.

4. BULGULAR

Bu bölümde Bebeklik Döneminde Problem Davranış Ölçeği'nin (BEPDÖ) geçerliliği ve güvenilirliğine yönelik bulgular ile karma modelle tasarlanmış araştırmanın nicel ve nitel bulgularına yer verilmiştir.

4.1. BEPDÖ'nün Geçerlilik ve Güvenilirliğine İlişkin Bulgular

Bu bölümde BEPDÖ'nün geçerlilik ve güvenilirlik sürecine ilişkin bilgiler bulunmaktadır.

4.1.1. BEPDÖ'nün Kapsam Geçerliliği

BEPDÖ'nün kapsam geçerliliği için 11 uzmanın görüşüne başvurulmuş; uzmanlardan madde havuzunda bulunan 73 maddenin her biri için "gerekli", "düzeltilebilir", "uygun değil" seçeneklerinden birini işaretlemeleri istenmiştir; "gerekli" seçeneği için maddelere bir, diğer seçenekler için sıfır puan verilmiştir (100). Lawshe tekniği ile (101) maddelerin kapsam geçerlilik oranları elde edilmiştir. Veneziano ve Hooper (102) 11 uzman görüşüne dayanan kapsam geçerlilik oranı için alt sınır puanının 0,59 olması gerektiğini belirtmektedir. Madde havuzundaki 73 maddeye bir madde uzman görüşü ile eklenmiş; 74 maddenin beşi kapsam geçerlilik puanı nedeniyle, biri ise ters madde olduğu için olumsuz uzman görüşüyle elenmiştir. Bu sürecin sonunda 68 maddeden oluşan ölçek formu elde edilmiştir. Elenen maddelerin yerine madde kodları madde sırasına göre yeniden verilmiştir.

Tablo 4.1'de BEPDÖ madde havuzunda bulunan maddelerin kodları, içerikleri ve ölçeğe dahil edilip edilmediğine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Tablo 4.1. Madde kodları, içerikleri, kapsam geçerlik oranları ve durumları.

Madde Kodu	Madde İçeriği	KGO	Durumu
u1	Bebeğimi uykuya geçirmeye çalıştığım zaman uykuya direnir.	0,81	Ölçek formunda yer aldı
u2	Bebeğim uyumadan önce uzun bir süre onunla vakit geçirmemi ister.	0,81	Ölçek formunda yer aldı
u3	Bebeğim sallanmadan, pırpışlanmadan uyuyamaz.	0,63	Ölçek formunda yer aldı
u4	Bebeğim uykuya geçerken beni yanında ister.	1	Ölçek formunda yer aldı
u5	Bebeğim benimle aynı yatakta uyumak ister.	0,81	Ölçek formunda yer aldı
u6	Bebeğim uyandıktan sonra beni yanında ister.	0,63	Ölçek formunda yer aldı
u7	Bebeğimizin uyku süreci bizim için bir problemdir.	0,45	Kapsam geçerlilik oranı nedeniyle elendi
bes1	Bebeğim yemek seçer.	0,63	Ölçek formunda yer aldı
bes2	Bebeğim yemek zamanı geldiğinde yemek yemek istemez.	0,63	Ölçek formunda yer aldı
bes3	Bebeğim yemek sürecinde benim kucağımda olmak ister.	0,81	Ölçek formunda yer aldı
bes4	Bebeğim yemeği benim ona yedirmem için ısrarcı davranır.	0,63	Ölçek formunda yer aldı
bes5	Bebeğim kendisine yemek yediren kişi konusunda seçici davranır.	0,81	Ölçek formunda yer aldı
bes6	Bebeğim yemek saatlerimize uygun biçimde yemek yemez.	0,63	Olumsuz uzman görüşü nedeniyle elendi
bes7	Bebeğimizin yemek yeme süreci bizim için bir problemdir.	0,81	Ölçek formunda yer aldı
ayi1	Bebeğim akranları ile bir araya gelmek istemez.	1	Ölçek formunda yer aldı
ayi2	Bebeğim kendisinden başka çocuklarla ilgilenmemizi istemez.	1	Ölçek formunda yer aldı
ayi3	Bebeğim akranlarına karşı zarar verici davranışlarda bulunur.	0,63	Ölçek formunda yer aldı
ayi4	Bebeğim akranlarıyla bir aradayken sırasını beklemekte zorluk yaşar.	0,81	Ölçek formunda yer aldı

Tablo 4.1 (Devam). Madde kodları, içerikleri, kapsam geçerlik oranları ve durumları.

Madde Kodu	Madde İçeriği	KGO	Durumu
ayi5	Bebeğim yetişkinlerin her zaman kendisi ile ilgilenmesini ister.	1	Ölçek formunda yer aldı
ayi6	Bebeğim kendisi ile iletişime geçmek istediğimizde bunu reddeder.	0,81	Ölçek formunda yer aldı
ayi7	Bebeğimizin iletişim süreci bizim için bir problemdir.	0,81	Ölçek formunda yer aldı
y1	Bebeğim yönergelerimizi dinlemez.	0,81	Ölçek formunda yer aldı
y2	Bebeğim yönergeler konusunda pazarlık yapar.	0,63	Ölçek formunda yer aldı
y3	Bebeğim bir yönergeyi yerine getirmek istemediğinde duymazdan gelme, sabit kalma, omuz silkme, oyalanma gibi davranışlar gösterir.	1	Ölçek formunda yer aldı
y4	Bebeğim bir yönergeyi yerine getirmek istemediğinde bağırma, ağlama, kaçma, tepinme gibi davranışlar gösterir.	1	Ölçek formunda yer aldı
y5	Bebeğim bir yönergeyi yerine getirmek istemediğinde vurma; nesnelere kırma, parçalama, fırlatma gibi davranışlar gösterir.	1	Ölçek formunda yer aldı
y6	Bebeğimin yönergeye gösterdiği tepki yüzünden yönergeden vazgeçeriz.	0,81	Ölçek formunda yer aldı
y7	Bebeğim yönergenin sebebini açıkladığımda sakinleşmez.	1	Ölçek formunda yer aldı
y8	Yönerge verme süreci bizim için bir problemdir.	0,81	Ölçek formunda yer aldı
bak1	Bebeğim ellerini yıkamak/yıklatmak istemez.	1	Ölçek formunda yer aldı
bak2	Bebeğim dişlerini fırçalamak/fırçalatmak istemez.	0,81	Ölçek formunda yer aldı
bak3	Bebeğim burnunu silmek/sildirmek istemez.	1	Ölçek formunda yer aldı
bak4	Bebeğim banyo yapmayı/yaptırılmayı istemez.	1	Ölçek formunda yer aldı
bak5	Bebeğim saçlarını taramamızı/düzeltilmemizi istemez.	1	Ölçek formunda yer aldı

Tablo 4.1 (Devam). Madde kodları, içerikleri, kapsam geçerlik oranları ve durumları.

Madde	Madde İçeriği	KGO	Durumu
-------	---------------	-----	--------

Kodu			
bak6	Bebeğim tırnaklarını kestirmek istemez.	1	Uzman görüşüyle eklendi
bak7	Bebeğim kıyafetlerini çıkarmamızı istemez.	1	Ölçek formunda yer aldı
bak8	Bebeğim kıyafetlerini giydirmemizi istemez.	1	Ölçek formunda yer aldı
bak9	Bebeğim giyeceği kıyafetleri kendi seçmek ister.	0,27	Kapsam geçerlilik oranı nedeniyle elendi
bak10	Bebeğim ayakkabılarını çıkarmamızı istemez.	1	Ölçek formunda yer aldı
bak11	Bebeğim ayakkabılarını giydirmemizi istemez.	1	Ölçek formunda yer aldı
bak12	Bebeğim güneş gözlüğü, şapka; eldiven, bere, atkı gibi aksesuarlar takmak istemez.	1	Ölçek formunda yer aldı
bak13	Bebeğimizin öz bakım süreci bizim için problemdir.	0,63	Ölçek formunda yer aldı
t1	Bebeğim çişini tuvalete yapmak istemez.	0,63	Ölçek formunda yer aldı
t2	Bebeğim çişini bilerek bırakır/altına yapar.	0,81	Ölçek formunda yer aldı
t3	Bebeğim çişini uygun olmayan yerlere yapar.	1	Ölçek formunda yer aldı
t4	Bebeğim kakasını tuvalete yapmak istemez.	0,81	Ölçek formunda yer aldı
t5	Bebeğim kakasını bilerek bırakır/altına yapar.	0,81	Ölçek formunda yer aldı
t6	Bebeğim kakasını uygun olmayan yerlere yapar.	0,81	Ölçek formunda yer aldı
t7	Bebeğim tuvaletini yaparken yanında olmamızı ister.	0,45	Kapsam geçerlilik oranı nedeniyle elendi
t8	Bebeğim tuvaletini tutar.	1	Ölçek formunda yer aldı
t9	Bebeğim tuvalette çok uzun zaman geçirir.	1	Ölçek formunda yer aldı
t10	Bebeğimin tuvalet süreci bizim için bir problemdir.	0,63	Ölçek formunda yer aldı

Tablo 4.1 (Devam). Madde kodları, içerikleri, kapsam geçerlik oranları ve durumları.

Madde Kodu	Madde İçeriği	KGO	Durumu
------------	---------------	-----	--------

m1	Bebeğim televizyon, tablet, bilgisayar, akıllı telefon gibi teknolojik cihazlarla sürekli vakit geçirmek ister.	1	Ölçek formunda yer aldı
m2	Teknolojik cihazları bebeğimin elinden almakta ya da kapatmakta zorlanırsınız.	1	Ölçek formunda yer aldı
m3	Bebeğimi bazı konularda ikna edebilmek için teknolojik cihazları ödül olarak kullanıyoruz.	0,81	Ölçek formunda yer aldı
m4	Bebeğimin teknolojik cihazlara yönelik ilgisini kontrol etmek bizim için bir problemdir.	0,63	Ölçek formunda yer aldı
gy1	Bebeğim dağıttığı eşyaları ya da oyuncakları toplamaz.	1	Ölçek formunda yer aldı
gy2	Bebeğim eşyaları ya da oyuncakları kullanılamaz hale getirir.	1	Ölçek formunda yer aldı
gy3	Bebeğimle evde vakit geçirmek bizim için bir problemdir.	0,81	Ölçek formunda yer aldı
gy4	Bebeğim dışarıdayken sürekli kucağımızda durmak ister.	1	Ölçek formunda yer aldı
gy5	Bebeğim dışarıdayken dilediği gibi hareket etmek ister.	0,81	Ölçek formunda yer aldı
gy6	Bebeğim dışarıdayken her şeye dokunmak; her yere oturmak, yatmak ister.	0,81	Ölçek formunda yer aldı
gy7	Bebeğimle birlikte gezmeye gitmek bizim için bir problemdir.	0,63	Ölçek formunda yer aldı
gy8	Bebeğimle birlikte market, alışveriş merkezi gibi yerlere gezmeye gittiğimizde oradan ayrılmak istemez.	1	Ölçek formunda yer aldı
gy9	Bebeğim ona yiyecek, içecek, kıyafet, oyuncak gibi bir şey satın alırken onun seçtiği şeyi almamızı ister.	0,45	Kapsam geçerlilik oranı nedeniyle elendi
gy10	Bebeğimin hijyen açısından uygun olmayan (burun karıştırma, kirli yerleri elleme, kirli nesnelere ağzına alma, çöp karıştırma gibi) davranışları var.	0,81	Ölçek formunda yer aldı

Tablo 4.1 (Devam). Madde kodları, içerikleri, kapsam geçerlik oranları ve durumları.

Madde Kodu	Madde İçeriği	KGO	Durumu
------------	---------------	-----	--------

gy11	Bebeğimin kendini tehlikeye düşürebilecek, sağlığını tehdit edebilecek (deterjan kutularını karıştırma, dikkatsizce koşma, yüksek yerden sarkma gibi) davranışları var.	0,81	Ölçek formunda yer aldı
abo1	Bebeğimizle ilgilendiğimiz için kendimize vakit ayıramıyoruz.	0,81	Ölçek formunda yer aldı
abo2	Bebeğimizle ilgilendiğimiz için eşimle vakit geçiremiyoruz.	0,81	Ölçek formunda yer aldı
abo3	Bebeğimizle ilgilendiğimiz için sosyal çevremizle vakit geçiremiyoruz.	0,81	Ölçek formunda yer aldı
abo4	Ebeveyn olmak insanı zorlayan bir şeydir.	1	Ölçek formunda yer aldı
abo5	Bebeğimizi büyütürken çaresiz hissettiğimiz zamanlar olur.	0,81	Ölçek formunda yer aldı
abo6	Bebeğimizi büyütürken işleri yetiştiremediğimiz zamanlar olur.	1	Ölçek formunda yer aldı
abo7	Ebeveyn olmak her şeye rağmen güzel bir şeydir.	0,63	Olumsuz uzman görüşü nedeniyle elendi

Nihai ölçek formunun kapsam geçerlik indeksi 0,857 olmuştur; Alpar'a göre (98) kapsam geçerlik indeksi 0,67'den büyükse maddeler aynı kapsamdadır. Ölçek istatistiksel açıdan anlamlıdır.

4.1.2. BEPDÖ'nün Güvenilirliği

BEPDÖ'nün güvenilirlik analizlerine 295 veri ve 58 madde ile başlanmıştır; örneklem grubundaki bebeklerin çok az bir kısmının tuvalet eğitimi almış olması nedeniyle tuvalet eğitimi ile ilgili maddeler analizlere dahil edilmemiş, dokuz adet madde analizlerden çıkarılmıştır. Çocukların çok az bir kısmının diş fırçalamaya başlaması sebebiyle diş fırçalama ile ilgili bir madde de çıkarılmıştır. Analizlerin ilerleyen süreçlerinde madde sayısı 20'ye çekilmiştir.

58 Madde İçin İstatistiksel Değerler

Bu bölümde BEPDÖ'nün 58 maddelik ilk hali için istatistiksel değerler yer almaktadır.

Tablo 4.2'de ölçeğin 58 madde için Cronbach's Alpha İç Tutarlılık Katsayısı verilmiştir.

Tablo 4.2. 58 madde için Cronbach's Alpha değerleri.

Cronbach's Alpha	n	Standardize maddeler üzerinden Cronbach's Alpha
,909	58	,917

Madde sayısının 58 olduğu durumda Cronbach's Alpha İç Tutarlılık Katsayısı ,909'dur. Bu oran 1,0 değerine yakın olduğu için ölçeğin kendi içinde tutarlı olduğu söylenebilir.

Tablo 4.3'te 58 maddenin puan ortalamaları ve standart sapmaları verilmiştir.

Tablo 4.3. 58 maddenin puan ortalamaları ve standart sapmaları.

Madde kodu	Madde açıklaması	Ortalama	Standart sapma
abo6	Bebeğimizi büyütürken işleri yetiştiremediğimiz zamanlar olur.	2,6712	1,07397
bak3	Bebeğim burnunu silmek/sildirmek istemez.	2,1119	,98511
u1	Bebeğimi uykuya geçirmeye çalıştığım zaman uykuya direnir.	2,1695	1,06190
ayi1	Bebeğim akranları ile bir araya gelmek istemez.	1,5288	,87191
bak1	Bebeğim ellerini yıkamak/yıkamak istemez.	1,5492	,85920
y5	Bebeğim bir yönergeyi yerine getirmek istemediğinde vurma; nesnelere kırma, parçalama, fırlatma gibi davranışlar gösterir.	2,0814	,91109
m1	Bebeğim televizyon, tablet, bilgisayar, akıllı telefon gibi teknolojik cihazlarla sürekli vakit geçirmek ister.	2,2305	,94099
y1	Bebeğim yönergelerimizi dinlemez.	1,8373	,80430
bes1	Bebeğim yemek seçer.	2,2847	1,05315
bak4	Bebeğim banyo yapmayı/yaptırılmayı istemez.	1,6237	,93174
gy1	Bebeğim dağıttığı eşyaları ya da oyuncakları toplamaz.	2,2814	1,02627
u2	Bebeğim uyumadan önce uzun bir süre onunla vakit geçirmemi ister.	2,5153	1,07805
ayi2	Bebeğim kendisinden başka çocuklarla ilgilenmemizi istemez.	2,2746	1,04452
gy11	Bebeğimin kendini tehlikeye düşürebilecek, sağlığını tehdit edebilecek (deterjan kutularını karıştırma, dikkatsizce koşma, yüksek yerden sarkma gibi) davranışları var.	2,1898	1,03898
bes3	Bebeğim yemek sürecinde benim kucağımda olmak ister.	1,5559	,88607
gy2	Bebeğim eşyaları ya da oyuncakları kullanılamaz hale getirir.	1,7424	,93390
bak5	Bebeğim saçlarını taramamızı/düzeltememizi istemez.	2,0475	1,06160
u3	Bebeğim sallanmadan, pışpışlanmadan uyuyamaz.	2,1356	1,08260
ayi3	Bebeğim akranlarına karşı zarar verici davranışlarda bulunur.	1,6271	,75814
y2	Bebeğim yönergeler konusunda pazarlık yapar.	1,6169	,84860

Tablo 4.3 (Devam). 58 maddenin puan ortalamaları ve standart sapmaları.

Madde kodu	Madde açıklaması	Ortalama	Standart sapma
bak13	Bebeğimizin öz bakım süreci bizim için problemdir.	1,6068	,82145
bes5	Bebeğim kendisine yemek yediren kişi konusunda seçici davranır.	2,0576	1,05627
u6	Bebeğim uyandıktan sonra beni yanında ister.	2,2169	1,10058
gy3	Bebeğimle evde vakit geçirmek bizim için bir problemdir.	1,6475	,83572
y8	Yönerge verme süreci bizim için bir problemdir.	1,8203	,86007
bak6	Bebeğim tırnaklarını kestirmek istemez.	1,9153	1,03161
m2	Teknolojik cihazları bebeğimin elinden almakta ya da kapatmakta zorlanırsınız.	2,2576	1,07289
abo1	Bebeğimizle ilgilendiğimiz için kendimize vakit ayıramıyoruz.	2,8644	1,92069
bes2	Bebeğim yemek zamanı geldiğinde yemek yemek istemez.	1,9593	,97853
ayi7	Bebeğimizin iletişim süreci bizim için bir problemdir.	1,6237	,78946
gy7	Bebeğimizle birlikte gezmeye gitmek bizim için bir problemdir.	1,8271	,94073
bak12	Bebeğim güneş gözlüğü, şapka; eldiven, bere, atkı gibi aksesuarlar takmak istemez.	1,8373	1,00710
m4	Bebeğimin teknolojik cihazlara yönelik ilgisini kontrol etmek bizim için bir problemdir.	2,0169	1,02505
gy4	Bebeğim dışarıdayken sürekli kucağımızda durmak ister.	1,5593	,83445
bes6	Bebeğim yemek saatlerimize uygun biçimde yemek yemez.	2,0102	1,00504
y6	Bebeğimin yönergeye gösterdiği tepki yüzünden yönergeden vazgeçeriz.	1,8610	,86367
u4	Bebeğim uykuya geçerken beni yanında ister.	2,7254	1,07974
ayi4	Bebeğim akranlarıyla bir aradayken sırasını beklemekte zorluk yaşar.	1,9220	,98838
y3	Bebeğim bir yönergeyi yerine getirmek istemediğinde duymazdan gelme, sabit kalma, omuz silkme, oyalanma gibi davranışlar gösterir.	2,1763	,89373
bak10	Bebeğim ayakkabılarını çıkarmamızı istemez.	1,5220	,82397

Tablo 4.3 (Devam). 58 maddenin puan ortalamaları ve standart sapmaları.

Madde kodu	Madde açıklaması	Ortalama	Standart sapma
abo5	Bebeğimizi büyütürken çaresiz hissettiğimiz zamanlar olur.	2,1898	,91727
bes4	Bebeğim yemeği benim ona yedirmem için ısrarcı davranır.	1,8169	,98650
gy5	Bebeğim dışarıdayken dilediği gibi hareket etmek ister.	3,0000	,97938
abo2	Bebeğimle ilgilendiğimiz için eşimle vakit geçiremiyoruz.	2,5661	1,06020
gy10	Bebeğimin hijyen açısından uygun olmayan (burun karıştırma, kirli yerleri elleme, kirli nesnelere ağzına alma, çöp karıştırma gibi) davranışları var.	1,9525	,88705
ayi6	Bebeğim kendisi ile iletişime geçmek istediğimizde bunu reddeder.	1,6169	,76868
abo4	Ebeveyn olmak insanı zorlayan bir şeydir.	2,6271	1,03178
bak8	Bebeğim kıyafetlerini giydirmemizi istemez.	1,8983	,96353
u5	Bebeğim benimle aynı yatakta uyumak ister.	2,4068	1,13267
y4	Bebeğim bir yönergeyi yerine getirmek istemediğinde bağırma, ağlama, kaçma, tepinme gibi davranışlar gösterir.	2,4034	,89023
abo3	Bebeğimle ilgilendiğimiz için sosyal çevremizle vakit geçiremiyoruz.	2,5254	1,06516
bak11	Bebeğim ayakkabılarını giydirmemizi istemez.	1,4814	,79035
bak7	Bebeğim kıyafetlerini çıkarmamızı istemez.	1,7051	,91351
gy8	Bebeğimle birlikte market, alışveriş merkezi gibi yerlere gezmeye gittiğimizde oradan ayrılmak istemez.	1,9627	,99760
ayi5	Bebeğim yetişkinlerin her zaman kendisi ile ilgilenmesini ister.	2,3017	1,00703
gy6	Bebeğim dışarıdayken her şeye dokunmak; her yere oturmak, yatmak ister.	2,1932	1,04651
y7	Bebeğim yönergenin sebebini açıkladığımızda sakinleşmez.	2,1051	,91052
m3	Bebeğimi bazı konularda ikna edebilmek için teknolojik cihazları ödül olarak kullanıyoruz.	2,1119	1,04866

Tablo 4.3 incelendiğinde, puan ortalamalarının çoğunlukla dört puan üzerinden bir ve ikiye yakın değerlerde olduğu görülmektedir. Bu ortalamalara bakılarak puanların pozitif çarpık bir dağılım gösterdiği söylenebilir.

Tablo 4.4'te maddelerin tanımlayıcı istatistikleri verilmiştir.

Tablo 4.4. 58 madde için tanımlayıcı istatistikler.

	Ortalama	En küçük değer	En büyük değer	Yaygınlık	Varyans
Madde ortalamaları	2,041	1,481	3,000	1,519	0,133
Madde varyansları	0,977	0,575	3,689	3,114	0,166
Maddeler arası korelasyonlar	0,159	-0,230	0,637	0,867	0,013

Tablo 4.4 incelendiğinde ortalamanın en küçük değere daha yakın olduğu görülmektedir. Bu bilgi doğrultusunda puan dağılımlarının pozitif çarpık olduğu söylenebilir.

Tablo 4.5'te madde-bütün istatistikleri verilmiştir.

Tablo 4.5. 58 madde için madde-bütün istatistikleri.

Madde kodu	Madde silindiğinde bütün ortalaması	Madde silindiğinde bütün varyansı	Madde-bütün korelasyon katsayısı	R ²	Madde Silindiğinde Cronbach's Alpha
abo6	115,6949	532,131	-,033	,403	,912
bak3	116,2542	518,490	,272	,304	,909
u1	116,1966	517,043	,279	,334	,909
ayi1	116,8373	515,647	,385	,451	,908
bak1	116,8169	515,735	,389	,417	,908
y5	116,2847	511,191	,476	,481	,907
m1	116,1356	515,635	,354	,437	,908
y1	116,5288	515,638	,421	,392	,907
bes1	116,0814	517,769	,266	,484	,909
bak4	116,7424	516,001	,349	,399	,908
gy1	116,0847	520,105	,224	,268	,909
u2	115,8508	523,488	,142	,341	,910
ayi2	116,0915	518,430	,255	,248	,909
gy11	116,1763	513,704	,358	,356	,908
bes3	116,8102	511,909	,473	,518	,907
gy2	116,6237	511,807	,449	,478	,907
bak5	116,3186	511,095	,405	,325	,907

Tablo 4.5 (Devam). 58 madde için madde-bütün istatistikleri.

Madde kodu	Madde silindiğinde bütün ortalaması	Madde silindiğinde bütün varyansı	Madde-bütün korelasyon katsayısı	R ²	Madde Silindiğinde Cronbach's Alpha
u3	116,2305	522,341	,164	,289	,910
ayi3	116,7390	514,894	,470	,516	,907
y2	116,7492	515,209	,408	,398	,907
bak13	116,7593	510,564	,550	,517	,906
bes5	116,3085	517,064	,280	,339	,909
gy3	116,7186	512,699	,482	,455	,907
y8	116,5458	508,446	,579	,519	,906
bak6	116,4508	512,670	,383	,427	,908
m2	116,1085	508,043	,464	,563	,907
abo1	115,5017	507,366	,238	,263	,912
bes2	116,4068	513,936	,378	,573	,908
ayi7	116,7424	510,757	,568	,568	,906
gy7	116,5390	505,379	,600	,517	,906
bak12	116,5288	516,236	,315	,272	,908
m4	116,3492	505,568	,543	,637	,906
gy4	116,8068	514,932	,423	,404	,907
bes6	116,3559	508,386	,491	,631	,906
y6	116,5051	512,421	,473	,409	,907
u4	115,6407	521,197	,188	,349	,910
ayi4	116,4441	511,649	,425	,417	,907
y3	116,1898	516,460	,354	,362	,908
bak10	116,8441	516,629	,383	,434	,908
abo5	116,1763	515,071	,378	,416	,908
bes4	116,5492	510,255	,458	,444	,907
gy5	115,3661	523,593	,158	,346	,910
abo2	115,8000	514,317	,337	,463	,908
gy10	116,4136	517,257	,337	,343	,908
ayi6	116,7492	510,855	,581	,613	,906
abo4	115,7390	519,683	,232	,329	,909
bak8	116,4678	512,706	,413	,442	,907
u5	115,9593	520,155	,198	,343	,910
y4	115,9627	512,118	,465	,438	,907
abo3	115,8407	510,726	,411	,442	,907
bak11	116,8847	511,837	,537	,526	,906
bak7	116,6610	512,259	,449	,515	,907
gy8	116,4034	510,929	,437	,395	,907
ayi5	116,0644	515,816	,324	,325	,908
gy6	116,1729	510,171	,431	,398	,907
y7	116,2610	512,221	,451	,459	,907
m3	116,2542	504,088	,562	,556	,906

Tablo 4.5 incelendiğinde madde-bütün korelasyon katsayılarının -0,33 ile 0,600 arasında değiştiği görülmektedir. Madde-bütün korelasyon katsayıların çoğunlukla 0,3 ile 0,5 arasında olması ölçek maddelerinin testin bütünü ile düşük ve orta düzeyde bir ilişkiye sahip olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Madde Analizi

BEPDÖ'nün güvenilirliği için madde puanlarının toplanabilir olup olmadığına bakılmış, bu sırada Tukey Nonadditivity Testi kullanılmıştır.

Tablo 4.6'da 58 madde için Tukey Nonadditivity test sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.6. 58 madde için toplanabilirlik değeri.

Madde Sayısı	Tukey Nonadditivity Test Sonucu
58	,000

$p < 0,05$.

Tablo 4.6 incelendiğinde 58 madde için ölçeğin toplanabilir olmadığı görülmektedir. Bunun üzerine madde-bütün korelasyon katsayısı 0,4 ve üzerindeki maddelerin ölçekte yer almasına karar verilmiştir. Bu maddeler silindiğinde, geriye kalan iki maddenin madde-bütün korelasyon katsayısının 0,4'ten küçük olduğu görülmektedir.

Tablo 4.7'de madde-bütün korelasyon katsayısı 0,4 ve üzerinde olan maddelerin Tukey Nonadditivity test sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.7. 20 madde için toplanabilirlik değeri.

Madde Sayısı	Tukey Nonadditivity Test Sonucu
20	,487

$p > 0,05$.

Tablo 4.7 incelendiğinde 20 madde için puanların toplanabilir olduğu görülmektedir. BEPDÖ dörtlü likert tipli toplanabilir bir ölçektir.

Nihai Ölçek Formunun İstatistiksel Değerleri

Bu bölümde BEPDÖ'den elenen maddeler sonucunda geriye kalan 20 maddelik halinin istatistiksel değerleri verilmiştir.

Tablo 4.8'de 20 madde için Cronbach's Alpha iç tutarlılık katsayısı verilmektedir.

Tablo 4.8. Ölçeğin Cronbach's Alpha iç tutarlılık katsayısı.

Cronbach's Alpha	n	Standardize maddeler üzerinden Cronbach's Alpha
,888	20	,892

Tablo 4.8 incelendiğinde 20 maddelik ölçeğin Cronbach's Alpha iç tutarlılık katsayısının biraz düştüğü görülmektedir; 0,888 değeri yüksek bir değer olduğundan bu düşüşün önemli ölçüde olmadığı söylenebilir.

Tablo 4.9'da 20 maddenin puan ortalamaları ve standart sapmaları verilmiştir.

Tablo 4.9. Ölçeğin puan ortalamaları ve standart sapmaları.

Madde kodu	Madde açıklaması	Ortalama	Standart sapma
abo3	Bebeğimizle ilgilendiğimiz için sosyal çevremizle vakit geçiremiyoruz.	2,5254	1,06516
ayi3	Bebeğim akranlarına karşı zarar verici davranışlarda bulunur.	1,6271	0,75814
ayi6	Bebeğim kendisi ile iletişime geçmek istediğimizde bunu reddeder.	1,6169	0,76868
ayi7	Bebeğimizin iletişim süreci bizim için bir problemdir.	1,6237	0,78946
bak7	Bebeğim kıyafetlerini çıkarmamızı istemez.	1,7051	0,91351
bak8	Bebeğim kıyafetlerini giydirmemizi istemez.	1,8983	0,96353
bak11	Bebeğim ayakkabılarını giydirmemizi istemez.	1,4814	0,79035
bak13	Bebeğimizin öz bakım süreci bizim için problemdir.	1,6068	0,82145
bes3	Bebeğim yemek sürecinde benim kucağımda olmak ister.	1,5559	0,88607
bes6	Bebeğim yemek saatlerimize uygun biçimde yemek yemez.	2,0102	1,00504
gy2	Bebeğim eşyaları ya da oyuncakları kullanılamaz hale getirir.	1,7424	0,93390
gy3	Bebeğimle evde vakit geçirmek bizim için bir problemdir.	1,6475	0,83572
gy7	Bebeğimizle birlikte gezmeye gitmek bizim için bir problemdir.	1,8271	0,94073
m2	Teknolojik cihazları bebeğimin elinden almakta ya da kapatmakta zorlanırsınız.	2,2576	1,07289
m3	Bebeğimi bazı konularda ikna edebilmek için teknolojik cihazları ödül olarak kullanıyoruz.	2,1119	1,04866
m4	Bebeğimin teknolojik cihazlara yönelik ilgisini kontrol etmek bizim için bir problemdir.	2,0169	1,02505
y4	Bebeğim bir yönergeyi yerine getirmek istemediğinde bağırma, ağlama, kaçma, tepinme gibi davranışlar gösterir.	2,4034	0,89023
y5	Bebeğim bir yönergeyi yerine getirmek istemediğinde vurma; nesnelere kırma, parçalama, fırlatma gibi davranışlar gösterir.	2,0814	0,91109
y7	Bebeğim yönergenin sebebini açıkladığımda sakinleşmez.	2,1051	0,91052
y8	Yönerge verme süreci bizim için bir problemdir.	1,8203	0,86007

Tablo 4.9 incelendiğinde madde ortalamalarının 1,48 ile 2,53 değerleri arasında yer aldığı görülmektedir. Bu ortalamalar ölçekten alınabilecek en küçük puana daha yakındır; ölçek puanları pozitif çarpık bir yapıya sahiptir.

Tablo 4.10'da 20 maddenin korelasyon matrisi verilmiştir.

Tablo 4.10. Ölçeğin maddelerinin korelasyon matrisi.

	abo3	ayi3	ayi6	ayi7	bak7	bak8	bak11	bak13	bes3	bes6	gy2	gy3	gy7	m2	m3	m4	y4	y5	y7	y8
abo3	1,000	0,163	0,251	0,147	0,020	0,165	0,127	0,221	0,104	0,160	0,202	0,197	0,278	0,194	0,218	0,235	0,206	0,166	0,209	0,233
ayi3	0,163	1,000	0,367	0,458	0,371	0,190	0,386	0,386	0,381	0,219	0,450	0,232	0,391	0,198	0,339	0,275	0,284	0,399	0,298	0,304
ayi6	0,251	0,367	1,000	0,546	0,318	0,301	0,450	0,520	0,404	0,331	0,360	0,361	0,487	0,236	0,370	0,436	0,237	0,234	0,359	0,456
ayi7	0,147	0,458	0,546	1,000	0,303	0,240	0,378	0,474	0,446	0,296	0,380	0,376	0,398	0,288	0,351	0,395	0,309	0,279	0,330	0,381
bak7	0,020	0,371	0,318	0,303	1,000	0,437	0,409	0,321	0,338	0,259	0,261	0,171	0,285	0,060	0,262	0,154	0,155	0,192	0,225	0,261
bak8	0,165	0,190	0,301	0,240	0,437	1,000	0,252	0,229	0,222	0,222	0,156	0,150	0,251	0,141	0,196	0,153	0,234	0,269	0,206	0,253
bak11	0,127	0,386	0,450	0,378	0,409	0,252	1,000	0,429	0,452	0,242	0,394	0,345	0,401	0,178	0,358	0,296	0,202	0,238	0,256	0,383
bak13	0,221	0,386	0,520	0,474	0,321	0,229	0,429	1,000	0,325	0,318	0,315	0,397	0,409	0,266	0,343	0,347	0,190	0,188	0,269	0,338
bes3	0,104	0,381	0,404	0,446	0,338	0,222	0,452	0,325	1,000	0,288	0,396	0,279	0,320	0,157	0,339	0,289	0,176	0,192	0,155	0,265
bes6	0,160	0,219	0,331	0,296	0,259	0,222	0,242	0,318	0,288	1,000	0,130	0,284	0,297	0,297	0,322	0,327	0,254	0,185	0,185	0,246
gy2	0,202	0,450	0,360	0,380	0,261	0,156	0,394	0,315	0,396	0,130	1,000	0,232	0,360	0,117	0,189	0,243	0,232	0,361	0,312	0,306
gy3	0,197	0,232	0,361	0,376	0,171	0,150	0,345	0,397	0,279	0,284	0,232	1,000	0,385	0,170	0,344	0,281	0,174	0,203	0,134	0,423
gy7	0,278	0,391	0,487	0,398	0,285	0,251	0,401	0,409	0,320	0,297	0,360	0,385	1,000	0,277	0,392	0,324	0,315	0,302	0,406	0,285
m2	0,194	0,198	0,236	0,288	0,060	0,141	0,178	0,266	0,157	0,297	0,117	0,170	0,277	1,000	0,467	0,593	0,258	0,274	0,279	0,271
m3	0,218	0,339	0,370	0,351	0,262	0,196	0,358	0,343	0,339	0,322	0,189	0,344	0,392	0,467	1,000	0,558	0,294	0,307	0,351	0,332
m4	0,235	0,275	0,436	0,395	0,154	0,153	0,296	0,347	0,289	0,327	0,243	0,281	0,324	0,593	0,558	1,000	0,291	0,326	0,271	0,362
y4	0,206	0,284	0,237	0,309	0,155	0,234	0,202	0,190	0,176	0,254	0,232	0,174	0,315	0,258	0,294	0,291	1,000	0,442	0,392	0,362
y5	0,166	0,399	0,234	0,279	0,192	0,269	0,238	0,188	0,192	0,185	0,361	0,203	0,302	0,274	0,307	0,326	0,442	1,000	0,305	0,318
y7	0,209	0,298	0,359	0,330	0,225	0,206	0,256	0,269	0,155	0,185	0,312	0,134	0,406	0,279	0,351	0,271	0,392	0,305	1,000	0,333
y8	0,233	0,304	0,456	0,381	0,261	0,253	0,383	0,338	0,265	0,246	0,306	0,423	0,285	0,271	0,332	0,362	0,362	0,318	0,333	1,000

Tablo 4.10 incelendiğinde maddeler arasındaki korelasyonun 0,02 ile 0,54 değerleri arasında dağıldığı görülmektedir. En düşük korelasyonlar 0,020 ile abo3 maddesi ile bak7 maddesi; 0,060 değeri ile bak7 ve m2 maddeleri arasındadır. En yüksek korelasyonlar 0,546 ile ayi6 ve ayi 7 arasında; 0,558 ile m3 ve m4 arasında ve 0,593 değeri ile m2 ve m4 arasındadır.

Tablo 4.11’de ölçeğin için istatistik özeti verilmiştir.

Tablo 4.11. Ölçeğin istatistik özeti.

	Ortalama	En küçük değer	En büyük değer	Yaygınlık	Varyans
Madde ortalamaları	1,883	1,481	2,525	1,044	0,087
Madde varyansları	0,836	0,575	1,151	0,576	0,033
Maddeler arası korelasyonlar	0,293	0,020	0,593	0,573	0,010

Tablo 4.11 incelendiğinde madde ortalamalarının 1,48 ile 2,53 değerleri arasında dağıldığı görülmektedir. Bu ortalama bir ile dört arasında alınabilecek puan ortalamalarından küçük değere daha yakındır; madde ortalamaları pozitif çarpık bir yapıya sahiptir.

Tablo 4.12’de ölçeğe ait için madde-bütün istatistikleri verilmiştir.

Tablo 4.12. Ölçeğe ait madde-bütün istatistikleri.

Madde kodu	Madde silindiğinde bütün ortalaması	Madde silindiğinde bütün varyansı	Madde-bütün korelasyon katsayısı	R ²	Madde Silindiğinde Cronbach’s Alpha
abo3	35,1390	99,127	,318	,168	,889
ayi3	36,0373	98,084	,555	,412	,882
ayi6	36,0475	96,637	,647	,524	,879
ayi7	36,0407	96,753	,620	,470	,880
bak7	35,9593	98,400	,428	,375	,885
bak8	35,7661	98,697	,385	,279	,887
bak11	36,1831	97,606	,562	,411	,881
bak13	36,0576	97,041	,574	,413	,881
bes3	36,1085	97,492	,498	,374	,883
bes6	35,6542	97,173	,445	,249	,885
gy2	35,9220	97,235	,483	,377	,883
gy3	36,0169	98,568	,466	,353	,884
gy7	35,8373	95,041	,604	,427	,880
m2	35,4068	96,562	,440	,428	,885
m3	35,5525	93,901	,590	,460	,880
m4	35,6475	94,467	,576	,523	,880
y4	35,2610	98,078	,461	,334	,884
y5	35,5831	97,604	,476	,356	,884
y7	35,5593	97,465	,484	,340	,883
y8	35,8441	96,785	,560	,397	,881

Tablo 4.12 incelendiğinde madde-bütün korelasyon katsayılarının 0,318 ile 0,647 değerlerinin arasında dağıldığı görülmektedir. Ölçeği oluşturan 20 maddenin ölçeğin bütünü ile orta düzeyde bir ilişkiye sahip olduğu söylenebilir.

Split Half Güvenilirliği

BEPDÖ'nün güvenilirliği aynı zamanda Split Half (testin iki yarıya bölünmesi) yöntemiyle de sınanmıştır. Bu esnada Spearman-Brown testi kullanılmıştır.

Tablo 4.13'te Split-Half testinin sonuçları verilmiştir.

Tablo 4.13. Split-Half testi Spearman-Brown katsayıları.

Ölçek kısmı	n	Spearman-Brown katsayısı
Birinci kısım	10	,891
İkinci kısım	10	

Tablo 4.13 incelendiğinde rastgele ikiye ayrılan ölçeğin Spearman-Brown katsayısının ,891 olduğu görülmektedir. Bu katsayının Cronbach's Alpha iç tutarlılık katsayısına yakın ve aynı zamanda bire yakın bir değer olduğu için yüksek olduğu söylenebilir. Ölçeğin rastgele ikiye ayrılan parçaları birbiriyle uyumludur ve güvenilirlik yüksek bir orandadır.

Ölçeğin İçeriği

Bu bölümde ölçeğin içeriği ve madde-bütün korelasyon katsayıları verilmiştir.

Tablo 4.14'te ölçeğin içeriği ve madde-bütün korelasyon katsayıları yer almaktadır.

Tablo 4.14. Ölçeğin kodları, içerikleri ve madde-bütün korelasyon katsayıları.

Madde kodu	Madde içeriği	Madde-bütün korelasyon katsayısı
bes3	Bebeğim yemek sürecinde benim kucağımda olmak ister.	.498
bes6	Bebeğimin yemek yeme süreci benim için bir problemdir.	.445
ayi3	Bebeğim akranlarına karşı zarar verici davranışlarda bulunur.	.555
ayi6	Bebeğim kendisi ile iletişime geçmek istediğimde bunu reddeder.	.647
ayi7	Bebeğimin iletişim süreci benim için bir problemdir.	.620
y4	Bebeğim bir yönergeyi yerine getirmek istemediğinde bağırma, ağlama, kaçma, tepinme gibi davranışlar gösterir.	.461
y5	Bebeğim bir yönergeyi yerine getirmek istemediğinde vurma; nesnelere kırma, parçalama, fırlatma gibi davranışlar gösterir.	.476
y7	Bebeğim yapmasını istemediğim bir şeyin sebebini açıkladığımda sakinleşmez.	.484
y8	Bebeğimden bir şeyi yapmasını ya da yapmamasını istemek benim için bir problemdir.	.560
bak7	Bebeğim kıyafetlerini çıkarmak istemez.	.428
bak8	Bebeğim kıyafetlerini giymek istemez.	.385
bak11	Bebeğim ayakkabılarını giymek istemez.	.562
bak13	Bebeğimin bakım süreci benim için problemdir.	.574
m2	Teknolojik cihazları bebeğimin elinden almakta ya da kapatmakta zorlanırım.	.440
m3	Bebeğimi bazı konularda ikna edebilmek için teknolojik cihazları ödül olarak kullanıyorum.	.590
m4	Bebeğimin teknolojik cihazlara yönelik ilgisini kontrol etmek benim için bir problemdir.	.576
gy2	Bebeğim eşyaları ya da oyuncakları kullanılamaz hale getirir.	.483
gy3	Bebeğimle evde vakit geçirmek benim için bir problemdir.	.466
gy7	Bebeğimle birlikte gezmeye gitmek benim için bir problemdir.	.604
abo3	Bebeğimle ilgilenmek vaktimin çoğunu aldığı için sosyal çevremle vakit geçiremiyorum.	.318

Tablo 4.14 incelendiğinde, elenen maddelerden sonra iki maddenin .40 değerinin altına düştüğü görülmektedir. Ölçekten çıkarılan maddelerin bu maddelerle korelasyonlarının bu durumu etkilediği söylenebilir.

BEPDÖ nihai formu, kalan 20 maddenin sıralarının değiştirilmesi ve 1-20 arasında numaralandırılmasıyla elde edilmiştir.

4.2. Karma Araştırmaya İlişkin Bulgular

Bu bölümde karma araştırmaya ilişkin bulgular ve yapılan analizler yer almaktadır. Karma araştırma toplam 404 ebeveynin katılımıyla gerçekleştirilmiştir.

4.2.1. Nicel Araştırmaya İlişkin Bulgular

Tablo 4.15'te karma araştırmaya ilişkin Cronbach's Alpha iç tutarlılık katsayısı yer almaktadır.

Tablo 4.15. Karma araştırma için Cronbach's Alpha iç tutarlılık katsayısı.

Cronbach's Alpha	n	Standardize maddeler üzerinden Cronbach's Alpha
0,879	20	0,886

Tablo 4.15 incelendiğinde Cronbach's Alpha iç tutarlılık katsayısının yüksek bir değerde olduğu görülmektedir. Bu değer ölçeğin geliştirilme sürecindeki Cronbach's Alpha değerine yakın olduğu için güvenilirliği desteklemektedir.

Tablo 4.16'da BEPDÖ maddelerinin araştırmadaki tanımlayıcı istatistikleri verilmiştir.

Tablo 4.16. BEPDÖ maddelerinin araştırmadaki tanımlayıcı istatistikleri.

Madde Numarası	Madde İeriği	Ortalama	Standart sapma	En küçük değer	En büyük değer	Standart hata	Çarpıklık
1	Bebeğim kıyafetlerini giymek istemez.	1,957	0,8792	1,00	4,00	0,0432	0,600
2	Bebeğim ayakkabılarını giymek istemez.	1,680	0,7782	1,00	4,00	0,0383	0,842
3	Bebeğimle birlikte gezmeye gitmek benim için bir problemdir.	1,576	0,7508	1,00	4,00	0,0369	1,185
4	Bebeğim akranlarına karşı zarar verici davranışlarda bulunur.	1,424	0,7288	1,00	4,00	0,0359	1,722
5	Bebeğim kıyafetlerini çıkarmak istemez.	1,722	0,7703	1,00	4,00	0,0379	0,810
6	Bebeğim yemek sürecinde benim kucağımda olmak ister.	1,971	1,0677	1,00	4,00	0,0525	0,719
7	Bebeğimi bazı konularda ikna edebilmek için teknolojik cihazları ödöl olarak kullanıyorum.	2,065	1,0063	1,00	4,00	0,0494	0,512
8	Bebeğimin yemek yeme süreci benim için bir problemdir.	1,988	0,9779	1,00	4,00	0,0481	0,649
9	Bebeğimle evde vakit geçirmek benim için bir problemdir.	1,349	0,6745	1,00	4,00	0,0331	2,056
10	Teknolojik cihazları bebeğimin elinden almakta ya da kapatmakta zorlanırım.	1,889	0,9363	1,00	4,00	0,0460	0,702
11	Bebeğim yapmasını istemediğim bir şeyin sebebini açıkladığımda sakinleşmez.	1,759	0,8251	1,00	4,00	0,0407	0,918
12	Bebeğimin teknolojik cihazlara yönelik ilgisini kontrol etmek benim için bir problemdir.	1,776	0,8571	1,00	4,00	0,0421	0,864
13	Bebeğimden bir şeyi yapmasını ya da yapmamasını istemek benim için bir problemdir.	1,672	0,7280	1,00	4,00	0,0357	0,820
14	Bebeğim bir yönergeyi yerine getirmek istemediğinde bağırma, ağlama, kaçma, tepinme gibi davranışlar gösterir.	2,198	0,9166	1,00	4,00	0,0450	0,506
15	Bebeğim kendisi ile iletişime geçmek istediğimde bunu reddeder.	1,501	0,7152	1,00	4,00	0,0351	1,389
16	Bebeğim bir yönergeyi yerine getirmek istemediğinde vurma; nesnelere kırma, parçalama, fırlatma gibi davranışlar gösterir.	1,668	0,7907	1,00	4,00	0,0389	1,018
17	Bebeğim eşyaları ya da oyuncakları kullanılamaz hale getirir.	1,489	0,7672	1,00	4,00	0,0377	1,552
18	Bebeğimin iletişim süreci benim için bir problemdir.	1,463	0,6936	1,00	4,00	0,0340	1,487
19	Bebeğimle ilgilenmek vaktimin çoğunu aldığı için sosyal çevremle vakit geçiremiyorum.	1,728	0,8931	1,00	4,00	0,0438	1,094
20	Bebeğimin bakım süreci benim için problemdir.	1,330	0,6441	1,00	4,00	0,0316	2,016

Tablo 4.16 incelendiğinde maddelerin standart hatalarının düşük olduğu görülmektedir; bu durum madde puanlarının evrene benzer yapıda olduğu şeklinde yorumlanabilir. Madde ortalamaları 1,330 ile 2,198 aralığında yer almaktadır; bu değerler her bir maddenin alabileceği en düşük puan olan bir ve en yüksek puan olan dört arasında en düşük puana yakın şekilde seyretmektedir. Puan dağılımları pozitif çarpık bir yapıdadır.

Toplam Puan İstatistikleri

Bu bölümde toplam puana ilişkin istatistiksel bilgilere yer verilmiştir.

Tablo 4.17’de BEPDÖ toplam puan ortalamalarına ilişkin tanımlayıcı istatistikler yer almaktadır.

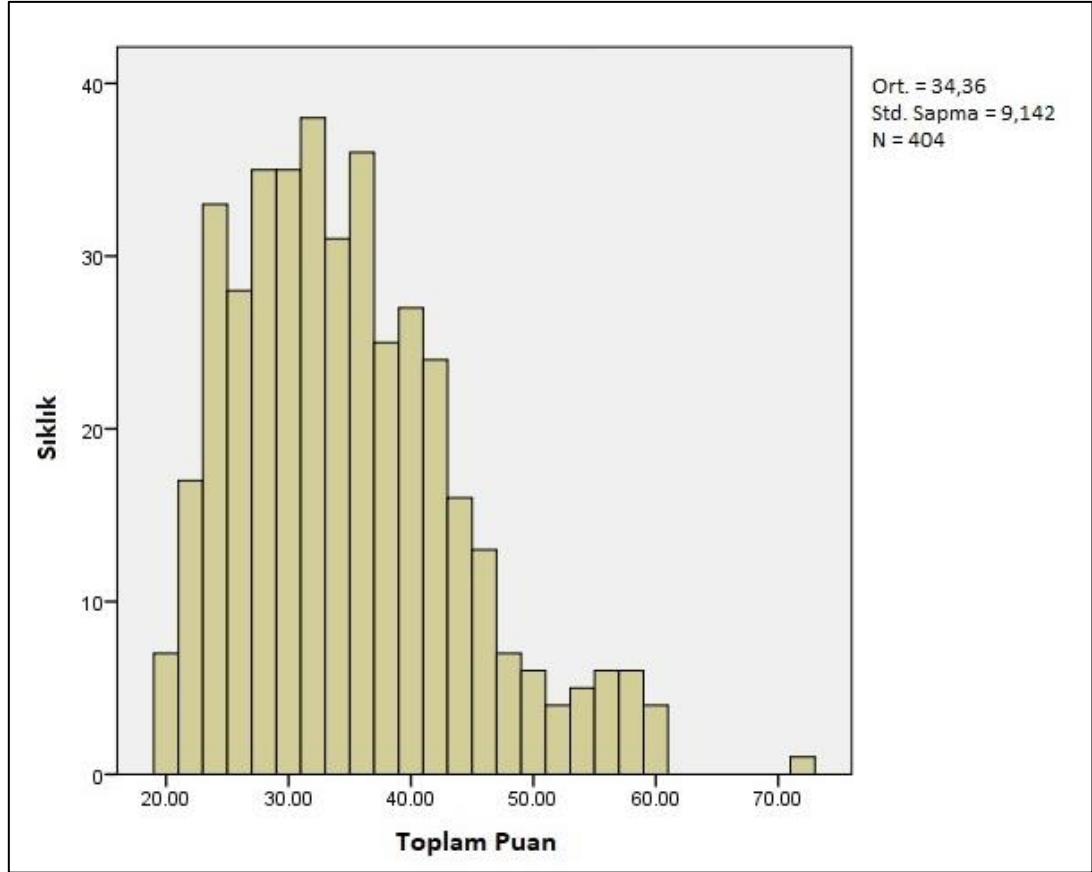
Tablo 4.17. BEPDÖ toplam puan ortalamalarına ilişkin tanımlayıcı istatistikler.

n	Ortalama	Standart sapma	Standart hata	En küçük değer	En büyük değer	Ortanca	Çarpıklık	Varyans
404	34,3564	9,14247	0,45485	20,00	71,00	33,00	0,818	83,585

Tablo 4.17 incelendiğinde ortalamanın en küçük değere yakın olduğu görülmektedir, dağılımın pozitif çarpık bir yapıda olduğu söylenebilir.

BEPDÖ toplam puan ortalamalarına yönelik normallik testleri Kolmogorov-Smirnov ve Saphiro-Wilk testleri ile 404 serbestlik derecesinde yapılmıştır. Her iki değer için de anlamlılık düzeyi 0,05’in altında kalmıştır; istatistiksel olarak normal dağılım göstermemektedir.

Toplam puanın ortalamalarının dağılımına ilişkin histogram Grafik 1’de verilmiştir.

Grafik 4.1. Toplam puan ortalamalarına yönelik histogram.

Grafik 4.1’de toplam puan ortalamalarına ait histogramda dağılımın normal olmadığı, pozitif çarpık bir yapıda olduğu görülmektedir.

Nonparametrik Test Analizleri

Bu bölümde BEPDÖ toplam puan ortalamalarının çeşitli değişkenlere göre farklılığı incelenmiştir. Dağılımın normal olmadığı göz önüne alınarak ikili bağımsız gruplarda Mann Whitney-U, üç ve üzerindeki bağımsız gruplarda Kruskal Wallis-H testi uygulanmıştır. Anlamlı bir fark bulunan üç ve üzerindeki bağımsız gruplarda farkın hangi gruplar arasında olduğunun bulunması için gruplar ikili şekilde Mann Whitney-U testi ile karşılaştırılmıştır.

Tablo 4.18’de formu dolduran ebeveynin cinsiyetine göre (anne, baba) toplam puan ortalamalarının farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir.

Tablo 4.18. Formu dolduran ebeveyne göre BEPDÖ toplam puan ortalamalarına yönelik Mann Whitney-U testi sonuçları.

Gruplar	n	\bar{X}	Ortanca	En küçük değer	En büyük değer	Standart sapma	Sıra ortalaması	z	p
Anne	309	34,0809	32,00	20,00	71,00	9,36541	196,76		
Baba	95	35,2526	34,00	20,00	57,00	8,36020	221,17		
Toplam	404	34,3564	33,00	20,00	71,00	9,14247		-1,784	0,74*

*p>0,05.

Tablo 4.18 incelendiğinde p değerinin belirlenen anlamlılık düzeyi olan 0,05'ten büyük olduğu görülmektedir. Problem davranış puan ortalamaları, formu dolduran anne ve baba arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Tablo 4.19'da formu dolduran ebeveynin medeni durumuna ilişkin tanımlayıcı istatistikler verilmiştir. Gruplar arasındaki farktan dolayı uygulanan güç testinde, gözlenen değerlerin düşük çıkması sebebiyle nonparametrik test uygulanamamıştır.

Tablo 4.19. Formu dolduran ebeveynin medeni durumuna göre BEPDÖ toplam puan ortalamalarının tanımlayıcı istatistikleri.

Gruplar	n	\bar{X}	Ortanca	En küçük değer	En büyük değer	Standart sapma
Evli	385	34,4468	33,00	20,00	71,00	9,26226
Boşanmış	19	32,5263	31,00	23,00	45,00	6,12253
Toplam	404	34,3564	33,00	20,00	71,00	9,14247

Tablo 4.19 incelendiğinde evli ve boşanmış ebeveynlerin puan ortalamalarının birbirine yakın değerlerde olduğu görülmektedir, ebeveynin medeni durumuna göre BEPDÖ puan ortalamalarında önemli ölçüde bir farklılığın bulunmadığı söylenebilir.

Tablo 4.20'de formu dolduran ebeveynin aile yapısına göre toplam puanın tanımlayıcı istatistikleri verilmiştir. Gruplar arasındaki farktan dolayı güç testi uygulanmış, gözlenen değerlerin düşük çıkması sebebiyle nonparametrik test uygulanamamıştır.

Tablo 4.20. Formu dolduran ebeveynin aile yapısına göre BEPDÖ toplam puan ortalamalarının tanımlayıcı istatistikleri.

Gruplar	n	\bar{X}	Ortanca	En küçük değer	En büyük değer	Standart sapma
Çekirdek aile	347	34,5014	33,00	20,00	71,00	9,43777
Geniş aile	41	33,7317	34,00	23,00	56,00	7,39603
Boşanmış/tek ebeveynli aile	16	32,8125	32,00	23,00	45,00	6,41060
Toplam	404	34,3564	33,00	20,00	71,00	9,14247

Tablo 4.20 incelendiğinde ortalamaların birbirine yakın değerde olduğu görülmektedir, BEPDÖ puan ortalamaları aile tipine göre önemli bir farklılık göstermediği söylenebilir.

Tablo 4.21’de annelerin yaşına göre toplam puan ortalamasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı incelenmiştir.

Tablo 4.21. Annelerin yaş aralıklarına göre BEPDÖ toplam puan ortalamalarına yönelik Kruskal Wallis-H testi sonuçları.

Gruplar	n	\bar{X}	Ortanca	En küçük değer	En büyük değer	Standart sapma	Sıra ortalaması	χ^2	sd	p
25 yaş ve altı	75	34,0400	32,00	20,00	60,00	9,90146	194,67			
26-30 yaş	164	35,1402	34,00	20,00	71,00	9,64199	210,43			
31-35 yaş	113	33,2655	33,00	20,00	60,00	7,91136	193,18			
36-40 yaş	36	34,8611	32,00	21,00	59,00	9,73698	207,00			
41 yaş ve üstü	16	34,3750	33,00	25,00	43,00	6,81053	213,66			
Toplam	404	34,3564	33,00	20,00	71,00	9,14247		2,015	4	0,733*

*p>0,05.

Tablo 4.21 incelendiğinde p değerinin 0,05’ten büyük olduğu görülmektedir. Annelerin yaş aralıklarına göre problem davranış puan ortalamalarında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 4.22’de annelerin öğrenim düzeylerine göre toplam puan ortalamalarında anlamlı bir farklılık olup olmadığı incelenmiştir.

Tablo 4.22. Annelerin öğrenim düzeylerine göre BEPDÖ toplam puan ortalamalarına yönelik Kruskal Wallis-H testi sonuçları.

Gruplar	n	\bar{X}	Ortanca	En küçük değer	En büyük değer	Standart sapma	Sıra ortalaması	χ^2	sd	p
İlkokul	20	38,8000	36,00	21,00	58,00	11,69165	245,50			
Ortaokul	50	35,4200	35,00	20,00	59,00	9,45039	216,45			
Lise	158	35,0949	34,00	20,00	60,00	9,08613	213,70			
Ön Lisans	51	33,6078	33,00	20,00	71,00	9,85714	191,33			
Üniversite	107	32,8411	31,00	20,00	60,00	8,41175	182,73			
Yüksek Lisans ve üzeri	18	31,1111	31,00	22,00	43,00	4,78833	166,78			
Toplam	404	34,3564	33,00	20,00	71,00	9,14247		10,112	5	0,072*

*p>0,05.

Tablo 4.22 incelendiğinde p değerinin 0,05'ten büyük olduğu görülmektedir. Annelerin öğrenim düzeyine göre problem davranış puan ortalamalarında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Tablo 4.23'te annelerin çalışma durumuna göre problem davranış puan ortalamalarında anlamlı bir farklılık olup olmadığı incelenmiştir.

Tablo 4.23. Annelerin çalışma durumlarına göre BEPDÖ toplam puan ortalamalarına yönelik Mann Whitney-U testi sonuçları.

Gruplar	n	\bar{X}	Ortanca	En küçük değer	En büyük değer	Standart sapma	Sıra ortalaması	z	p
Çalışıyor	139	32,9928	32,00	20,00	59,00	7,51857	189,35		
Çalışmıyor	265	35,0717	34,00	20,00	71,00	9,82607	209,40		
Toplam	404	34,3564	33,00	20,00	71,00	9,14247		-1,641	0,101*

*p>0,05.

Tablo 4.23 incelendiğinde p değerinin 0,05'ten büyük olduğu görülmektedir. Annelerin çalışma durumuna göre problem davranış puan ortalamalarında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık yoktur.

Tablo 4.24'te annelerin mesleklerine göre problem davranış puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir.

Tablo 4.24. Annelerin mesleklerine göre BEPDÖ toplam puan ortalamalarına yönelik Kruskal Wallis-H testi sonuçları.

Gruplar	n	\bar{X}	Ortanca	En küçük değer	En büyük değer	Standart sapma	Sıra ortalaması	χ^2	sd	p
İşçi	40	33,4250	34,00	20,00	59,00	7,99643	72,30			
Memur	66	32,7424	32,50	21,00	56,00	6,95991	69,06			
Serbest Meslek	27	33,0741	30,00	20,00	49,00	8,27845	69,04			
Diğer	6	32,5000	32,50	21,00	45,00	8,52643	69,33			
Toplam	139	32,9928	32,00	20,00	59,00	7,51857		0,184	3	0,980*

*p>0,05.

Tablo 4.24 incelendiğinde p değerinin 0,05 değerinden büyük olduğu görülmektedir. Annenin mesleğine göre problem davranış puan ortalamalarında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık yoktur.

Tablo 4.25'te babaların yaşına göre problem davranış puan ortalamalarında anlamlı bir farklılık olup olmadığı incelenmiştir.

Tablo 4.25. Babaların yaş aralıklarına göre BEPDÖ toplam puan ortalamalarına yönelik Kruskal Wallis-H testi sonuçları.

Gruplar	n	\bar{X}	Ortanca	En küçük değer	En büyük değer	Standart sapma	Sıra ortalaması	χ^2	sd	p
25 yaş altı	26	32,7308	30,50	20,00	50,00	9,02688	181,02			
26-30 yaş	85	35,0471	34,00	20,00	71,00	10,78790	205,06			
31-35 yaş	179	34,3073	33,00	20,00	60,00	8,86164	202,21			
36-40 yaş	76	34,6447	34,00	20,00	59,00	8,14322	211,00			
41 yaş ve üstü	38	33,5789	32,50	20,00	55,00	8,67002	195,83			
Toplam	404	34,3564	33,00	20,00	71,00	9,14247		1,451	4	0,835*

*p>0,05.

Tablo 4.25 incelendiğinde p değerinin 0,05'ten büyük olduğu görülmektedir. Babaların yaş aralıklarına göre problem davranış puan ortalamalarında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık yoktur.

Tablo 4.26’da babaların öğrenim düzeyine göre problem davranış puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir.

Tablo 4.26. Babaların öğrenim düzeyine göre BEPDÖ toplam puan ortalamalarına yönelik Kruskal Wallis-H testi sonuçları.

Gruplar	n	\bar{X}	Ortanca	En küçük değer	En büyük değer	Standart sapma	Sıra ortalaması	χ^2	sd	p
İlkokul	17	30,7059	31,00	21,00	45,00	6,95310	158,03			
Ortaokul	41	36,2195	35,00	20,00	58,00	10,95106	218,46			
Lise	126	34,3492	33,00	20,00	71,00	9,60943	199,94			
Ön Lisans	57	36,2281	35,00	20,00	60,00	10,67543	222,18			
Üniversite	133	34,2632	33,00	20,00	60,00	7,48624	208,68			
Yüksek lisans ve üzeri	30	30,7667	29,00	20,00	55,00	7,95541	151,83			
Toplam	404	34,3564	33,00	20,00	71,00	9,14247		10,948	5	0,052*

*p>0,05.

Tablo 4.26 incelendiğinde p değerinin belirlenen anlamlılık düzeyi olan 0,05 değerinden büyük olduğu görülmektedir. problem davranış puan ortalamaları, babaların öğrenim düzeyine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Tablo 4.27’de babanın çalışma durumuna göre toplam puanın tanımlayıcı istatistikleri verilmiştir. Gruplar arasındaki farktan dolayı güç testi uygulanmış, gözlenen değerin düşük çıkması sebebiyle nonparametrik test uygulanamamıştır.

Tablo 4.27. Babaların çalışma durumuna göre BEPDÖ toplam puan ortalamalarına yönelik tanımlayıcı istatistikleri.

Gruplar	n	\bar{X}	Ortanca	En küçük değer	En büyük değer	Standart sapma
Çalışıyor	398	34,4372	33,00	20,00	71,00	9,14781
Çalışmıyor	6	29,0000	29,00	21,00	37,00	7,58947
Toplam	404	34,3564	33,00	20,00	71,00	9,14247

Tablo 4.27 incelendiğinde gruplar arasındaki farktan dolayı ortalamalar arasındaki farkın herhangi bir sonuca işaret etmediği söylenebilir.

Tablo 4.28’de babaların mesleğine göre problem davranış puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir.

Tablo 4.28. Babaların mesleğine göre BEPDÖ toplam puan ortalamalarına yönelik Kruskal Wallis-H testi sonuçları.

Gruplar	n	\bar{X}	Ortanca	En küçük değer	En büyük değer	Standart sapma	Sıra ortalaması	χ^2	sd	p
İşçi	151	34,0993	32,00	20,00	71,00	10,32328	192,74			
Memur	120	34,8167	34,00	20,00	58,00	8,83365	210,37			
Serbest Meslek	117	34,5214	34,00	20,00	60,00	8,08105	210,29			
Diğer	16	32,1250	31,50	21,00	48,00	6,92700	178,63			
Toplam	404	34,3564	33,00	20,00	71,00	9,14247		2,794	3	0,424*

*p>0,05.

Tablo 4.28 incelendiğinde p değerinin 0,05’ten büyük olduğu görülmektedir. Babaların mesleğine göre problem davranış puan ortalamaları istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Tablo 4.29’da bebeğin cinsiyetine göre problem davranış puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir.

Tablo 4.29. Bebeğin cinsiyetine göre BEPDÖ toplam puan ortalamalarına yönelik Mann Whitney-U testi sonuçları.

Gruplar	n	\bar{X}	Ortanca	En küçük değer	En büyük değer	Standart sapma	Sıra ortalaması	z	p
Kız	178	33,9494	32,00	20,00	60,00	8,97282	196,89		
Erkek	226	34,6770	34,00	20,00	71,00	9,28114	206,92		
Toplam	404	34,3564	33,00	20,00	71,00	9,14247		-0,857	0,391*

*p>0,05.

Tablo 4.29 incelendiğinde p değerinin 0,05'ten küçük olduğu görülmektedir. Bebeğin cinsiyetine göre problem davranış puan ortalamalarında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 4.30'da bebeğin ay grubuna göre problem davranış puan ortalamalarında anlamlı bir farklılık görülüp görülmediği incelenmektedir.

Tablo 4.30. Bebeğin ay grubuna göre BEPDÖ toplam puan ortalamalarına yönelik Kruskal Wallis-H testi sonuçları.

Gruplar	n	\bar{X}	Ortanca	En küçük değer	En büyük değer	Standart sapma	Sıra ortalaması	X^2	sd	p
19-24 ay	122	33,4344	31,00	20,00	60,00	9,46153	186,88			
25-30 ay	128	35,5313	35,00	20,00	71,00	9,39252	219,18			
31-36 ay	154	34,1104	32,50	20,00	60,00	8,61642	201,01			
Toplam	404	34,3564	33,00	20,00	71,00	9,14247		4,828	2	0,089*

*p>0,05.

Tablo 4.30 incelendiğinde p değerinin daha önceden belirlenen 0,05 anlamlılık düzeyinden büyük olduğu görülmektedir. Bebeğin ay grubuna göre problem davranış puan ortalamalarında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 4.31'de bebeğin herhangi eğitim kurumuna devam edip etmemesine göre problem davranış puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir.

Tablo 4.31. Bebeğin eğitim kurumuna devam edip etmemesine göre BEPDÖ toplam puan ortalamalarına yönelik Mann Whitney-U testi sonuçları.

Gruplar	n	\bar{X}	Ortanca	En küçük değer	En büyük değer	Standart sapma	Sıra ortalaması	z	p
Gidiyor	57	32,0702	31,00	20,00	54,00	7,95941	173,54		
Gitmiyor	347	34,7320	34,00	20,00	71,00	9,27893	207,26		
Toplam	404	34,3564	33,00	20,00	71,00	9,14247		-2,022	0,043*

*p<0,05.

Tablo 4.31 incelendiğinde p değerinin daha önceden belirlenen 0,05 anlamlılık düzeyinden düşük olduğu görülmektedir. Bebeğin eğitim kurumuna devam edip etmemesine göre, problem davranış puan ortalamalarında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık vardır. Bir eğitim kurumuna devam eden bebeklerde problem davranış puan ortalaması daha düşüktür.

Tablo 4.32’de bebeğin bakımını aile dışından üstlenen birinin olup olmamasına göre problem davranış puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir.

Tablo 4.32. Bebeğin bakımını aile dışından üstlenen birinin olup olmamasına göre BEPDÖ toplam puan ortalamalarına yönelik Mann Whitney-U testi sonuçları.

Gruplar	n	\bar{X}	Ortanca	En küçük değer	En büyük değer	Standart sapma	Sıra ortalaması	z	p
Yok	277	34,6065	33,00	20,00	71,00	9,68603	202,93		
Var	127	33,8110	34,00	20,00	59,00	7,83534	201,56		
Toplam	404	34,3564	33,00	20,00	71,00	9,14247		-0,110	0,912*

*p>0,05.

Tablo 4.32 incelendiğinde p değerinin 0,05’ten büyük olduğu görülmektedir. Bebeğin bakımını aile dışından üstlenen birinin olup olmamasına göre problem davranış puan ortalamalarında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık yoktur.

Tablo 4.33’te bebeğin bakımını aile dışından üstlenen kişinin kim olduğuna göre problem davranış puan ortalamalarında anlamlı bir farklılık olup olmadığı incelenmiştir.

Tablo 4.33. Bebeğin bakımını aile dışından üstelen kişiye göre BEPDÖ toplam puan ortalamalarına yönelik Mann Whitney-U testi sonuçları.

Gruplar	n	\bar{X}	Ortanca	En küçük değer	En büyük değer	Standart sapma	Sıra ortalaması	z	p
Bakıcı	39	33,1795	33,00	20,00	50,00	7,23977	62,85		
Akraba	88	34,1250	34,00	20,00	59,00	8,07268	64,51		
Toplam	127	33,8346	34,00	20,00	59,00	7,81001		-0,235	0,814*

*p>0,05.

Tablo 4.33 incelendiğinde p değerinin 0,05'ten büyük olduğu görülmektedir. Bebeğin bakımını aile dışından üstlenen kişiye göre problem davranış puan ortalamalarında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık yoktur.

Tablo 4.34'te annenin hamilelik durumuna göre toplam puanın tanımlayıcı istatistikleri verilmiştir. Gruplar arasındaki farktan dolayı güç testi uygulanmış, gözlenen değerin düşük çıkması sebebiyle nonparametrik test uygulanamamıştır.

Tablo 4.34. Annenin hamilelik durumuna göre BEPDÖ toplam puan ortalamalarına yönelik tanımlayıcı istatistikleri.

Gruplar	n	\bar{X}	Ortanca	En küçük değer	En büyük değer	Standart sapma
Hamile	26	37,2308	35,00	21,00	60,00	10,97017
Hamile değil	378	34,1587	33,00	20,00	71,00	8,98665
Toplam	404	34,3564	33,00	20,00	71,00	9,14247

Tablo 4.34 incelendiğinde puan ortalamalarının birbirine yakın değerlerde olduğu görülmektedir, annenin hamilelik durumuna göre BEPDÖ puan ortalamalarında önemli ölçüde bir farklılığın bulunmadığı söylenebilir.

Tablo 4.35'te ailenin sahip olduğu toplam çocuk sayısına göre problem davranış puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir.

Tablo 4.35. Ailenin sahip olduğu toplam çocuk sayısına göre BEPDÖ toplam puan ortalamalarına yönelik Kruskal Wallis-H testi sonuçları.

Gruplar	n	\bar{X}	Ortanca	En küçük değer	En büyük değer	Standart sapma	Sıra ortalaması	χ^2	sd	p	Anlamlı farklılık
1 çocuk	213	32,9108	32,00	20,00	60,00	7,88577	186,85				
2 çocuk	148	35,3716	34,00	20,00	60,00	9,77174	213,85				1-2
3 çocuk ve üzeri	43	38,0233	37,00	20,00	71,00	11,22177	240,94				1-3
Toplam	404	34,3564	33,00	20,00	71,00	9,14247		9,899	2	0,007*	

*p<0,05.

Tablo 4.35 incelendiğinde p değerinin 0,05'ten küçük olduğu görülmektedir. Ailenin sahip olduğu toplam çocuk sayısına göre problem davranış puan ortalamalarında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık vardır. Hangi gruplar arasında bu farklılığın olduğunun anlaşılabilmesi için ikili gruplar arasında Mann Whitney-U testi yapılmıştır. İki çocuğa sahip olan ebeveynlerin bir çocuğa sahip olanlara oranla problem davranış puan ortalaması daha yüksektir (p=0,030, p<0,05). Aynı şekilde, üç ve üzeri çocuğa sahip olan ebeveynlerin bir çocuğu olanlara oranla problem davranış puan ortalaması daha yüksektir (p=0,006, p<0,05). İki çocuğu olan ebeveynlerle üç ve üzeri çocuğu olan ebeveynler arasında ise problem davranış puan ortalamalarında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 4.36'da hakkında form doldurulan bebeğin doğum sırasına göre problem davranış puan ortalamalarında anlamlı bir farklılığın olup olmadığı incelenmiştir.

Tablo 4.36. Hakkında form doldurulan bebeğin doğum sırasına göre BEPDÖ toplam puan ortalamalarına yönelik Kruskal Wallis-H testi sonuçları.

Gruplar	n	\bar{X}	Ortanca	En küçük değer	En büyük değer	Standart sapma	Sıra ortalaması	z	p
1. doğum	262	33,5229	32,00	20,00	60,00	8,55977	193,18		
2. ve üzeri doğum	142	35,8944	34,00	20,00	71,00	9,97991	219,70		
Toplam	404	34,3564	33,00	20,00	71,00	9,14247		-2,181	0,029*

*p<0,05.

Tablo 4.36 incelendiğinde p değerinin 0,05 değerinden büyük olduğu görülmektedir. Bebeğin doğum sırasına göre problem davranış puan ortalamalarında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık vardır. İlk doğum sırasına sahip bebeklerin problem davranış puan ortalaması ikinci ve üzeri doğum sırasına sahip olan bebeklerinkine oranla daha düşüktür.

Tablo 4.37’de ailenin aylık gelirine göre problem davranış puan ortalamalarında anlamlı bir farklılık olup olmadığı incelenmiştir.

Tablo 4.37. Ailenin aylık gelirine göre BEPDÖ toplam puan ortalamalarına yönelik Kruskal Wallis-H testi sonuçları.

Gruplar	n	\bar{X}	Ortanca	En küçük değer	En büyük değer	Standart sapma	Sıra ortalaması	χ^2	sd	p
0-1500 TL	74	33,9459	32,50	20,00	60,00	10,01901	191,50			
1501-3000 TL	129	34,0388	32,00	20,00	71,00	10,25107	193,28			
3001-4500 TL	110	35,9182	35,00	20,00	57,00	8,63015	226,82			
4501-6000 TL	44	34,0000	34,00	21,00	47,00	6,68911	209,00			
6001-7500 TL	31	31,8710	32,00	22,00	50,00	6,20614	174,26			
Toplam	16	33,8750	33,00	20,00	54,00	8,99537		8,225	5	0,144*

*p>0,05.

Tablo 4.37 incelendiğinde p değerinin 0,05’ten büyük olduğu görülmektedir. Ailenin aylık gelirine göre problem davranış puan ortalamalarında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık yoktur.

Tablo 4.38’de ailenin çocuk eğitiminde herhangi bir kaynaktan yararlanma durumuna göre problem davranış puan ortalamalarında anlamlı bir farklılık olup olmadığı incelenmiştir.

Tablo 4.38. Ailenin çocuk eğitiminde bir kaynaktan yararlanma durumuna göre BEPDÖ toplam puan ortalamalarına yönelik Mann Whitney-U testi sonuçları.

Gruplar	n	\bar{X}	Ortanca	En küçük değer	En büyük değer	Standart sapma	Sıra ortalaması	z	p
Evvet	318	34,3522	33,00	20,00	71,00	9,33643	201,02		
Hayır	86	34,3721	35,00	20,00	60,00	8,43807	207,99		
Toplam	404	34,3564	33,00	20,00	71,00	9,14247		-0,492	0,623*

*p>0,05.

Tablo 4.38 incelendiğinde p değerinin 0,05’ten büyük olduğu görülmektedir. Ailenin çocuk eğitiminde bir kaynaktan faydalanma durumuna göre problem davranış puan ortalamalarında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık yoktur.

Tablo 4.39’da çocuk eğitiminde kaynak olarak aile büyüklerinden yararlanmaya göre problem davranış puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir.

Tablo 4.39. Çocuk eğitiminde kaynak olarak aile büyüklerinden yararlanmaya göre BEPDÖ toplam puan ortalamalarına yönelik Mann Whitney-U testi sonuçları.

Gruplar	n	\bar{X}	Ortanca	En küçük değer	En büyük değer	Standart sapma	Sıra ortalaması	z	p
Hayır	193	33,0000	31,00	20,00	71,00	9,01561	145,47		
Evvet	125	36,4400	35,00	20,00	58,00	9,47356	181,16		
Toplam	318	34,3522	33,00	20,00	71,00	9,33643		-3,383	0,001*

*p<0,05.

Tablo 4.39 incelendiğinde p değerinin 0,05’ten küçük olduğu görülmektedir. Çocuk eğitiminde kaynak olarak aile büyüklerinden yararlanmaya göre problem davranış puan ortalamalarında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık vardır. Çocuk eğitiminde

aile büyüklerinden kaynak olarak yararlananlarda problem davranış puan ortalaması yararlanmayanlara oranla daha yüksektir.

Tablo 4.40'da çocuk eğitiminde yazılı kaynaklardan yararlanmaya göre problem davranış puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir.

Tablo 4.40. Çocuk eğitiminde yazılı kaynaklardan yararlanmaya göre BEPDÖ toplam puan ortalamalarına yönelik Mann Whitney-U testi sonuçları.

Gruplar	n	\bar{X}	Ortanca	En küçük değer	En büyük değer	Standart sapma	Sıra ortalaması	z	p
Hayır	202	35,2871	34,00	20,00	58,00	9,27720	170,06		
Evet	116	32,7241	31,00	20,00	71,00	9,25446	141,11		
Toplam	318	34,3522	33,00	20,00	71,00	9,33643		-2,705	0,007*

*p<0,05.

Tablo 4.40 incelendiğinde p değerinin 0,05'ten küçük olduğu görülmektedir. Çocuk eğitiminde yazılı kaynaklardan yararlanmaya göre problem davranış puan ortalamaları istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermektedir. Yazılı kaynaklardan yararlananlarda problem davranış puan ortalaması yararlanmayanlara oranla daha düşüktür.

Tablo 4.41'de çocuk eğitiminde kaynak olarak medyayı kullanmaya göre problem davranış puan ortalamalarının anlamlı bir fark gösterip göstermediği incelenmiştir.

Tablo 4.41. Çocuk eğitiminde medyayı kaynak olarak kullanmaya göre BEPDÖ toplam puan ortalamalarına yönelik Mann Whitney-U testi sonuçları.

Gruplar	n	\bar{X}	Ortanca	En küçük değer	En büyük değer	Standart sapma	Sıra ortalaması	z	p
Hayır	279	34,1756	32,00	20,00	71,00	9,31008	157,42		
Evet	39	35,6154	34,00	20,00	57,00	9,54936	174,38		
Toplam	318	34,3522	33,00	20,00	71,00	9,33643		-1,080	0,280*

*p>0,05.

Tablo 4.41 incelendiğinde p değerinin 0,05 değerinden büyük olduğu görülmektedir. Çocuk eğitiminde kaynak olarak medyayı kullanmaya göre problem davranış puan ortalamalarında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık yoktur.

Tablo 4.42’de çocuk eğitiminde kaynak olarak sosyal medyayı kullanmaya göre problem davranış puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir.

Tablo 4.42. Çocuk eğitiminde sosyal medyayı kaynak olarak kullanma durumuna göre BEPDÖ toplam puan ortalamalarına yönelik Mann Whitney-U testi sonuçları.

Gruplar	n	\bar{X}	Ortanca	En küçük değer	En büyük değer	Standart sapma	Sıra ortalaması	z	p
Hayır	216	34,1759	32,00	20,00	71,00	9,50919	156,88		
Evet	102	34,7255	33,00	20,00	58,00	8,99412	165,05		
Toplam	318	34,3522	33,00	20,00	71,00	9,33643		-0,741	0,459*

*p>0,05.

Tablo 4.42 incelendiğinde p değerinin 0,05’ten büyük olduğu görülmektedir. Çocuk eğitiminde sosyal medyayı kaynak olarak kullanmaya göre problem davranış puan ortalamalarında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık yoktur.

Tablo 4.43’te çocuk eğitiminde kaynak olarak çocuk doktorundan yararlanmaya göre problem davranış puan ortalamalarının anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir.

Tablo 4.43. Çocuk eğitiminde kaynak olarak çocuk doktorundan yararlanmaya göre BEPDÖ toplam puan ortalamalarına yönelik Mann Whitney-U testi sonuçları.

Gruplar	n	\bar{X}	Ortanca	En küçük değer	En büyük değer	Standart sapma	Sıra ortalaması	z	p
Hayır	199	34,6281	33,00	20,00	71,00	9,78519	160,53		
Evet	119	33,8908	33,00	20,00	60,00	8,55371	157,78		
Toplam	318	34,3522	33,00	20,00	71,00	9,33643		-0,258	0,796*

*p>0,05.

Tablo 4.43 incelendiğinde p değerinin 0,05'ten büyük olduğu görülmektedir. Çocuk eğitiminde kaynak olarak çocuk doktorundan yararlanmaya göre problem davranış puan ortalamalarında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık yoktur.

Tablo 4.44'te çocuk eğitiminde kaynak olarak alan uzmanından yararlanmaya göre problem davranış puan ortalamalarında anlamlı bir farklılığın olup olmadığı incelenmiştir.

Tablo 4.44. Çocuk eğitiminde kaynak olarak alan uzmanından yararlanmaya göre BEPDÖ toplam puan ortalamalarına yönelik Mann Whitney-U testi sonuçları.

Gruplar	n	\bar{X}	Ortanca	En küçük değer	En büyük değer	Standart sapma	Sıra ortalaması	z	p
Hayır	230	34,9696	33,00	20,00	71,00	9,78877	164,83		
Evet	88	32,7386	31,00	21,00	60,00	7,85866	145,57		
Toplam	318	34,3522	33,00	20,00	71,00	9,33643		-1,673	0,094*

*p>0,05.

Tablo 4.44 incelendiğinde p değerinin 0,05'ten büyük olduğu görülmektedir. Çocuk eğitiminde kaynak olarak alan uzmanından yararlanmaya göre problem davranış puan ortalamalarında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Tablo 4.45'te çocuk eğitiminde diğer kaynaklardan yararlanmaya göre toplam puanın tanımlayıcı istatistikleri verilmiştir. Gruplar arasındaki fark sebebiyle nonparametrik test uygulanamamıştır.

Tablo 4.45. Çocuk eğitiminde diğer kaynaklardan yararlanmaya göre BEPDÖ toplam puan ortalamalarının tanımlayıcı istatistikleri.

Gruplar	n	\bar{X}	Ortanca	En küçük değer	En büyük değer	Standart sapma
Hayır	310	34,5323	33,00	20,00	71,00	9,36066
Evet	8	27,3750	27,50	22,00	35,00	4,74906
Toplam	318	34,3522	33,00	20,00	71,00	9,33643

Tablo 4.45 incelendiğinde gruplar arasında büyük oranda farklılık olduğu görülmektedir, bu sebeple ortalamalar arasındaki farkın herhangi bir sonuca işaret etmediği söylenebilir.

4.2.2. Nitel Araştırmaya İlişkin Bulgular

Bu bölümde nitel araştırmaya ilişkin ana kodlara, alt kodlara, tablolara ve açıklamalara yer verilmiştir.

Tablo 4.46’da bebeklerinin yapmaktan ya da yaşamaktan hoşlanmadığı şeylerin neler olduğuna dair ebeveyn cevaplarının ana ve alt kodları yer almaktadır.

Tablo 4.46. “Bebeginizin yapmaktan hiç hoşlanmadığı şeyler nelerdir?” sorusuna verilen cevapların ana ve alt kodları.

Ana kodlar	Alt kodlar	n	%
Beslenme	yemek yemek	89	23,6
	meyve yemek	1	0,3
	peynir yemek	1	0,3
Özbakım	banyo yapmak	37	9,8
	giyinme ile ilgili şeyler	29	7,7
	bez değiştirmek	11	2,9
	ilaç içmek	5	1,3
	saç taratmak	4	1,1
	saç kestirmek	2	0,5
	soyunmak	2	0,5
	tırnak kestirmek	2	0,5
	banyodan çıkmak	1	0,3
	el-yüz yıkamak	1	0,3
	tuvalete gitmek	1	0,3
	Uyku	uyumak	36
başka yerde uyumak		1	0,3
emziksiz uyumak		1	0,3
uyanmak		1	0,3

Tablo 4.46 (Devam). “Bebeğinizin yapmaktan hiç hoşlanmadığı şeyler nelerdir?” sorusuna verilen cevapların ana ve alt kodları.

Sosyal beceriler	oyuncak paylaşmak	26	6,9
	dokunma ve dokunulma ile ilgili şeyler	18	4,8
	yetişkinden ayrılmak	10	2,7
	yabancılar	7	1,9
	yalnız kalmak	3	0,8
	konuşmak	1	0,3
	yalnız oynamak	1	0,3
Yönerge	bir şey yapmaya zorlanmak	21	5,6
	oyuncak toplamak	20	5,3
	bir isteğinin olmaması	14	3,7
	elinden bir şeyin alınması	7	1,9
	el tutmak	3	0,8
	bebek arabasında oturmak	1	0,3
Gündelik yaşam	evden dışarı çıkmak	3	0,8
	evde vakit geçirmek	1	0,3
	eve dönmek	1	0,3
	kitap okumak	1	0,3
	oturmak	1	0,3
	sabit durmak	1	0,3
	yolculuk yapmak	1	0,3
	yürümek	1	0,3
Diğer	birinin ona bağırması	1	0,3
	genel olarak her şey	1	0,3
	yok	8	2,1
Toplam		377	100,0

Tablo 4.46 incelendiğinde bebeklerin yapmaktan hiç hoşlanmadığı davranışlar arasında en sık görülen alt kodların yemek yemek (%23,6), banyo yapmak (%9,8), uyumak (%9,5), giyinme ile ilgili şeyler (%7,7), oyuncak paylaşmak (%6,9), bir şey yapmaya zorlanmak (%5,6), oyuncak toplamak (%5,3), dokunma ve dokunulma ile ilgili şeyler (%4,8) olduğu görülmektedir.

Tablo 4.47’de bebeğin bir şeyi yapmak istemediği durumda ebeveynlerin ne yaptığına ilişkin ana ve alt kodlar yer almaktadır.

Tablo 4.47. “Bebeğiniz bir şeyi yapmak istemediğinde ne yaparsınız?” sorusuna verilen cevapların ana ve alt kodları.

Ana kodlar	Alt kodlar	n	%
Çözümeye yönelik yaklaşımlar	anlatır, ikna ederim	63	31,8
	sakinleşmesini beklerim	15	7,6
	sakin kalmaya çalışırım	2	1,0
	yönlendiririm	1	0,5
Dikkat dağıtmaya yönelik yaklaşımlar	dikkatini dağıtırım	25	12,6
	oyuna çeviririm	19	9,6
	medya cihazlarını kullanırım	11	5,6
Koşullandırmaya ilişkin yaklaşımlar	ona uyarım	38	19,2
	zorlarım	11	5,6
	ceza veririm	6	3,0
	kızarıyorum	4	2,0
	ödül veririm	3	1,5
Toplam		198	100,0

Tablo 4.47 incelendiğinde bebeklerin bir şeyi yapmak istemediği durumlarda ebeveynlerin en sık tercih ettiği yaklaşımların anlatmak, ikna etmek (%31,8), dikkatini dağıtmak (%12,6) ve bebeğe uyararak onun istediği şekilde davranmak (%19,2) olduğu görülmektedir.

Tablo 4.48’de bebeğin inatlaştığı ya da öfkelenildiği durumlarda ne yaptığına dair ebeveyn cevaplarının ana ve alt kodları verilmiştir.

Tablo 4.48. “Bebeğiniz inatlaştığında ya da öfkelenildiğinde ne yapar?” sorusuna verilen cevapların ana ve alt kodları.

Ana kodlar	Alt kodlar	n	%
Pasif tepkisel davranışlar	küser	13	3,7
	huysuzlanır	12	3,4
	dediğimin tersini yapar	4	1,1
	kızgın bakar	1	0,3
	reddeder	1	0,3
	susar	1	0,3
	yalnız kalmayı tercih eder	1	0,3
Birincil tepkisel davranışlar	ağlar	151	42,7
	bağırır	60	16,9
	kaçar	5	1,4
	kendini yere atar	5	1,4
	tepinir	5	1,4
	yaramazlık yapar	3	0,8
	ayaklarını yere vurur	2	0,6
	kızar	2	0,6
	çığına döner	1	0,3
	dilini çıkartır	1	0,3
	ısrar eder	1	0,3
	karşı çıkar	1	0,3
	kaşlarını çatar	1	0,3
	kendini ısırır	1	0,3
İkincil tepkisel davranışlar	elindekini fırlatır	27	7,6
	saldırır	24	6,8
	hırçınlaşır	9	2,5
	etrafı dağıtır	8	2,3
	oyuncaklarını fırlatır	1	0,3
	öfke nöbeti geçirir	1	0,3
Diğer	yok	11	3,1
	güler	1	0,3
Toplam		354	100,0

Tablo 4.48 incelendiğinde bebeklerin inatlaştıklarında ya da öfkelendiklerinde yaptıkları davranışlara ilişkin ebeveyn cevaplarının en sık ağlama (%42,7) ve bağırma (%16,9) olduğu görülmektedir.

Tablo 4.49’da ebeveynlerin bebeklerini sakinleştirmek için izlediği yöntemlere dair ana ve alt kodlar yer almaktadır.

Tablo 4.49. “Bebeğinizi sakinleştirmek için nasıl bir yol izlersiniz?” sorusuna verilen cevapların ana ve alt kodları.

Ana kodlar	Alt kodlar	n	%
Çözümeye yönelik yaklaşımlar	sakinleşmesini beklerim	48	15,9
	konusurum	42	14,0
	sakinleştiririm	15	5,0
	sakin kalmaya çalışırım	4	1,3
	ikna ederim	5	1,7
	göz hizasına inerim	2	0,7
	göz kontağı kurarım	2	0,7
	dinlerim	1	0,3
	ortak çözüm bulmaya çalışıyorum	1	0,3
	sakin kalmaya çalışıyorum	1	0,3
Dikkat dağıtmaya yönelik yaklaşımlar	dikkatini dağıtırım	37	12,3
	oyuncakla sakinleştiririm	7	2,3
	medya cihazlarını kullanırım	5	1,7
	oyun oynarım	3	1,0
	şarkı söylerim	3	1,0
	dışarı çıkartırım	1	0,3
	gıdıklarım	1	0,3
	hikaye anlatırım	1	0,3
	kandırırım	1	0,3
	oyuna dökerim	1	0,3
parka götürürüm	1	0,3	
Koşullandırmaya ilişkin yaklaşımlar	yalnız bırakırım	10	3,3
	kızarım	8	2,7
	onu sevmeyeceğimi söylerim	2	0,7
	ceza veririm	1	0,3
	oyuncak alacağımı söylüyorum	1	0,3
	üzülüp ağlayacağımı söylerim	1	0,3
yavaşça vururum	1	0,3	

Tablo 4.49 (Devam). “Bebeğinizi sakinleştirmek için nasıl bir yol izlersiniz?” sorusuna verilen cevapların ana ve alt kodları.

Ana kodlar	Alt kodlar	n	%
Fiziksel rahatlatmaya ilişkin davranışlar	kucağıma alırım	33	11,0
	sarılım	19	6,3
	öperim	10	3,3
	okşarım	2	0,7
Diğer	aldırış etmem	16	5,3
	ona uyarım	7	2,3
	kendi haline bırakırım	6	2,0
	devreye annesi girer	1	0,3
	yaptığının aynısını yaparım	1	0,3
Toplam		300	100

Tablo 4.49 incelendiğinde, ebeveynlerin bebeklerini sakinleştirmek için izlediği yöntemlerin en çok sakinleşmesini beklemek (%15,9), konuşmak (%14), dikkatini dağıtmak (%12,3), kucağa almak (%11) olduğu görülmektedir.

Tablo 4.50’de bebeğin istediği bir şeyi elde etmek için neler yaptığına dair ebeveynlerin verdiği cevapların ana ve alt kodları yer almaktadır.

Tablo 4.50. “Bebeğiniz istediği bir şeyi elde etmek için neler yapar?” sorusuna verilen cevapların ana ve alt kodları.

Ana kodlar	Alt kodlar	n	%
Tepkisel davranışlar	ağlar	207	45,2
	ısrar eder	53	11,6
	bağırır	29	6,3
	kendini yere atar	8	1,7
	küser	8	1,7
	inatlaşır	7	1,5
	hırçınlaşır	6	1,3
	tepinir	6	1,3
	saldırır	5	1,1
	nesneleri fırlatır	4	0,9
	etrafı dağıtır	3	0,7

Tablo 4.50 (Devam). “Bebeğiniz istediği bir şeyi elde etmek için neler yapar?” sorusuna verilen cevapların ana ve alt kodları.

Ana kodlar	Alt kodlar	n	%
Tepkisel davranışlar	duygu sömürsü yapar	2	0,4
	huysuzluk eder	2	0,4
	mızdımlanır	2	0,4
	huysuzlanır	1	0,2
	kapı çarpar	1	0,2
	kendine vurur	1	0,2
	tükürür	1	0,2
Sosyal iletişim davranışları	ister	40	8,7
	işaret eder	10	2,2
	kibarlaşır	10	2,2
	şirinlik yapar	10	2,2
	yardım ister	5	1,1
	sevgi gösterisi yapar	4	0,9
	öper	3	0,7
	sarılr	2	0,4
	anneciğim der	1	0,2
	beni çekiştirir	1	0,2
	kendini anlatmaya çalışır	1	0,2
	komik hareketler yapar	1	0,2
	mahcup biçimde yanıma yaklaşır	1	0,2
	naz yapar	1	0,2
	peşimde dolanır	1	0,2
sempatikleşir	1	0,2	
şımarıklık yapar	1	0,2	
Bağımsız davranışlar	kendi elde etmeye çalışır	9	2,0
	elinden geleni yapar	1	0,2
	uğraşır	1	0,2
Diğer	inatlaşmaz	6	1,3
	benim istediğimi yapar	1	0,2
	sabırsız davranır	1	0,2
Toplam		458	100,0

Tablo 4.50 incelendiğinde bebeklerin bir şeyi elde etmek için gerçekleştirdiği davranışlarla ilişkin ebeveyn cevaplarının en çok ağlamak (%45,2), ısrar etmek (%11,6) ve istemek (%8,7) olduğu görülmektedir.

Tablo 4.51’de bebeklerin bir şeyi isteme davranışlarına ebeveynlerin verdiği tepkilerin ana ve alt kodları verilmiştir.

Tablo 4.51. “Bebeğinizin bir şeyi isteme davranışlarına karşı siz ne yaparsınız?” sorusunun verilen cevapların ana ve alt kodları.

Ana kodlar	Alt kodlar	n	%
Çözüme yönelik davranışlar	uygunsa istediği şeyi veririm	50	22,3
	konusurum	34	15,2
	genellikle istediği şeyi veririm	21	9,4
	beklerim	9	4,0
	sakinleştiririm	7	3,1
	sakinliğimi korurum	7	3,1
	sakinleşmesini beklerim	4	1,8
	dinlerim	2	0,9
	sebebini açıklarım	1	0,4
Koşullandırmaya ilişkin davranışlar	kızarıyorum	3	1,3
	bağırırım	2	0,9
	ceza veririm	1	0,4
	ödül olarak vereceğimi söylerim	1	0,4
	ödül vereceğimi söylerim	1	0,4
	ödüllendiririm	1	0,4
Dikkat dağıtmaya yönelik davranışlar	unutunca veririm	1	0,4
	dikkatini dağıtırım	19	8,5
	kucağıma alırım	6	2,7
	oyalarım	4	1,8
Diğer	sarılıyorum	1	0,4
	aldırış etmem	18	8,0
	veririm	13	5,8
	vermem	7	3,1
	bazen veririm	3	1,3
	istediği her şeyi yaparım	3	1,3
	bana istediğim şeye uygun davranırım	2	0,9
	annesini çağırırım	1	0,4
	dışarıdaysam mecbur alırım	1	0,4
ev içinde veririm	1	0,4	
Toplam		224	100,0

Tablo 4.51 incelendiğinde bebeklerin bir şeyi isteme davranışlarına ebeveynlerin sergilediği davranışın en çok uygunsa istediği şeyi vermek (%22,3) ve konuşmak (%15,2) olduğu görülmektedir.

Tablo 4.52’de bebeklerin ebeveynin istemediği hangi davranışları sergilediğine ilişkin ana ve alt kodlara yer verilmiştir.

Tablo 4.52. “Bebeğiniz sizin istemediğiniz hangi davranışları sergiler?” sorusuna verilen cevapların ana ve alt kodları.

Ana kodlar	Alt kodlar	n	%
Tepkisel davranışlar	çok fazla ağlar	49	16,3
	inatçılık yapar	45	15,0
	bağırır	12	4,0
	eşyaları fırlatır	11	3,7
	saldırır	11	3,7
Gündelik yaşamdaki davranışlar	tehlikeli şeyler yapar	31	10,3
	elektronik aletlere ilgi duyar	19	6,3
	etrafı dağıtır	19	6,3
	oyuncaklarını dağıtır	8	2,7
	oyuncaklarını kırar	8	2,7
	etrafı kirletir	6	2,0
Sosyal davranışlar	sürekli hareket eder	2	0,7
	kardeşiyle çekişir	13	4,3
	ısrarcı davranır	11	3,7
	bir şeyi paylaşmaz	7	2,3
	uygunsuz davranır	7	2,3
	şımarır	4	1,3
	akranlarına kötü davranır	3	1,0
	çok mesafeli davranır	3	1,0
uygunsuz sözcükler kullanır	3	1,0	
her şeyi kendi yapmak ister	2	0,7	
Biyolojik davranışlar	yemek yemez	11	3,7
	uyumaz	5	1,7
Diğer	yok	11	3,7
Toplam		301	100,0

Tablo 4.52 incelendiğinde bebeklerin ebeveynlerin istemediği hangi davranışları gerçekleştirdiğine ilişkin kodlar görülmektedir. Bu kodlar arasında çok fazla ağlama (%16,3), inatçılık yapma (%15) ve tehlikeli şeyler yapma (%10,3) en yüksek düzeydedir.

Tablo 4.53'te ebeveynlerin bebeklerine yapmalarını istemedikleri bir şeyi nasıl açıkladıklarına ilişkin ana ve alt kodlar yer almaktadır.

Tablo 4.53. “Bebeginize yapmaması gereken bir şeyi nasıl açıklarsınız?” sorusuna verilen cevapların ana ve alt kodları.

Ana kodlar	Alt kodlar	n	%
İletişime yönelik davranışlar	konuşurum	114	66,3
	göz teması kurarım	3	1,7
	kucağıma alırım	3	1,7
	sakinleştirmeye çalışırım	2	1,2
	beden dilimi kullanırım	1	0,6
	kararlı davranırım	1	0,6
	onu sürece dahil ederim	1	0,6
	oyun oynarım	1	0,6
Koşullandırmaya ilişkin davranışlar	uyarırım	13	7,6
	kızarım	5	2,9
	bağırırım	3	1,7
	cezalandırırım	3	1,7
	dikkatini dağıtırım	3	1,7
	hayır derim	3	1,7
	küser gibi yaparım	1	0,6
	yasaklarım	1	0,6
Yönlendirmeye ilişkin davranışlar	çevreyi düzenlerim	4	2,3
	huyuna giderim	2	1,2
	kitap kullanırım	1	0,6
	sakinleştiririm	1	0,6
	uzaklaştırırım	1	0,6
Diğer	ona uyarım	3	1,7
	aldırış etmem	1	0,6
	sakinleşmesini beklerim	1	0,6
Toplam		172	100,0

Tablo 4.53 incelendiğinde ebeveynlerin bebeklerinin yapmasını istemedikleri bir davranışını ona nasıl açıkladıklarına ilişkin cevapları görülmektedir. Bu cevaplar arasında en çok konuşma (%66,3) ve uyarma (%7,6) yöntemleri kullanılmaktadır.

Tablo 4.54'te bebeklerin teknolojik bir cihazı ne zaman istediklerine ilişkin ana ve alt kodlar yer almaktadır.

Tablo 4.54. “Bebeğiniz teknolojik bir cihazı ne zaman kullanmak ister?” sorusuna verilen cevapların ana ve alt kodları.

Ana kodlar	Alt kodlar	n	%
Bebeğin maruz kaldığı durumlar	gördüğünde ister	70	25,1
	müzik duyduğunda	4	1,4
	görüntülü konuşurken	3	1,1
Bebeğin talep ettiği durumlar	her zaman ister	33	11,8
	canı sıkıldığında	29	10,4
	çizgi film izlemek için	27	9,7
	çoğu zaman ister	16	5,7
	bazen ister	9	3,2
	beraber eğlenmek için	5	1,8
	aklına geldiğinde	5	1,8
	müzik dinlemek için	3	1,1
	dans etmek istediğinde	1	0,4
fotoğraf çekmek istediğinde	1	0,4	
Bebeğin koşullandığı durumlar	yemek yerken	27	9,7
	uyurken	6	2,2
	huysuzken	2	0,7
	misafirlğe gittiğimizde	1	0,4
	yemek yerken	1	0,4
	yolculuk yaparken	2	0,7
Bebeğin istemediği durumlar	genelde istemez	24	8,6
	henüz kullanmadı	8	2,9
	hiç istemez	2	0,7
Toplam		279	100,0

Tablo 4.54 incelendiğinde bebeklerin medya cihazlarını en çok gördüğünde (%25,1), her zaman (%11,8), canı sıkıldığında (%10,4) ve çizgi film izlemek için (%9,7) kullanmak istediği görülmektedir.

Tablo 4.55'te ebeveynlerin, bebekleri teknolojik cihaz kullanmak istediğinde ne yaptıklarına ilişkin ana ve alt kodlar yer almaktadır.

Tablo 4.55. “Bebeğiniz teknolojik cihazları kullanmak istediğinde ne yaparsınız?” sorusuna ilişkin cevapların ana ve alt kodları.

Ana kodlar	Alt kodlar	n	%
Ebeveynin izin verdiği durumlar	sınırlı biçimde veririm	71	31,3
	izin veririm	44	19,4
	bazen veririm	25	11,0
	oyalansın diye veririm	6	2,6
	eğitici videolara izin veririm	3	1,3
	ödül olarak veririm	2	0,9
	sadece televizyona izin veririm	1	0,4
Ebeveynin izin vermediği durumlar	teknolojik aletlerden uzak tutarım	28	12,3
	izin vermem	8	3,5
	saklarım	4	1,8
	oyunla unuttururum	3	1,3
	göstermemeye çalışırım	2	0,9
	zararlarını anlatırım	2	0,9
Diğer	dikkatini dağıtırım	17	7,5
	çözumsuz kalırım	6	2,6
	babası verir	3	1,3
	beraber bakarız	1	0,4
	kapatıp veririm	1	0,4
Toplam		227	100,0

Tablo 4.55 incelendiğinde ebeveynlerin, bebekleri teknolojik aletleri kullanmak istediklerinde ne yaptıklarına ilişkin cevapları görülmektedir. Ebeveynler en çok sınırlı biçimde izin vermekte (%31,3), izin vermekte (%19,4) ve teknolojik aletlerden uzak tutmaktadırlar (%12,3).

Tablo 4.56’da ebeveynlerin bebekleriyle yaşadıkları sorunları evde ve dışarıda nasıl çözdüklerine ilişkin ana ve alt kodlar yer almaktadır.

Tablo 4.56. “Bebeğinizle yaşadığınız sorunları evde ve dışarıda hangi yöntemlerle çözmeye çalışırsınız?” sorusuna verilen cevapların ana ve alt kodları.

Ana kodlar	Alt kodlar	n	%
Her yerde aynı şekilde olan davranışlar	konuşurum	160	40,5
	her yerde aynı şekilde çözerim	83	21,0
	dikkatini dağıtırım	17	4,3
	uyarıyorum	15	3,8
	kızarıyorum	9	2,3
	kucağıma alıyorum	7	1,8
	uzak tutarım	7	1,8
	kendi haline bırakırım	6	1,5
	göz teması kurarım	5	1,3
	sabrederim	5	1,3
	bağırırım	4	1,0
	danışırım	4	1,0
	göz hizasına inerim	3	0,8
	sustururum	3	0,8
ceza veririm	2	0,5	
Evdeki davranışlar	evde konuşurum	28	7,1
	evde önceden tembihlerim	7	1,8
Dışarıdaki davranışlar	dışarıda müdahale etmem	3	0,8
	başkalarının yanında kızmam	2	0,5
	dışarıda kızarıyorum	2	0,5
Diğer	sorun yaşamıyorum	15	3,8
	evde sert dışarıda yumuşak davranırım	8	2,0
Toplam		395	100,0

Tablo 4.56 incelendiğinde ebeveynlerin genel olarak evde dışarıda aynı davranışlar içerisinde olduğu görülmektedir. Ebeveynlere evde ve dışarıda bebekleriyle yaşadıkları sorunları en çok konuşarak (%40,5) çözmektedirler.

Tablo 4.57’de bebekleri bir nesneye ya da kişiye zarar verdiğinde ebeveynlerin ne yaptıklarına ilişkin ana ve alt kodlar yer almaktadır.

Tablo 4.57. “Bebeğiniz bir nesneye, size veya bir akranına zarar verdiğinde ne yaparsınız?” sorusuna verilen cevapların ana ve alt kodları.

Ana kodlar	Alt kodlar	n	%
Bebeğe yönelik davranışlar	konuşurum	117	27,3
	uyarıyorum	83	19,3
	kızarıyorum	63	14,7
	ceza veririm	26	6,1
	üzüldüğümü hissettirim	7	1,6
	bağırırım	6	1,4
	göz teması kurarım	3	0,7
	dikkatini dağıtırım	2	0,5
	hayır derim	2	0,5
	kendi haline bırakırım	2	0,5
	kucağıma alırım	2	0,5
	müdahale ederim	1	0,2
	sakinleştiririm	1	0,2
	sert biçimde bakarım	1	0,2
	vururum	1	0,2
yüz ifademi değiştiririm	1	0,2	
küserim	1	0,2	
Nesneye ya da akrana yönelik davranışlar	uzak tutarım	30	7,0
	özür dilerim	18	4,2
	empati kurdurmaya çalışırım	17	4,0
	sevmeye yönlendiririm	5	1,2
	endişelenirim	1	0,2
Diğer	böyle bir davranışı yok	39	9,1
Toplam		429	100,0

Tablo 4.57 incelendiğinde bebekleri bir nesneye, kendilerine veya akranlarına zarar verdiğinde ebeveynlerin gerçekleştirdiği davranışlar görülmektedir. Ebeveynler bebekleri zarar verdiğinde en çok konuşmayı (%27,3), uymayı (%19,3) ve kızmayı (%14,7) tercih etmektedirler.

Tablo 4.58’de ebeveynlerin bebekleri hayatlarına girdikten sonra nelerin değiştiğine ilişkin verdikleri cevapların ana ve alt kodları verilmiştir.

Tablo 4.58. “Bebeğiniz hayatınıza girdikten sonra neler değişti?” sorusuna verilen cevapların ana ve alt kodları.

Ana kodlar	Alt kodlar	n	%
Ebeveynle ilgili değişimler	sosyal yaşamım bitti	44	13,1
	sorumluluğum arttı	32	9,6
	onun için yaşıyorum	23	6,9
	her aşamada onu düşünürüm	20	6,0
	uykusuzluğum arttı	11	3,3
	hayata bağlandım	10	3,0
	kendime vakit ayıramıyorum	9	2,7
	anne olduğumu hissettim	8	2,4
	ailem olduğumu hissettim	7	2,1
	yorgunluğum arttı	7	2,1
	baba olduğumu hissettim	5	1,5
	büyüdüm	4	1,2
	daha sabırlı biri oldum	3	0,9
	çocuklaştım	2	0,6
	daha sakin biri oldum	2	0,6
	eşime vakit ayıramıyorum	2	0,6
	daha çok araştırıyorum	1	0,3
	daha duyarlı oldum	1	0,3
	daha sinirli oldum	1	0,3
zamanım yetmiyor	1	0,3	
Yaşamla ilgili değişimler	her şey daha güzel	74	22,1
	çok şey değişti	35	10,4
	hayatıma renk kattı	9	2,7
	hayatım düzene girdi	8	2,4
	iş hayatım değişti	4	1,2
	özgürlüğüm kısıtlandı	4	1,2
	dağınıklık arttı	1	0,3
	hayatım hareketlendi	1	0,3
	masraflar arttı	1	0,3
	sosyal çevrem değişti	1	0,3
Diğer	her şey aynı	4	1,2
Toplam		335	100,0

Tablo 4.58’de ebeveynlerin belirttiği değişimler arasında en çok her şeyin daha güzel olduğu (%22,1), sosyal yaşamlarının bittiği (%13,1), çok şeyin değiştiği (%10,4) ve sorumluluklarının arttığı (%9,6) belirtilmektedir.

Tablo 4.59’da ebeveynlerin bebekleri hayatlarına girdikten sonra değişmesini ya da hiç olmamasını istedikleri bir şeyin olup olmadığına ilişkin cevaplarının ana ve alt kodları yer almaktadır.

Tablo 4.59. “Bebğiniz hayatınıza girdikten sonra geriye dönmesini ya da hiç olmamasını istediğiniz bir durum var mı?” sorusuna verilen cevapların ana ve alt kodları.

Ana kodlar	Alt kodlar	n	%
Süreçle ilgili durumlar	hastane günlerine dönmek istemezdim	3	2,0
	doğum kiloları olmasın isterdim	1	0,7
	hamileliği tekrar yaşamak isterdim	1	0,7
	ilk üç ayı tekrar yaşamak istemezdim	1	0,7
	sağlıklı olmasını isterdim	1	0,7
	yakın çevremden uzak yetiştirmek isterdim	1	0,7
Ebeveynle ilgili durumlar	ona daha çok doymak isterdim	3	2,0
	esnek uyku saatlerime dönmek isterdim	2	1,3
	6-7 sene önceye dönmek isterdim	1	0,7
	anne sütü verebilmek isterdim	1	0,7
	biraz daha otorite kurmayı isterdim	1	0,7
	daha az endişelenmek isterdim	1	0,7
	daha fazla ilgilenmek isterdim	1	0,7
	daha rahat davranmak isterdim	1	0,7
	daha sakin olmak isterdim	1	0,7
	daha tecrübeli olmak isterdim	1	0,7
	kendimi daha fazla düşünmek isterdim	1	0,7
	maddi imkanlarım daha fazla olsun isterdim	1	0,7
	onu daha çok görmek isterdim	1	0,7
	sakince oturabilmek isterdim	1	0,7
uzun uzun dinlenmek isterdim	1	0,7	

Tablo 4.59 (Devam). “Bebğiniz hayatınıza girdikten sonra geriye dönmesini ya da hiç olmamasını istediğiniz bir durum var mı?” sorusuna verilen cevapların ana ve alt kodları.

Ana kodlar	Alt kodlar	n	%
Bebekle ilgili durumlar	daha erken olsun isterdim	2	1,3
	ilk doğduğu güne dönmek isterdim	2	1,3
	bebeklğine dönmek isterdim	1	0,7
	benden bağımsız olmasını isterdim	1	0,7
	daha geç yaşta olsun isterdim	1	0,7
	diş sancılarını istemezdim	1	0,7
	kardeşini kıskanmasını isterdim	1	0,7
	hiç hastalanmasını isterdim	1	0,7
	kazara olmasını isterdim	1	0,7
Diğer	yok	112	75,2
Toplam		149	100,0

Tablo 4.59 incelendiğinde ebeveynlerin geri dönmesini ya da olmamasını hiç istemediği durumların çoğunlukla “yok” cevabını verdiği görülmektedir (%75,2).

5. TARTIŞMA

Bu bölümde araştırmanın nicel ve nitel bulgularına ilişkin karşılaştırmalara ve yorumlara yer verilmiştir.

5.1. Nicel Verilere İlişkin Tartışma

BEPDÖ toplam puan ortalamalarının dağılımı incelendiğinde, problem davranışın yokluğuna veya azlığına işaret edecek biçimde en düşük puana yakın bir dağılım gösterdiği görülmektedir (Bkz. Tablo 4.17, Grafik 4.1). Bu durum araştırmaya katılan ailelerin çocuklarının davranışlarına karşı tolerans göstermeleri ve problem davranışları fark edememeleriyle ilişkili olabilir. Uyanık Balat ve arkadaşları (103) aileler ve öğretmenlerle yaptıkları çocukların problem davranışlarıyla ilgili araştırmada ailelerin çocuklara karşı daha toleranslı olduklarını ve pek çok davranış sorun olarak algılamadıklarını veya öğretmenlerin çocukları daha sorunlu gördüğü sonucuna ulaşmıştır. Bu değerlendirmenin bir uzmanın görüşüyle yapılmasının önemli olduğu söylenebilir.

Araştırmaya katılan ebeveynlerden biri çalışma sonucunda, çocuğuyla olumsuz bir şey yaşamış olsa da bunu belirtmekte oldukça zorlandığını, problem davranış puanlarken kendini yönlendirdiğini ve çocuğunun kötü bir çocuk olmadığı kendine belirttiğini söylemiştir. Bu yorumun ankete katılan diğer ebeveynlerde de geçerli olduğu söylenebilir; ebeveynler çocuklarının problem davranışlarına ilişkin yok sayıcı bir tutum geliştiriyor olabilirler.

Analiz sonuçlarında problem davranış puan ortalamasında aile yapısına göre anlamlı bir farklılığa ulaşılmamıştır (Bkz. Tablo 4.20). Uysal ve Dinçer (104) de 60-72 aylık çocuklarla yaptıkları çalışmalarında fiziksel saldırganlığın çekirdek aile ve diğer aile yapılarına göre anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşmıştır. Seven (105) altı yaş okulöncesi çocuklarıyla yaptığı çalışmada sosyal davranış problemlerinin çekirdek aile ya da geniş aileye göre farklılık göstermediği sonucuna ulaşmıştır. Bu bulgular sonucu destekler niteliktedir.

Analiz sonuçları incelendiğinde, problem davranış puan ortalamasında annenin ve babanın öğrenim düzeyine göre anlamlı bir farklılık bulunamamıştır (Bkz. Tablo 4.22, Tablo 4.26). Alisinanoğlu ve Kesicioğlu (106) okulöncesi dönemde yaptıkları araştırmada anne ve babanın öğrenim düzeyinin davranış sorunları üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Seven (105) de, çalışmasında sosyal davranış problemlerinin annenin öğrenim düzeyine göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bu bulgular sonucu destekler niteliktedir.

Analiz sonuçları incelendiğinde, problem davranış puan ortalamasının annenin çalışma durumuna göre farklılık göstermediği görülmektedir (Bkz. Tablo 4.23). Seven (105) çalışmasında çalışan annelerin çocuklarının çalışmayan annelerin çocuklarından daha az sosyal davranış problemi gösterdiği sonucuna ulaşmıştır. Bu bulgu sonucu desteklememektedir.

Analiz sonuçlarında, problem davranış puan ortalamasının cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır (Bkz. Tablo 4.29). Dursun (107) okulöncesi dönemde yaptığı çalışmasında erkek çocuklarının kız çocuklarına oranla daha hareketli ve saldırgan olduğu sonucuna ulaşmıştır. Uysal ve Dinçer (104), 60-72 aylık çocuklarla gerçekleştirdikleri çalışmalarında, erkek çocuklarının fiziksel saldırganlık puanının kız çocuklarına kıyasla daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Kargı ve Erkan (108) ise okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden 3-5 yaş arası çocuklarda yaptıkları çalışmada, kız öğrencilerde *somatizasyon*, içe kapanıklık, dikkat sorunları ve saldırgan davranışların erkek öğrencilere oranla daha fazla görüldüğü sonucuna ulaşmışlardır. Seven (105) altı yaşındaki okulöncesi öğrencileriyle yaptığı çalışmada sosyal davranış puanının ve içselleşmiş problemlerin cinsiyete göre farklılaşmadığını, dışsallaşmış problemlerin ise erkeklerde daha fazla olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu bulgulara dayanıldığında alanyazında farklı sonuçlanmış çalışmalar olduğu görülmektedir.

Araştırma sonuçları incelendiğinde, bir eğitim kurumuna devam eden bebeklerin etmeyenlere oranla problem davranış puan ortalamalarının daha düşük olduğu görülmektedir (Bkz. Tablo 4.31). MacCabe ve Frede (109), problem davranış

geliştirme eğilimi olan çocuklarda bu riskin okulöncesi eğitimle azaldığını; aynı zamanda kaliteli bir okulöncesi eğitimin problem davranışları azalttığını belirtmektedir. Head Start programına bir yıl devam eden üç yaşındaki çocuklar için davranış problemlerinin ve hiperaktif davranışların azaldığı görülmüştür (110). MacCabe ve Frede aynı zamanda Early Head Start programında, programdaki çocukların programda olmayanlara göre daha az oranda saldırgan davranış gösterdiği sonucunu aktarmaktadırlar (109). Kanada’da yapılan bir çalışmada, yüksek risk grubundaki ailelerin iki ve üç yaşlarındaki çocuklarından bakım altında olmayan çocukların bakım altında olanlara oranla daha fazla saldırgan davranış gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır (111).

Eğitim kurumuna devam eden bebeklerin genellikle iki yaşından büyük olması, dolayısıyla ifade edici dil becerileri ile kendilerini ifade edebilmeleri problem davranışları azaltıyor olabilir. Karacan (112), bebeklerin iki yaştan itibaren iki ve üç kelimeli cümleler kullandıklarını, kişisel gereksinimleri için sözel olarak yardım isteyebildiklerini; iki yaş civarında çocuğun kelime sayısının 200’e ulaştığını belirtmektedir. Dil gelişimindeki bu ilerleme problem davranışın ortaya çıkma olasılığını azaltıyor olabilir.

Eğitim kurumunun sosyal becerilere olan artırıcı etkisi bebeklerde problem davranışların azalmasına yardımcı oluyor olabilir. Her ne kadar bebeklik döneminde yapılmış bir araştırma olmasa da, Olcay (113) okulöncesi dönemde eğitim kurumuna daha uzun süre devam eden çocuklarda bazı sosyal becerilerin becerilerinin daha fazla olduğuna ve bazı problem davranışların daha az olduğuna ulaşmıştır.

Bebeklerin ebeveynleri ile eğitimcilerine yönelik davranışları arasındaki farklar net biçimde gözlenebilmektedir. Bebekler yetişkinlerin koyduğu kuralları hangi davranışlarla ne dereceye kadar esnetebileceklerini öngörebilmektedirler, bu durum öğrenilmiş bir neden-sonuç ilişkisidir. Aynı zamanda bebekler bilişsel olarak genelleme dönemindedir. Bu durum eğitim kurumunda edindikleri davranış örüntülerini kurum dışında da devam ettirdikleri anlamına gelebilir.

Eğitim kurumundaki kuralların tutarlı ve kapsayıcı olması bebeklerin disiplini içselleştirmelerine yardımcı oluyor olabilir. Dereli (114) yaptığı araştırmada öğretmen-çocuk ilişkisinin yakınlığı ile sosyal beceriler arasında pozitif yönde bir ilişki bulmuştur. Artan sosyal beceriler problem davranış düzeyinde azalmaya yol açmaktadır. Eğitimcilerin çocukla yakın ilişkisinin problem davranışları azalttığı söylenebilir.

Eğitim kurumunda gün içerisinde çeşitli etkinliklerle enerjileri yönlendirilebilen ve dengelenen bebeklerin daha sakin oldukları varsayılabilir. Bebekler etkinliklerde keşfetmekte, meraklarını gidermekte, sınırlarını zorlayabilmekte, paylaşımda bulunabilmektedirler. Zaman zaman sıralarını beklemeleri ve materyalleri akranlarıyla paylaşmaları gerekebilmektedir. Bu sosyal deneyimlerin bebeklerin problem davranışlarında düşüğe sebep olacağı öngörülebilir.

Ebeveynlerin problem davranışlar konusunda bebeğin devam ettiği eğitim kurumundan danışmanlık alarak bu davranışları nasıl azaltacaklarına ilişkin yöntemleri izledikleri varsayılabilir. Kurumla işbirliği içerisinde hareket ederek problem davranışı doğru yöntemlerle söndürmeye çalışmanın, problem davranışın ortadan kalkmasında etkili olduğu söylenebilir.

Araştırma sonuçları incelediğinde, iki ile üç ve üzerindeki çocuk sayısına sahip olanlar tek çocuğa sahip olanlarla karşılaştırıldığında, tek çocuğa sahip ebeveynlerin daha düşük problem davranış puan ortalamasında olduğu görülmektedir (Bkz. Tablo 4.35). Kardeş kıskançlıkları ve çekişmeleri problem davranışları artırıyor olabilir. Yavuzer (3) kardeşinin doğumuyla birlikte çocukların çeşitli olumsuz duygular hissettiklerini ve bunları ebeveynlere yönlendirebileceklerini belirtmektedir, bu durumun problem davranışların ortaya çıkmasına ya da artmasına sebep veriyor olduğu düşünülebilir. Ceylan ve arkadaşları (115) yaptıkları araştırmada kardeş kıskançlığının annelerin 0-2 yaş arasında en çok zorlandığı durumlardan biri olduğunu bulmuştur.

Ebeveynler tüm çocuklarıyla eşit düzeyde nitelikli zaman geçiremiyor olabilirler, böylelikle çocuklar problem davranışları dikkat çekmek için artırıyor olabilir. Ebeveynlerin artan sorumluluğu tahammül düzeylerini düşürüyor olabilir, bu durumun ise problem davranışları daha fazla görme eğiliminde olmalarına yol açtığı varsayılabilir.

Alisinanoğlu ve Kesicioğlu (106) okulöncesi dönemde yaptıkları araştırmada kardeş sayısının davranış sorunları üzerinde etkili olmadığına ulaşmışlardır. Uysal ve Dinçer'in çalışmasında da (104) kardeşi olan ve olmayan çocukların fiziksel saldırganlık puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Seven (105) ise altı yaş okulöncesi çocukları ile yaptığı çalışmasında tek çocukların iki-dört kardeşe sahip çocuklarla ve beş ve üzeri kardeşe sahip çocuklara kıyasla daha az sosyal davranış problemi gösterdiği sonucuna ulaşmıştır. Bu bulgulara dayanılarak alanyazında bulguları destekleyen ve desteklemeyen çalışmaların olduğu görülmektedir.

Bir diğer varsayım da, çocuk sayısının fazla olması ile ebeveynin sergilediği ihmal ve istismar davranışlarının artması sebebiyle problem davranışların çoğalabileceğidir. Güler ve arkadaşları (116) annelerin ihmal ve istismar davranışlarını etkileyen faktörleri inceledikleri araştırmada bir-iki çocuğa sahip olan ebeveynlerin üç-dört çocuğa sahip olan ebeveynlere kıyasla daha az ihmal ve istismar davranışında buldukları sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuç dolaylı olarak çocuk sayısının problemlili davranışları etkileyeceğini ifade edebilir. Ayan (117) aile içinde şiddete maruz kalan çocukların saldırganlık eğilimlerini incelediği araştırmasında aile içinde şiddet gören çocukların saldırganlık eğilimlerinin daha fazla olduğu sonucuna ulaşmıştır. Çocuk sayısının fazlalığının ebeveynin ihmal ve istismar içeren davranışlarını artırdığı varsayılırsa, bunun dönütü olarak problem davranışlar artacaktır, denebilir.

Araştırma sonuçları incelendiğinde ikinci doğum sırasına sahip bebeklerde birinci doğum sırasına sahip bebeklere kıyasla problem davranış puan ortalamasının daha yüksek çıktığı görülmüştür (Bkz. Tablo 4.36). Ebeveynlerin ilk çocuklarına daha

fazla önem gösterdiği düşünülürse, ikinci çocuklarıyla yeterince ilgilenmemiş oldukları düşünülebilir. Buna dayanarak ikinci çocukların ilgi çekmek için problem davranış sergilediği çıkarımı yapılabilir.

Yavuzer (2) ilk doğum sırasına sahip çocukların dil puanlarının daha yüksek olduğunu belirtmektedir, buna dayanarak ilk doğum sırasına sahip çocukların ifade edici dil becerilerinin daha ileride olduğu ve bu durumun problem davranışları azalttığı söylenebilir. Yavuzer ayrıca ebeveynlerin ilk çocuklarından daha fazla beklenti içinde olduğuna ve ilk çocuğun hareketlerine daha fazla müdahale ettiğine; küçük çocuğa daha fazla tolerans gösterdiğine değinmektedir. Bu durum küçük olan çocuğun problem davranışlarının ortaya çıkmasında ve devam etmesinde etkili olabileceği söylenebilir.

Doğum sırası ilk, ortanca, son ve tek çocuk arasında meydana gelebilecek psikolojik farklılıklara işaret etmektedir. Her ne kadar bebeklik dönemi bu farklılıkların görülmesi için oldukça erken olsa da doğum sırasının bebeklerin psikolojik yapılarını etkilediği düşünülebilir. Çakır ve Şen 'e göre (118) ilk doğan çocuklar genellikle fazla ilgi görmektedirler ve ikinci doğumla birlikte eski konumlarından mahrum edilmiş olabilirler; ayrıca küçük çocuk ise ailenin en çok şımartılanıdır. Bu ifadelere dayanarak, ilk doğum sırasına sahip olan bebeğin daha çok kuralla büyüdüğü ve ikinci ve üzeri doğum sırasına sahip olan bebeğin daha fazla tolerans gördüğü ifadesi desteklenebilir. Seven'in (105) altı yaş okulöncesi çocuklarıyla yaptığı çalışmada ise sosyal davranış problemlerinin ilk, ortanca ve son çocuğa göre farklılık göstermediği sonucuna ulaşmıştır. Bu bulgu araştırma sonucunu desteklememektedir.

Analiz sonuçları incelendiğinde problem davranış puan ortalamasının sosyo ekonomik düzeye göre farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır (Bkz. Tablo 4.37). Seven (105) çalışmasında alt sosyoekonomik düzeydeki ailelerin çocuklarının orta ve üst sosyoekonomik düzeydeki ailelerin çocuklarına kıyasla daha fazla sosyal davranış problemi gösterdiği sonucuna ulaşmıştır. Bu bulgu araştırma sonuçlarını desteklememektedir.

Bulgulardan bir diğere bakıldığında çocuk eğitiminde yararlanılan kaynak olarak aile büyüklerini seçenlerin, seçmeyenlere oranla problem davranış puan ortalamasının daha yüksek olduğu görülmüştür (Bkz. Tablo 4.39). Aile büyükleri ebeveynlerin otoritesini sarsıcı bir rolde olabilirler; bunun yanısıra aile dengelerine karışmaları bebeklerin daha dengesiz ve tutarsız bir ortamda davranış geliştiriyor olmasına sebep veriyor olabilir. Yavuzer (2), büyükanne ve büyükbabaların çocuktan yana bir tutum edinebileceklerini, çocuğun her isteğini karşılayarak duygusal bir doyumsuzluğa sebep verebileceklerini belirtmektedir. Gelenekçi bir anlayışa sahip olmaları halinde aile büyükleri, doğru tutumu edinmek yerine tavizkar bir tutumu tercih edebilirler. Tavizkar tutumları sebebiyle bebek tarafından tercih ediliyor olmak aile büyüklerinin hoşlanacağı bir durum olabilir. Ayrıca, tutumların çocuk gelişimindeki önemini kavrayamamış olabilirler. Böylelikle farkında olmadan problem davranışları besliyor olabilirler.

Analiz sonuçlarında çocuk eğitiminde yazılı kaynakları kaynak olarak kullananların, kullanmayanlara oranla daha düşük problem davranış puan ortalamasına sahip oldukları görülmüştür (Bkz. Tablo 4.40). Yazılı kaynakların uzmanlar tarafından yazıldığı söylenebilir. Ebeveynler bu kaynaklardan yararlanarak problem davranışlara ilişkin çözüm yaklaşımlarında uygun tutumu öğreniyor olabilirler, böylelikle problem davranışlar sönüyor ya da hafifliyor olabilir. Yazılı kaynaklardan yararlanan ebeveynlerin kendileri vakit ayırabildikleri ve daha benlik doyumuna ulaşarak daha sakin ve tutarlı kararlar aldıkları da düşünülebilir.

5.2. Nitel Verilere İlişkin Tartışma

Araştırma sonuçlarına bakıldığında, bebeğin yapmaktan hiç hoşlanmadığı şeyler arasında en çok “yemek yemek” cevabının verildiği görülmektedir (Bkz. Tablo 4.46). Ebeveynler bebeğin biyolojik ihtiyaçlarını fark edip bunun için talepte bulunması yerine kendi öngörülerine dayanarak hareket ediyor olabilirler. Bebek aç olmadığı halde acıktığını düşünerek onu yemeğe zorluyor olabilirler. Faydalı olduğunu düşündükleri besinleri lezzetsiz olmalarına rağmen bebeklerine yedirmeye çalışıyor olabilirler. Bebeklerin doyduğu porsiyon miktarını öngöremiyor ve bebeği

doyduktan sonra da yemeye zorluyor olabilirler. Tüm bu durumlar yemek yemeye ilişkin problem davranışları tetikliyor olabilir. Ceylan ve arkadaşları (115) yaptıkları çalışmada beslenmenin 0-2 ve 2-4 yaşta en çok karşılaşılan problemlerden biri olduğuna ulaşmışlardır. Bununla birlikte ebeveynlerin bebeklik döneminde beslenmeye çok önem verdikleri düşünülürse, bebeklerin beslenme sürecindeki davranışlarına odaklanma eğiliminde oldukları da düşünülebilir.

Araştırma sonuçlarına bakıldığında bebeğin yapmaktan hiç hoşlanmadığı şeyler arasında banyo yapmanın ikinci sırada, uyumanın ise üçüncü sırada yer aldığı görülmektedir (Bkz. Tablo 4.46). Genellikle bebekler suyu sevmekte ve onunla oynamaktadır, ancak aynı zamanda duyuşsal olarak ıslaklıktan hoşlanmayabilmekte ve korku da duyabilmektedirler. Bebeğin banyo yapmayı sevmemesinin nedenleri olarak ebeveynin bu süreçten keyif almaması, bebeğe keşif için yeterince zaman tanımaması, banyo ortamının yeterince ilgi çekici olmaması, sürecin ani ve hızlı olması sebebiyle bebeğin korku duyması olarak düşünülebilir.

Uyku biyolojik bir ihtiyaçtır ve belirli bir gelişim olgunluğuna kadar bebekler uykuya dalmakta zorluk yaşamaktadırlar. Bebekler uyku öncesinde fiziksel ve psikolojik olarak rahatlamaya ihtiyaç duymaktadırlar, aynı zamanda biyolojik ihtiyaçları karşılanmış olmalıdır. Bebeklerin uyumak istememesinin sebepleri olarak ebeveynle geçirdiği zamanın tatmin edici olmaması; biyolojik, fizyolojik ve psikolojik ihtiyaçlarının yeterince karşılanmamış olması düşünülebilir. Ayrıca akıllı telefon, televizyon, tablet gibi medya araçlarının da bebekleri uykularından alıkoymakta olduğu düşünülebilir.

Araştırma sonuçları incelendiğinde bebeklerin bir şey yapmaya zorlanmaktan ve oyuncak toplamaktan hoşlanmadıkları görülmektedir (Bkz. Tablo 4.46). Bebekler bir yaştan itibaren bağımsızlık becerilerini kazanmaktadır ve bu becerilerini mümkün olduğunca çok kullanmak istemektedirler. Bir şey yapmaya zorlanmaktan hoşlanmama, gelişimsel olarak beklenen bir davranıştır. Bebeğin zorlanması yerine ikna edilmesi tercih edilmelidir. Oyuncak toplamak ise odaklanma ve yönergeyi

aklında tutma becerileriyle ilgilidir. Belirli bir gelişimsel düzeye kadar bebekler kendi başlarına oyuncak toplamayabilmektedir.

Araştırma sonuçları incelendiğinde, bebekleri bir şeyi yapmak istemediğinde ebeveynlerin en çok anlatıp ikna etme, ona uyma ve dikkatini dağıtma yöntemlerine başvurdukları görülmektedir (Bkz. Tablo 4.47). İkna etme yönteminin doğru bir yaklaşım olduğu söylenebilir; bu yöntem çocukların iletişim becerilerini güçlendirip problem davranışları azaltmalarına yardımcı olabilir. Dikkat dağıtma yönteminin ise çocuğun problem durumuyla yüzleşmesine engel olduğunu düşünülürse, problem davranışları artırıyor olabilir. Ebeveyn bebeğe uyduğu durumda ise geri adım attığını belirtiyor olabilir, bu yaklaşımın da problem davranışları artırdığı düşünülebilir.

Araştırmadan elde edilen bir diğer bulgu da bebeklerin inatlaştıklarında ya da öfkelendiklerinde çoğunlukla ağlamayı tercih etmeleridir (Bkz. Tablo 4.48). İfade edici dil becerileri henüz gelişmediği için bebekler ağlamayı bir iletişim biçimi ya da duygu ifadesi olarak kullanıyor olabilirler. Bebeklerin bir şey istedikleri durumda bağırdukları, ellerindekini fırlattıkları ve saldırdıkları da görülmektedir. Bu davranışlar problem davranış olarak nitelendirilebilir.

Ebeveynlerin bebeklerini sakinleştirmek için en çok beklemeyi, konuşmayı ve aktif olarak bebeği sakinleştirdikleri görülmektedir (Bkz. Tablo 4.49). Disiplin içeren olumlu ebeveyn yaklaşımları problem davranışı azaltabilir. Ebeveynler bebeklerini sakinleştirmek için dikkat dağıtma ve onu yalnız bırakma yaklaşımlarını da kullanmaktadır. Dikkat dağıtmanın izin verici bir tutumu ve bebeği yalnız bırakmanın otoriter bir tutumu temsil ettiği düşünülürse, problem davranışların artacağı öngörülebilir. Yine aynı cevaplar arasında verilen kucağa alma ve sarılma, bebekte rahatlama oluşturabileceği için problem davranışı azaltabilir.

Bebeklerin istedikleri bir şeyi elde etmek için en çok ağlama, ısrar etme, bağırma, isteme davranışını kullandıkları görülmektedir (Bkz. Tablo 4.50). Ağlama, ısrar etme ve bağırma ebeveyn tarafından farkında olmadan edindirilen koşullu davranışlar olabilirler, buna dayanarak problem davranış olarak nitelendirilebilirler.

Ancak ifade edici dil becerilerinin gelişmişliğinin bu davranışları problem davranışlardan ayırt etmede bir kıstas olduğu eklenmelidir. İsteme ise iletişim becerilerinin gelişmişliğini göstermektedir, sözel olarak veya sözel olmayan ipuçlarını kullanarak bebeğin bir şeyi istemesi problem davranışların azlığına işaret edebilir.

Ebeveynlerin bebekleri bir şeyi istediğinde en çok uygunsuz verme, konuşma ve genellikle istediği şeyi verme yöntemlerine başvurduğu görülmektedir (Bkz. Tablo 4.51). Bu bulgulara dayanarak ebeveynlerin bebekleriyle çatışmaktan genellikle kaçındığı sonucuna ulaşılabilir.

Ebeveynler bebeklerinin yapmalarını istemedikleri davranışları arasında çok fazla ağlama, inatçılık ve tehlikeli şeyler yapmayı belirtmişlerdir (Bkz. Tablo 4.52). Çok fazla ağlama, iletişim becerileri yeterli değilse bebekte beklenen bir davranış olabilir. İnatçılık ise yaşın gerektirdiği gelişimsel olarak beklenen bağımsızlık arayışının bir sonucu olarak yorumlanabilir. Tehlikeli şeylerin ise bebekte meraktan kaynaklandığı, bebeğin aslında bunları yaparken keşif aşamasında olduğu söylenebilir.

Araştırma sonuçları incelendiğinde bebeklerin medya cihazlarını en çok gördüklerinde istedikleri görülmektedir (Bkz. Tablo 4.54). Ebeveynlerini akıllı telefon, tablet, bilgisayar gibi cihazları kullanırken gören bebekler uyarılardan etkilenerek bu cihazları merak ediyor olabilirler. Ayrıca yemek yerken de bebeklerin medya cihazlarını kullandıkları görülmektedir. Bebeklerin yemeyi reddetmesi üzerine ebeveynler onları oyalayarak yemek yedirebilir. Bu durum bebeğin koşullu bir davranış edinerek yemek yerken medya cihazı istiyor olmasına sebep verebilir.

Ebeveynler bebekleri teknolojik bir cihazı talep ettiğinde genellikle sınırlı biçimde vermekte, izin vermekte veya teknolojik aletlerden uzak tutmaktadır (Bkz. Tablo 4.55). Sınırlı biçimde verme, ebeveynin çocukla çatışmadan onun merakını giderme amacıyla gerçekleştirdiği bir yaklaşım olabilir. Ebeveynler teknolojik

aletlerin yaygınlaşmasından ötürü bebeklerinin onlarla tanışması gerektiğini düşünüyor olabilirler. Tamamen izin vermek ise ihmalkar bir tutumla özdeşleştirilebilir. Teknolojik aletlerden uzak tutmak ise aşırı koruyucu bir yaklaşımla açıklanabilir.

Ebeveynler bebekleri bir akranına ya da ebeveynlerine zarar verdiği durumda çoğunlukla konuşmakta, uyarmakta ya da kızmaktadır. Bununla beraber ceza verdiğini, uzak tuttuğunu belirten ebeveynler de bulunmaktadır (Bkz. Tablo 4.57). Ebeveynlerin zarar verme davranışını daha sert yöntemlerle engellemeye çalıştıkları söylenebilir. Disiplinin yanıtının problem davranışa göre verilmesi gerektiği göz önüne alınırsa, zarar vermenin oldukça problemleri bir davranış olmasından yola çıkılarak ebeveynlerin buna karşılık olarak sert yanıtlarda bulunduğu düşünülebilir. Uzak tutma ise çocuğun problem durumuyla yüzleşmesine engel olması sebebiyle yapmaması gereken davranışı öğrenmesine engel olmaktadır, denebilir.

Ebeveynler bebekleri hayatlarına girdikten sonra değişen şeyler arasında sosyal yaşamlarının bitmesini belirtmişlerdir (Bkz. Tablo 4.58). Bebeğin çoğunlukla ilgi istemesi yetişkinlerin kendi aralarındaki iletişimi kurmasına engel oluyor olabilir. Ayrıca bebeğin uyku, tuvalet, yemek gibi çeşitli biyolojik ihtiyaçlarının giderilmesi ev dışı ortamlarda daha zor olabilir. Artan sorumlulukla birlikte daha fazla yorgunluk hisseden ebeveynlerin sosyal yaşamları için gerekli zamanı ve enerjiyi bulamıyor oldukları varsayılabilir. Ebeveynler bununla birlikte bebekleri hayatlarına girdikten sonra değişmesini istedikleri bir şeyin olmadığı yanıtını vermişlerdir (Bkz. Tablo 4.59), buna dayanarak ebeveynlerin ne olursa olsun ebeveyn olmaktan mutluluk duydukları düşünülebilir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın sonucuna ilişkin bilgiler ile; çocuk odaklı çalışan uzmanlara, kamu kurum ve kuruluşlarına, araştırmacılara yönelik önerilere yer verilmiştir.

6.1. Sonuç

Bu araştırmada Ebeveynlerin bebeklik döneminde çocuklarında karşılaştığı problem davranışlar ve bu davranışlara ilişkin çözüm yaklaşımları incelenmiştir. Bebeklikte Problem Davranış Ölçeği'nin (BEPDÖ) geliştirilmesi ve yapılan karma araştırma 2017-2018 yıllarında gerçekleştirilmiştir.

Araştırma BEPDÖ'nün geçerlilik ve güvenilirliğinin gerçekleştirildiği 19-36 ay aralığında normal gelişim gösteren çocuğa sahip 295 ebeveyn ve karma araştırmanın gerçekleştirildiği 19-36 ay aralığında çocuğa sahip 404 ebeveyn oluşmuştur.

Ebeveynler ile ilgili bilgi toplamak amacıyla BEPDÖ geçerlilik ve güvenilirlik örnekleminde genel bilgi formu, BEPDÖ taslak formu; karma araştırma örnekleminde genel bilgi formu, BEPDÖ, açık uçlu soruların yer aldığı nitel veri formu kullanılmıştır. Elde edilen verilerin istatistiksel analizleri yapılmış ve aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

6.1.1. BEPDÖ'nün Geçerlilik ve Güvenilirlik Örneklemine Ait Demografik Bulgular

Geçerlilik ve güvenilirlik örnekleminin %93,9'u annelerden, %6,1'i babalardan oluşmuştur. Örneklem grubundaki ebeveynler 21-25 yaş aralığında %16,6, 26-30 yaş aralığında %33,9, 31-35 yaş aralığında %30,2, 36-40 yaş aralığında %16,6, 40 yaş ve üzeri aralıkta %2,7 oranında yer almıştır. Örneklemdeki ebeveynlerin %6,1'inin ilkökul, %16,3'ünün ortaokul, %41'inin lise, %2,7'sinin ön lisans, %29,2'sinin üniversite, %4,7'sinin yüksek lisans öğrenim düzeyinde olduğu görülmüştür. Örneklem tamamı evli ebeveynlerden oluşmuştur.

Örneklem grubundaki bebeklerin %47,5'inin kız, %52,5'inin erkek olduğu görülmüştür. Bebeklerin %36,6'sı 19-24 ay aralığında, %34,9'u 25-30 ay aralığında, %28,5'i 31-36 ay aralığında yer almıştır. Örneklemdeki bebeklerden %6,1'inin bir kreş ya da anaokuluna devam etmekte, %93,9'unun herhangi bir eğitim kurumuna gitmemekte olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Örneklemdeki ebeveynlerin %65,8'inin bebeğin bakımı için aile dışından yardım almamakta, %34,2'sinin ise bakım yardımı almakta olduğu görülmüştür. Bakım yardımı alan ebeveynlerin %19,8'i bakıcıdan, %80,2'si bir akrabadan yardım aldığını belirtmiştir.

Örneklem grubundaki ebeveynlerden %35,6'sı hakkında form doldurduğu bebeği dışında çocuğu olmadığını, %64,4'ü ise başka çocuğa da sahip olduğunu belirtmiştir. Örneklemde yer alan ebeveynler, hakkında form doldurdukları bebeklerinin %65,3'ünün bir kardeşi, %26,3'ünün iki kardeşi, %7,4'ünün üç kardeşi, %1,1'inin dört kardeşi olduğunu belirtmişlerdir.

Örneklemdeki ebeveynlerin %12,9'unun 0-1500 TL, %36,9'unun 1051-3000 TL, %20'sinin 3001-4500 TL, %14,2'sinin 4501-6000 TL, %10,2'sinin 6001-7500 TL, %5,8'inin 7501 TL ve üzerinde aylık kazanca sahip olduğu görülmüştür.

Örneklemdeki ebeveynlerin %24,1'i çocuk eğitiminde herhangi bir kaynaktan yararlanmadığını, %75,9'u ise bir kaynaktan yararlandığını belirtmiştir. Kaynaktan yararlanan ebeveynlerin %30,8'i yazılı kaynakları (kitap, dergi, gazete gibi), %38,2'si sosyal medyayı (Facebook, Instagram, Twitter gibi), %18,9'u medyayı (televizyon, radyo gibi), %12,2'si alan uzmanını (çocuk gelişimci, psikolojik danışman, çocuk doktoru gibi) yararlandığı kaynaklar arasında belirtmiştir.

6.1.2. BEPDÖ'nün Geçerlilik ve Güvenilirliğine İlişkin Bulgular

BEPDÖ'nün geliştirilme sürecinde madde havuzu araştırmacının alana dair gözlemleri, ebeveyn söylemleri ile ebeveynlerin en çok danışmanlık almak istediği

konular ve alanyazın taramaları ile oluşturulmuştur. Madde havuzunun konu başlıkları uyku, beslenme, akran ve yetişkin iletişimi, yönerge alma, bakım, tuvalet eğitimi, medya, gündelik yaşam, anne baba olmak olarak belirlenmiştir. Ölçek iki dil uzmanı tarafından kontrol edilmiş ve gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Toplam 74 maddenin (uzman görüşü ile eklenen bir madde dahil) 11 uzmanın görüşü ile kapsam geçerlik oranları elde edilmiştir. Kapsam geçerlik oranı 11 uzman için gerekli olan 0,59 değerinin altında kalan maddeler elenmiş, bir madde ise uzman görüşüyle doğrudan elenmiştir. Geçerlilik-güvenilirlik için gerekli ölçek formu 68 maddeden oluşmuştur. Kapsam geçerlilik indeksi 0,857'dir.

Geçerlilik-güvenilirlik analizleri sürecinde, henüz eğitim almamış olan çocukların sayısının fazlalığından dolayı tuvalet eğitimi ile ilgili maddelerle, henüz başlamamış olan çocukların sayısının fazlalığı nedeniyle diş fırçalama ile ilgili bir madde dahil toplam 10 madde ölçek formundan çıkarılmıştır. Kalan 58 madde ve 295 veri üzerinden analizler yapılmıştır. Cronbach's Alpha iç tutarlılık katsayısı 58 madde için 0,909 olmuştur. Ölçeğin güvenilirlik sürecinde madde analizi ile madde puanlarının toplanabilirliğine bakılmıştır. 58 maddenin Tukey Nonadditivity test puanı 0,000 olmuştur.

Madde analizi sürecinde madde-bütün korelasyon katsayıları için alt değer araştırmacılar tarafından 0,4 olarak belirlenmiştir. Buna göre, madde-bütün korelasyon katsayısı 0,4 ve üzerinde olan değerler ölçeğe dahil edilmiş, diğer maddeler elenmiştir. Geriye kalan 20 maddenin Cronbach's Alpha iç tutarlılık katsayısı 0,888, Tukey Nonadditivity test sonucu ise 0,487 olmuştur. Ölçeğin güvenilirliğinin yüksek bir değere ulaştığı ve madde puanları toplanabilir olduğu görülmüştür. Güvenilirlik aynı zamanda Split Half (testin iki yarıya bölünmesi) yöntemiyle de denetlenmiştir. Bu yöntemde Spearman-Brown testi uygulanmış, elde edilen katsayı 0,891 olmuştur. Bu değer yüksek ve Cronbach's Alpha'ya yakın bir değer olduğu görülmüştür. Ölçeğin parçaların birbiriyle uyumlu olduğu sonucuna ve güvenilirliğin yüksek bir oranda olduğuna ulaşılmıştır. 20 maddelik BEPDÖ'nün geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

6.1.3. Karma Araştırma Örneklemine Ait Demografik Bulgular

Örneklemde yer alan ebeveynlerin %76,5'i bebeğin annesi, %23,5'i ise bebeğin babası olmuştur. Örneklemde yer alan ebeveynlerin %95,3'ünün evli, %4,7'sinin boşanmış olduğu görülmüştür. Örneklemde yer alan ebeveynlerden %85,9'u çekirdek aile (anne, baba ve çocuklar), %10,1'i geniş aile (anne, baba, çocuklar ile dede, nine, amca gibi akrabalar), %4'ü boşanmış ya da tek ebeveynli aile olduğunu belirtmiştir.

Örneklemdeki annelerin %1,2'sinin 20 yaş ve altında, %17,3'ünün 21-25 yaş aralığında, %40,6'sının 26-30 yaş aralığında, %28'inin 31-35 yaş aralığında, %8,9'unun 36-40 yaş aralığında, %4'ünün 41 yaş ve üzerinde olduğu görülmüştür. Annelerin %5'inin ilkokul, %12,4'ünün ortaokul, %39,1'inin lise, %12,6'sının ön lisans, %26,5'inin üniversite, %3,7'sinin yüksek lisans, %0,7'sinin doktora mezunu olduğuna ulaşılmıştır. Örneklemdeki annelerin %34,4'ünün çalışmakta, %65,6'sının ise çalışmamata olduğu görülmüştür. Çalışan annelerin %28,8'inin işçi, %47,5'inin memur, %19,4'ünün serbest meslek sahibi, %4,3'ünün diğer iş alanlarında çalışmakta olduğu görülmüştür.

Örneklemdeki babaların %0,5'inin 20 yaş ve altında, %5,9'unun 21-25 yaş aralığında, %21'inin 26-30 yaş aralığında, %44,3'ünün 31-35 yaş aralığında, %18,8'inin 36-40 yaş aralığında, %9,4'ünün 41 yaş ve üzerinde olduğuna ulaşılmıştır. Örneklemdeki babaların %4,2'sinin ilkokul, %10,1'inin ortaokul, %31,2'sinin lise, %14,1'inin ön lisans, %32,9'unun üniversite, %5,4'ünün yüksek lisans, %2'sinin doktora mezunu olduğu görülmüştür. Örneklemdeki babaların %98,8'i çalışırken %1,2'sinin çalışmıyor olduğuna ulaşılmıştır. Çalışan babaların %37,3'ünün işçi, %29,8'inin memur, %28,8'inin serbest meslek çalışanı, %4'ünün diğer meslek gruplarında yer almakta olduğu görülmüştür.

Örneklemdeki bebeklerin %44,1'i kız, %55,9'u erkek bebeklerden oluşmuştur. Bebeklerin %30,2'sinin 19-24 ay, %31,7'sinin 25-30 ay, %38,1'inin 31-36

ay aralığında olduğu görülmüştür. Bebeklerin %14,1'inin bir eğitim kurumuna gittiğine, %85,9'unun herhangi bir eğitim kurumuna gitmediğine ulaşılmıştır.

Örneklemdaki ebeveynlerin %68,6'sının bebeğinin bakımında aile dışından yardım almamakta, %31,4'ünün bebeğinin bakımında aile dışından yardım almakta olduğu görülmüştür. Bebek bakımında aile dışından yardım alan ebeveynlerin %30,7'si bakıcılardan, %69,3'ü akrabalarından yardım aldığını belirtmiştir.

Örneklemdaki annelerin %6,4'ünün hamile, %93,6'sının hamile olmadığı görülmüştür. Ebeveynlerin %52,7'sinin toplamda bir, %36,6'sının toplamda iki, %9,9'unun toplamda üç, %0,7'sinin toplamda dört çocuğunun olduğu görülmüştür. Hakkında form doldurulan bebeklerin %64,9'unun birinci, %28,2'sinin ikinci, %5,9'unun üçüncü, %0,7'sinin dördüncü, %0,2'sinin beşinci doğum sırasına sahip olduğuna ulaşılmıştır.

Örneklemdaki ebeveynlerin %18,3'ünün 0-1500 TL, %31,9'unun 1501-3000 TL, %27,2'sinin 3001-4500 TL, %10,9'unun 4501-6000 TL, %7,7'sinin 6001-7500 TL, %4'ünün 7501 TL ve üstünde gelire sahip olduğu görülmüştür.

Ebeveynlerin %78,7'si çocuk eğitiminde bir kaynaktan faydalandığını, %21,3'ü herhangi bir kaynaktan faydalanmadığını belirtmiştir. Kaynaktan yararlanan ebeveynlerin %20,9'u aile büyüklerini, %19,3'ü yazılı kaynakları (kitap, dergi, gazete gibi), %6,5'i sosyal medyayı (Facebook, Instagram, Twitter gibi), %17,6'sı çocuk doktorunu, %19,9'u medyayı (televizyon, radyo gibi), %14,5'i alan uzmanını (çocuk gelişimci, psikolojik danışman gibi), %1,3'ü ise diğer kaynakları yararlandığı kaynaklar arasında belirtmiştir.

6.1.4. Karma Araştırmaya İlişkin Bulgular

Araştırmanın evrenini Ankara ilinde ikamet eden, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan, çocuğu 19-36 ay aralığında olan ebeveynler; örnekleme ise rastgele bu evrenden seçilmiş 404 ebeveyn oluşturmuştur. Bu araştırmanın Cronbach's

Alpha iç tutarlılık katsayısı 0,879 olmuştur; bu değerle güvenilirliğin desteklendiği sonucuna varılmıştır. Araştırmada nicel ve nitel formlar aynı anda verilmiştir.

Nicel Araştırmaya İlişkin Bulgular

Anne ve babalar karşılaştırıldığında BEPDÖ problem davranış puanında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$).

Annelerin yaş aralıklarına göre BEPDÖ problem davranış puanında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$).

Annelerin öğrenim düzeyine göre BEPDÖ problem davranış puanında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$).

Annelerin çalışma durumuna göre BEPDÖ problem davranış puanında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$).

Annelerin mesleklerine göre BEPDÖ problem davranış puanında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$).

Babaların yaş aralıklarına göre BEPDÖ problem davranış puanında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$).

Babaların öğrenim düzeyine göre BEPDÖ problem davranış puanında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$).

Annelerin mesleklerine göre BEPDÖ problem davranış puanında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$).

Bebeğin cinsiyetine göre BEPDÖ problem davranış puanında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$).

Bebeğin ay grubuna göre BEPDÖ problem davranış puanında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$).

Bebeğin bir eğitim kurumuna gitmesi ile gitmemesi arasında BEPDÖ problem davranış puanı açısından anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür ($p<0,05$). Bir eğitim kurumuna devam eden bebeklerde, eğitim kurumuna devam etmeyenlere kıyasla problem davranış puanının daha düşük olduğu gözlenmiştir.

Bebeğin bakımını aile dışından üstlenen birinin olup olmasına göre BEPDÖ problem davranış puanında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$).

Bebeğin bakımını aile dışından üstlenen kişinin akraba ya da bakıcı olmasına göre BEPDÖ problem davranış puanında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$).

Ailenin sahip olduğu toplam çocuk sayısına göre BEPDÖ problem davranış puanında anlamlı bir farklılığın olduğu gözlenmiştir ($p<0,05$). İki çocuğa sahip olan ebeveynlerin bir çocuğa sahip olanlara kıyasla; aynı şekilde üç çocuğa sahip ebeveynlerin bir çocuğa sahip olanlara kıyasla BEPDÖ problem davranış puanının daha yüksek olduğu görülmüştür.

Hakkında form doldurulan bebeğin doğum sırasına göre BEPDÖ problem davranış puanında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür ($p<0,05$). İlk doğum sırasına sahip bebeklerin BEPDÖ problem davranış puanının, ikinci ve üzeri doğum sırasına sahip olan bebeklerinkine kıyasla daha düşük olduğu görülmüştür.

Ebeveynlerin aylık aile gelirine göre BEPDÖ problem davranış puanında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$).

Ebeveynlerin çocuk eğitiminde yararlandığı bir kaynağın olup olmasına göre BEPDÖ problem davranış puanında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$).

Ebeveynlerin çocuk eğitiminde kaynak olarak aile büyüklerinden yararlanıp yararlanmamasına göre BEPDÖ problem davranış puanında anlamlı bir farklılık görülmüştür ($p<0,05$). Çocuk eğitiminde kaynak olarak aile büyüklerinden yararlanan ebeveynlerde BEPDÖ problem davranış puanı yararlanmayanlara kıyasla daha yüksektir.

Ebeveynlerin çocuk eğitiminde kaynak olarak yazılı kaynaklardan yararlanıp yararlanmamasına göre BEPDÖ problem davranış puanında anlamlı bir farklılık görülmüştür ($p<0,05$). Çocuk eğitiminde kaynak olarak yazılı kaynaklardan yararlanan ebeveynlerde BEPDÖ problem davranış puanı yararlanmayanlara kıyasla daha düşüktür.

Ebeveynlerin çocuk eğitiminde kaynak olarak medyayı kullanıp kullanmamasına göre BEPDÖ problem davranış puanında anlamlı farklılık görülmemiştir ($p>0,05$).

Ebeveynlerin çocuk eğitiminde kaynak olarak sosyal medyayı kullanıp kullanmamasına göre BEPDÖ problem davranış puanında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$).

Ebeveynlerin çocuk eğitiminde kaynak olarak çocuk doktorundan yararlanıp yararlanmamasına göre BEPDÖ problem davranış puanında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$).

Ebeveynlerin çocuk eğitiminde bir alan uzmanından yararlanıp yararlanmamasına göre BEPDÖ problem davranış puanında anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p>0,05$).

Nitel Araştırmaya İlişkin Bulgular

Araştırmanın nitel kısmı sonucunda ebeveynlerin ifade ettiklerine göre;

Bebekleri en çok yemek yemekten (%23,6), banyo yapmaktan (%9,8), uyumaktan (%9,5), giyinme ile ilgili şeylerden (%57,7), oyuncak paylaşmaktan (%6,9) ve bir şey yapmaya zorlanmaktan (%5,6) hoşlanmamaktadır. Ebeveynler bu durumlara en çok anlatma ve ikna etme (%31,8), çocuğa uyma (%19,2), dikkat dağıtma (%12,6) yöntemleriyle çözüm getirmektedir.

Bebekleri inatlaştığında ya da öfkelenildiğinde daha çok ağlamayı (%42,7), bağırma (%16,9), elindeki fırlatmayı (%7,6) ve saldırmayı (%6,8) tercih

etmektedir. Ebeveynler bu duruma en çok sakinleşmesini bekleme (%15,9), konuşma (%14), dikkatini dağıtma (%12,3) ve kucağa alma (%11) yöntemleriyle çözüm getirmektedir.

Bebekleri istediği şeyi elde etmek için en çok ağlama (%45,2), ısrar etme (%11,6) ve isteme (%8,7) yöntemini tercih etmektedir. Ebeveynler bu davranışlara karşı en çok uygunsuz istediği şeyi verme (%22,3) ve konuşma (%15,2) yöntemlerini benimsemektedir.

Bebekleri onların istemediği davranışlar arasında en çok çok fazla ağlama (%16,3), inatçılık yapma (%15), tehlikeli şeyler yapma (%10,3) davranışlarını gerçekleştirmektedir. Ebeveynler bu davranışlara karşı en çok konuşma (%66,3) ve uyarma (%7,6) yöntemlerini tercih etmektedir.

Bebekleri teknolojik bir cihazı en çok gördüklerinde (%25,1), her zaman (%11,8), canı sıkılığında (%10,4), çizgi film izlemek için (%9,7) istemektedir. Ebeveynler bu davranışlara karşı en çok sınırlı biçimde verme (%31,3), izin verme (%19,4) ve teknolojik aletlerden uzak tutma (%12,3) çözümlerini benimsemektedir.

Bebekleriyle yaşadıkları problemleri evde ve dışarıda en çok konuşma (%40,5) yöntemiyle çözmektedirler.

Bebekleri bir nesneye, onlara ya da bir akranlarına zarar verdiğinde en çok konuşma (%27,3), uyarma (%19,3) ve kızmayı (%14,7) tercih etmektedirler.

Bebekleri hayatlarına girdikten sonra her şeyin daha güzel olduğunu (%22,1), sosyal yaşamlarının bittiğini (%13,1), çok şeyin değiştiğini (%10,4) ve sorumluluklarının arttığını (%9,6) belirttiği görülmüştür. Ebeveynler çoğunlukla geriye dönmesini ya da hiç olmamasını istedikleri bir şeyin olmadığını (%75,2) belirtmişlerdir.

6.2. Öneriler

Bebeklikte ortaya çıkan problem davranışların tanınması, ayırt edilmesi ve bunlara yönelik müdahale programlarının geliştirilmesi çocuğun gelişiminin sekteye uğramadan devam edebilmesini sağlayacak ve uzun vadedeki becerilerine olumlu yönde etki edecektir. Problem davranış, çocuğa farkında olmadan edindirilmiş olabilir ya da çocuk bu tür davranışları geliştireceği çevre ve şartlara maruz kalmış olabilir. Bebeklik döneminde çocuklar sosyal normları henüz edinme aşamasındadır; hem bu sebeple, hem de gelişimsel bazı becerilerin henüz edinilme aşamasında olması sebebiyle çocuklar sorun oluşturabilecek davranışlarla uyumlu davranışları ayırt edemeyebilirler. Bu konuda çocukların doğru yönlendirmeleri alabilmesi için çocuk odaklı çalışan uzmanlara, kurum ve kuruluşlara, araştırmacılara ve ailelere birtakım sorumluluklar düşmektedir.

6.2.1. Çocuk Odaklı Çalışan Uzmanlara Öneriler

Çocuk gelişimciler;

Problem davranışlar ile gelişimsel beklenen davranışların ayırt edilebilmesi için rehberlik yapabilir,

Gelişimsel tanı, izlem ve müdahale süreçlerine problem davranışları dahil edebilir,

Problem davranışın yapısına ve çocuğun ihtiyaçlarına yönelik disiplin tutumlarına rehberlik edebilirler.

Eğitimciler;

Çocuğun potansiyelini ve enerjisini doğru biçimde yönlendirerek problem davranışların ortaya çıkışını azaltabilir,

Çocuğun sergilediği problem davranışa karşı çocuğu anlayan, çözümcül, yönlendirici bir tutum benimseyebilir,

Çocuğun problem davranışlarında ebeveynler ve uzmanlarla işbirliği kurarak davranışın ele alınmasında çok yönlü bir yaklaşımı sağlayabilirler.

6.2.2. Kamu Kurum ve Kuruluşlarına Öneriler

Problem davranışların ortaya çıkmasını azaltmak amacıyla okulöncesi eğitimi mümkün olan en erken yaşa çekmek için çalışmalar yapabilir.

Ebeveynleri bilgilendirmek amacıyla eğitim programları, seminerler, afişler, broşürler hazırlayabilirler.

Problem davranışlara doğru müdahale yaklaşımlarını bilen uzmanları bünyelerinde istihdam edebilir,

Çocukların problem davranışlara yönelik doğru yaklaşımları edindirmek amacıyla personellerine eğitim verebilirler.

6.2.3. Araştırmacılara Öneriler

Araştırmacılar;

Problem davranışların çeşitli etkenler ile ilişkilerini inceleyebilir,

Bebeklik döneminde görülen problem davranışların özel eğitim gruplarına göre ayırt edici kıstaslarını belirlemek için çalışmalar yapabilir,

Problem davranışların gelişimsel süreçlere etkilerini ve uzun vadedeki sonuçlarını inceleyebilir,

Gelişimsel süreçlerin problem davranışlara olan etkilerini inceleyebilirler.

7. KAYNAKLAR

1. Berk LE. Infants and children: prenatal through middle childhood. 7th ed. Pearson; 2013.
2. Wylie MV. Infant assessment (developmental psychology series). Boulder, Colorado: Westview Press; 1997. s. 50-74.
3. Yavuzer H. Çocuğu tanımak ve anlamak. 12. basım. İstanbul: Remzi Kitabevi; 2014.
4. Yavuzer H. Bedensel, zihinsel ve sosyal gelişimiyle çocuğunuzun ilk altı yılı. 34. basım. İstanbul: Remzi Kitabevi; 2016.
5. Bayhan P, Metin N, Artan İ, Turan F, Doğan Ö, Şahin S, ve ark. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Gelişimi Bölümü tarafından geliştirilen 0-36 Ay Çocuklar İçin Gelişim Değerlendirme Envanteri [Bildiri]. Uluslararası katılımlı I. Ulusal Gelişimsel Pediatri Kongresi; 7-9 Nisan 2011; Ankara.
6. Piaget, J. The language and thought of the child. 3rd ed. New York: Routledge; 2014.
7. Rothbart MK, Bates JE. Temperament. In: Eisenberg N, editor. Handbook of child psychology: Volume 3, social, emotional and personality development. 6th ed. New Jersey: Wiley; 2006.
8. Thomas A, Chess S. Temperament and development. New York: Brunner/Mazel; 1977.
9. Ramos MC, Guerin DW, Gottfried AW, Bathurst K, Oliver PH. Family conflict and children's behavior problems: the moderating role of child temperament. Structural Equation Modeling. 2005; 12: 278-298.
10. Feldman R, Greenbaum CW, Yirmiya N. Mother-infant affect synchrony as an antecedent of the emergence of self-control. Developmental Psychology. 1999; 35(1): 223-231.
11. Vaughn BE, Kopp CB, Krakow JB. The emergence and consolidation of self-control from eighteen to thirty months of age: normative trends and individual differences. Child Development 1984; 55: 990-1004.
12. Else-Quest NM, Hyde JS, Goldsmith HH, Van Hulle CA. Gender differences in temperament: a meta-analysis. Psychological Bulletin. 2006; 132: 33-72.
13. Acaröz Oğuz, T. Çocuğunuzu anlamak 1. İstanbul: Mikado Yayınları; 2016.
14. Camras LA, Oster H, Campos JJ, Bakemant R. emotional facial expressions in european-american, japanese, and chinese infants. Annals of the new york academy of sciences. 2003; 1000: 1-17.

15. Mumme DL, Bushnell EW. DiCorcia JA, Lariviere LA. Infants' use of gaze cues to interpret others' actions and emotional reactions. In: R Flom, K Lee, D Muir, editörler. *Gaze-following: its development and significance*. Mahwah, NJ: Erlbaum; 2007. s.143-170.
16. Repacholi, BM, Gopnik, A. Early reasoning about desires: evidence from 14- and 18-month-olds. *Developmental psychology*. 1997; 33: 12-21.
17. Gendler MN, Witherington DC, Edwards A. The development of affect specificity in infants' use of emotional cues. *Infancy*. 2008; 13: 456-468.
18. Barret KC. The origins of social emotions and self-regulation in toddlerhood: new evidence. *Cognition and emotion*. 2005; 19: 953-979.
19. Eisenberg N, Spinrad TL. Emotion-related regulation: sharpening the definition. *Child Development*. 2004; 75: 334-339.
20. Fox NA, Calkins SD. The development of self-control of emotion: intrinsic and extrinsic influences. *Motivation and emotion*. 2003; 27: 7-26.
21. Bowlby J. *Attachment and loss*. 3rd edition. New York: Basic boks; 1980.
22. Ainsworth MDS, Blehar MC, Waters E, Wall S. *Patterns of attachment*. Hillsdale, New Jersey: Erlbaum; 1978.
23. Main M, Solomon, J. Discovery of an insecure-disorganized/disoriented attachment pattern. In: TB Brazelton, MW Yogman, editörler. *Affective development in infancy*. Westport, CT, US: Ablex Publishing; 1986. s. 95-124.
24. Baydar N, Greek A, Brooks-Gunn J. A longitudinal study of the effects of the birth of a sibling during the first 6 years of life. *Journal of Marriage and the Family*. 1997; 59 (4): 939-956.
25. Seibert AC, Kerns KA. Attachment figures in middle childhood. *International Journal of Behavioral Development*. 2009; 33: 347-355.
26. Brody GH, Stoneman Z, McCoy JK. Forecasting sibling relationships in early adolescence from child temperaments and family processes in middle childhood. *Child Development*. 1994; 65:771-784.
27. Sroufe LA. From infant attachment to promotion of adolescent autonomy: prospective longitudinal data on the role of parents in development. In: JG Borkowski, SL Ramey, editörler. *Parenting and the child's World*. Mahwah, NJ: Erlbaum; 2002. s. 187-202.
28. Hoffman ML, Saltzstein HD. Parent discipline and the child's moral development. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1967; 5(1): 45-57.
29. Hoffman ML. *Empathy and moral development: implications for caring and justice*. NY: Cambridge university press; 2000.

30. Kochanska G. Children's temperament, mothers' discipline, and security of attachment: multiple pathways to emerging internalization. *Child Development*. 1995 66(3): 597-615
31. Kochanska G, Aksan N, Joy ME. Children's fearfulness as a moderator of parenting in early socialization: two longitudinal studies. *Developmental Psychology*. 2007; 43(1): 222-237.
32. Baumrind D. Effects of Authoritative parental control on child behavior. *Child development*. 1966; 37(4): 887-907.
33. Maccoby E, Martin J. Socialization in the context of the family: parent-child interaction. In: EM Hetherington, editör. PH Mussen, seri editör. *Handbook of Child Psychology: Volume 4, socialization, personality, and social development*. NY: Wiley; 1983. s. 1-10.
34. Baumrind's parenting style and maccoby & martin's parenting style typologies [İnternet]. [Erişim tarihi: 20 Şubat 2018]. Erişim adresi: <https://tr.scribd.com/doc/49300379/Baumrind-s-Parenting-style-and-Maccoby-Martin-s-Parenting-Style-Typologies>
35. 4 Parenting Styles - Characteristics And Effects [İnternet]. [Erişim tarihi: 20 Şubat 2018]. Erişim adresi: <https://www.parentingforbrain.com/4-baumrind-parenting-styles/>
36. Meltzoff AN. Immediate and deferred imitation in fourteen and twenty-month-old infants. *Child development*. 1985; 56: 62-72.
37. Di Pellegrino G, Fadiga L, Fogassi L, Gallese V, Rizzolatti G. Understanding motor events: a neurophysiological study. *Experimental Brain Research*. 1992; 91(1): 176-80.
38. Rizzolatti G, Fadiga L, Gallese V, Fogassi L. Premotor cortex and the recognition of motor actions. *Cognitive Brain Research*. 1996; 3(2): 131-41.
39. Gallese V, Fogassi L, Fadiga L, Rizzolatti G. Action representation and the inferior parietal lobule. In: Prinz W, Hommel B, editörler. *Attention and Performance 19. Common Mechanisms in Perception and Action*. Oxford: Oxford University Press; 2002.
40. Gallese V. The roots of empathy: The shared manifold hypothesis and the neutral basis of intersubjectivity. *Psychopathology*. 2003; 36: 171.
41. Bandura A. *Social learning theory*. Morristown NJ: General Learning Press; 1971.
42. Bandura A, Ross D, Ross SA. Vicarious reinforcement and imitative learning. *The Journal of Abnormal and Social Psychology*. 1963; 67(6): 601-607.

43. Bandura A. Influence of models' reinforcement contingencies on the acquisition of imitative responses. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1965; 1(6): 589-595.
44. Bandura A. Vicarious and self-reinforcement processes. In R. Glaser, editör. *The nature of reinforcement* New York: Academic Press.; 1971. s. 228-278.
45. Bandura A, McDonald FJ.). Influence of social reinforcement and the behavior of models in shaping children's moral judgment. *The Journal of Abnormal and Social Psychology*. 1963; 67(3): 274-281.
46. Bandura A. Self-reinforcement: theoretical and methodological considerations. *Behaviorism*. 1976; 4: 135-155.
47. Bandura A. Social cognitive theory: an agentic perspective. *Asian Journal of Social Psychology*. 1999; 2: 21-41.
48. Kakıcı H, Emeç H, Üçdoğruk Ş. Türkiye'de çalışan kadınların çocuk bakım tercihleri. *Ekonometri ve İstatistik*. 2007; 5: 20-40.
49. Sayıl M, Güre A, Uçanok Z, Pungello EP. Çalışan ve ilk kez anne olan kadınların bebeklerinin bakımı ve işe geri dönme süreci: ileriye dönük çoklu etkiler. *Türk Psikoloji Dergisi*. 2009; 24(64): 1-14.
50. Ehrle J, Adams G, Tout K. Who's Caring for Our Youngest Children? *Child Care Patterns of Infants and Toddlers*. [Internet]. Washington: The Urban Institute; 2001 [Erişim Tarihi: 26 Şubat 2018]. Erişim Adresi: <https://www.urban.org/sites/default/files/publication/61056/310029-Who-s-Caring-for-Our-Youngest-Children-.PDF>
51. United States. National Institute of Child Health and Human Development. *The NICHD study of early child care and youth development: Findings for children up to age 4.5*. United States of America: U.S. Department of Health and Human Services; 2006.
52. Macionis JJ. *Sociology*. 14th edition. New Jersey: Pearson; 2012.
53. Karaduman S. Modernizmden postmodernizme kimliğin yapısal dönüşümü. *Journal of Yasar University*. 2010; 17(5): 2886-2899.
54. Aydın H. Eğitimde modern ve post-modern modeller. *Bilim ve Gelecek Dergisi*. 2006; 33: 60-69.
55. Kırbaşoğlu Kılıç L, Bayram B. Postmodernizm ve eğitim. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*. 2014; 3(1): 368-376.
56. Elkind D. Değişen Dünyada Çocuk Yetiştirme ve Eğitim. [Bildiri]. 3. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi; 16-18 Ekim 2000; Ankara. Erişim Adresi: <http://kitaplar.ankara.edu.tr/dosyalar/pdf/137.pdf>

57. Matsuzawa J, Matsui M, Konishi T, Noguchi K, Gur RC, Bilker W ve ark. Age-related volumetric changes of brain gray and white matter in healthy infants and children. *Cerebral Cortex*. 2001; 11: 335-342.
58. Graven S. Sleep and Brain Development. *Clinics in Perinatology*. 2006; 33(3): 693-706.
59. Sadeh A, Mindell JA, Luedtke K, Wiegand B. Sleep and sleep ecology in the first 3 years: a web-based study. *Sleep research*. 2009; 18: 60-73.
60. Molfese VJ, Rudasill KM, Prokasky A, Champagne C, Holmes M, Molfese DL ve ark. Relations between toddler sleep characteristics, sleep problems, and temperament. *Developmental neuropsychology*. 2015; 40(3): 138-154.
61. Owens JA, Spirito A, McGuinn M. The Children's Sleep Habits Questionnaire (CSHQ): Psychometric Properties of A Survey Instrument for School-Aged Children. *Sleep*. 2000; 23(8): 1043-51.
62. Eisenberg A, Murkoff HE, Hathaway SE. *Çocuğunuz büyürken sizi neler bekler?* 10. baskı. İstanbul: Epsilon yayıncılık; 2012.
63. Reau NR, Senturia YD, Lebailly SA, Christoffel KK. Infant and toddler feeding patterns and problems: normative data and a new direction. *Journal Of Developmental & Behavioral Pediatrics*. 1996; 17(3): 149-53.
64. Örün E, Erdil Z, Çetinkaya S, Tufan N, Yalçın S. Problematic eating behaviour in turkish children aged 12–72 months: Characteristics of mothers and children. *Eur J Public Health*. 2012; 20 (4): 257–26.
65. Woods JN, Borrero JC, Laud RB, Borrero CS. Descriptive analyses of pediatric food refusal: the structure of parental attention. *Behavior Modification*. 2010; 34(1): 35-56.
66. Wardle J, Guthrie CA, Sanderson S, Rapoport L. Development of the children eating behavior questionnaire. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*. 2001; 42(7): 963-970.
67. Hagekull B, Bohlin G, Rydell AM. Maternal sensitivity, infant temperament, and the development. *Infant Mental Health Journal*. 1997; 18(1): 92-106.
68. Karabekiroğlu K, Akbaş S, Taşdemir GN. Anne sütü alma süresi erken çocukluk dönemi psikiyatrik sorunları için özgül bir risk faktörü müdür?. *Türkiye Çocuk Hastalıkları Dergisi*. 2009; 3(3): 24-33.
69. Ünsal H, Atlıhan F, Özkan H, Targan Ş, Hassoy H. Toplumda anne sütü verme eğilimi ve buna etki eden faktörler. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*. 2005; 48: 226-233.
70. Kronborg H, Vaeth M. Birth. How are effective breastfeeding technique and pacifier use related to breastfeeding problems and breastfeeding duration?. *Birth*. 2009; 36(1): 34-42.

71. Brazelton B. A child-oriented approach to toilet training. *Pediatrics*. 1962; 29: 121-128.
72. GB de Miranda JE, Machado NC. Bowel toilet training: a cross-sectional study in children between 3 and 6 years old. *Revista Paulista Pediatria*. 2011; 29(3): 400-5.
73. Blum NJ, Taubman B, Nemeth N. Relationship between age at initiation of toilet training and duration of training: a prospective study. *Pediatrics*. 2003; 111: 810-4.
74. Önen S, Aksoy İ, Taşar MA, Bile YA. Çocuklarda Tuvalet Eğitimi Etkileyen Faktörler. *Bakırköy Tıp Dergisi*. 2012; 8: 111-115.
75. Schum TR, Kolb TM, McAuliffe TL, Simms MD, Underhill RL, Lewis M. Sequential acquisition of toilet-training skills: a descriptive study of gender and age differences in normal children. *Pediatrics*. 2002; 109(3): E48.
76. Mota DM, Barros AJD. Toilet training: methods, parental expectations and associated dysfunctions. *Journal de Pediatria*. 2008; 84(1): 9-17.
77. Kiddoo D, Klassen TP, Lang ME, Friesen C, Russell K, Spooner C ve ark. The Effectiveness of Different Methods of Toilet Training for Bowel and Bladder Control. Maryland: Department of Health and Human Services; 2006. AHRQ Publication No. 07-E003.
78. Wetherby A, Prizant BM. Communication and Symbolic Behavior Scales Developmental Profile Infant/Toddler Checklist. 2001; Paul H. Brookes Publishing Co.
79. Bakkaloğlu H, Sucuoğlu B. Normal ve zihinsel engelli bebeklerde anne-bebek etkileşiminin karşılaştırmalı olarak incelenmesi. *Özel Eğitim Dergisi* 2000; 2(4): 47 - 58.
80. Brownlee JR, Bakeman R. Hitting in Toddler-Peer Interaction. *Child Development*. 1981; 52(3): 1076-1079.
81. Honig AS, Wittmer DS. Toddler bids and teacher responses. *Child Care Quarterly*. 1985; 14(1): 14-29.
82. Mueller E, Brenner J. The origins of social skills and interaction among playgroup toddlers. *Child Development*. 1977; 48(3): 854-861.
83. American Academy Of Pediatrics. Committee on Public Education children, adolescents, and television. *Pediatrics*. 2001; 107(2): 423-426.
84. Plowman L, McPake J, Stephen C. The technologisation of childhood? Young children and technology in the home. *Children and Society*. 2010; 24: 63-74.
85. Richards JE, Cronise K. Extended visual fixation in the early preschool years: Look duration, heart rate changes, and attentional inertia. *Child Development*. 2000; 71(3): 602-620.

86. Pempek TA, Kirkorian HL, Richards JE, Anderson DR, Lund AF, Stevens M. Video comprehensibility and attention in very young children. *Developmental Psychology*. 2010; 46(5): 1283-1293.
87. Barr R, Hayne H. Developmental changes in imitation from television during infancy. *Child Development*. 1999; 70(5): 1067–1081.
88. Troseth GL, DeLoache JS. The medium can obscure the message: Young children’s understanding of video. *Child Development*. 1998; 69: 950–965.
89. Schmidt ME, Crawley-Davis AM, Anderson DR. Two-year-olds’ object retrieval based on television: testing a perceptual account. *Media Psychology*. 2007; 9(2): 389-409.
90. Bailey DB, Wolery M. Teaching infants and preschoolers with disabilities. 2nd ed. New York: Macmillan; 1992.
91. Carter AS, Briggs-Gowan MJ, Jones SM, Little TD. The infant–toddler social and emotional assessment (ITSEA): factor structure, reliability, and validity. *Journal of Abnormal Child Psychology*. 2003; 31(5): 495-514.
92. Tubic T, Dijordjik V. Exercise effects on mental health of preschool children. *Anales de psicologia*. 2013; 29(1): 249-256.
93. Larzelere RE, Martin JA, Amberson TG. The toddler behavior checklist: a parent-completed assessment of social-emotional characteristics of young preschoolers. *Family Relations*. 1989; 38(4): 418-425.
94. Sevgen FH, Altun H. Çocuk ve ergen psikiyatrisi polikliniğine başvuran 0–5 yaş arası çocukların başvuru şikayetleri ve psikiyatrik tanıları. *Journal of Mood Disorders*. 2017; 7(4): 205-211.
95. Yöntem Fidan T. Bir çocuk-ergen ruh sağlığı ve hastalıkları polikliniğine başvuran çocuk ve ergenlerin ruhsal belirtileri ve risk faktörlerinin değerlendirilmesi. *Konuralp Tıp Dergisi*. 2011; 3(1): 1-8.
96. Creswell JW, Plano Clark VL. Designing and conducting mixed methods research. Thousand Oaks, CA: Sage; 2011.
97. Türkiye İstatistik Kurumu. Ankara ili ilçelerinde oturan ve “1 Ocak 2017” tarihine göre 12-36 aylık nüfusun dağılımı. Rapor erişim tarihi: 14 Şubat 2017.
98. Alpar, R. Uygulamalı istatistik ve geçerlik-güvenirlik. 5. baskı. Ankara: Detay yayıncılık; 2016.
99. Israel GD. Determining sample size. Doküman Numarası: PEO6. Agricultural Education and Communication Department. University of Florida; 1992.
100. Yurdugül H. Ölçek geliştirme çalışmalarında kapsam geçerliği için kapsam geçerlik indekslerinin kullanılması [Bildiri]. 14. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi; 28–30 Eylül 2005; Pamukkale.

101. Lawshe CH. A quantitative approach to content validity. *Personnel Psychology*. 1975; 28: 563–575.
102. Veneziano L, Hooper J. A method for quantifying content validity of health-related questionnaire. *American Journal of Health Behavior*. 1997; 21(1): 67-70.
103. Uyanık Balat G, Şimşek Z, Akman B. Okul öncesi eğitim alan çocukların davranış problemlerinin anne ve öğretmen değerlendirilmeleri açısından karşılaştırılması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2008; 34: 263-275.
104. Uysal H, Dinçer Ç. Okul öncesi dönemde karşılaşılan fiziksel ve ilişkisel saldırganlığın bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*. 2013; 169(38): 328- 344.
105. Seven S. Ailesel faktörlerin altı yaş çocuklarının sosyal davranış problemlerine etkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*. 2007; 51: 477-499.
106. Alisinanoğlu F, Kesicioğlu OS. Okul öncesi dönem çocuklarının davranış sorunlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (Giresun ili örneği). *Kuramsal Eğitimbilim*. 2010; 3(1): 93-110.
107. Dursun A. Okul öncesi dönemdeki çocukların davranış problemleriyle anne-baba tutumu arasındaki ilişkinin incelenmesi. [Yüksek Lisans Tezi]. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi; 2010.
108. Kargı E, Erkan S. Okul öncesi dönem çocuklarının sorun davranışlarının incelenmesi (Ankara ili örneği). *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2004; 27: 135-144.
109. McCabe LA, Frede EC. Challenging Behaviors and the Role of Preschool Education in NIEER Policy Brief. [İnternet] . Issue 16, December 2007 [Erişim tarihi: 9 Haziran 2018].
Erişim Adresi: <http://nieer.org/wp-content/uploads/2016/08/16.pdf>
110. Puma M, Bell S, Cook R, Heid C, Lopez M, Zill N, ve ark. Head Start impact study: First year findings. Washington, DC: US Department of Health and Human Services, Administration for Children and Families; 2005.
111. Borge AIH, Rutter M, Côté S, Tremblay RE . Early childcare and physical aggression: Differentiating social selection and social causation. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*. 2004; 45(2), 367-376.
112. Karacan E. Bebeklerde ve çocuklarda dil gelişimi. *Klinik Psikiyatri*. 2000; 3: 263-268.
113. Olcay O. Bazı kişisel ve ailesel değişkenlere göre okulöncesi dönemdeki çocukların sosyal yetenekleri ve problem davranışlarının analizi. [Yüksek Lisans Tezi]. Konya: Selçuk Üniversitesi; 2008.

114. Dereli, E. Öğretmen çocuk ilişkisinin çocukların sosyal yetkinlik davranışları, sosyal problem çözme becerilerini yordaması. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 2016; 40: 70-87.
115. Ceylan Ş, Gözün Kahraman Ö, Ülker P. Annelerin erken çocukluk dönemine bakış açısı. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi. 2016; 5(5): 1333-1356.
116. Güler N, Uzun S, Boztaş Z, Aydoğan S. Anneleri tarafından çocuklara uygulanan Duygusal ve fiziksel istismar/ihmal davranışı ve bunu etkileyen faktörler. Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi. 2002; 24(3): 128-134.
117. Ayan S. Aile içinde şiddete uğrayan çocukların saldırganlık eğilimleri. Anadolu Psikiyatri Dergisi. 2007; 8: 206-214.
118. Çakır K, Şen E. Psikolojik doğum sırasına göre adil dünya inancı. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 2012; 32(1): 57-69.